

ΛΌΓΟ

Σ

THE ART OF SCIENTIFIC MIND

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

PROBLEMS AND ACHIEVEMENTS OF MODERN SCIENCE

MAY 6, 2019 • CORK, IRELAND

VOLUME 3

ISBN 978-617-7171-80-4

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ЄВРОПЕЙСЬКА НАУКОВА ПЛАТФОРМА»
ОО «ЕВРОПЕЙСКАЯ НАУЧНАЯ ПЛАТФОРМА» • NGO «EUROPEAN SCIENTIFIC PLATFORM»

ΛΟΓΟΣ

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH MATERIALS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**«PROBLEMS AND ACHIEVEMENTS
OF MODERN SCIENCE»**

MAY 6, 2019

VOLUME 3

Cork • Ireland

P 93 **Problems and achievements of modern science** : coll. of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with materials of the International scientific-practical conf., Cork, May 6, 2019. Cork : NGO «European Scientific Platform», 2019. V.3. p. 112.

ISBN 978-617-7171-80-4

Papers of participants of the International scientific-practical conference «Problems and achievements of modern science», held in Cork, May 6, 2019, are presented in the collection of scientific papers.

The collection is dedicated to students, graduates, postgraduates, PhDs, young specialists, lecturers, scientists and others interested persons, as well as for a wide range of readers.

Bibliographic description of the materials of the conference is presented in «Google Scholar». Conference is approved by ResearchBib.

UDC 001 (08)

CONTENTS

SECTION 11. ECONOMICS

ПРИОРІТЕТНІСТЬ НАПРЯМІВ МОТИВАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ Карвацка Н.С., Прус К.В.	7
ПРОБЛЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТОЮ ЯК ВІРТУАЛЬНИМ АКТИВОМ В УКРАЇНІ Неборачко М.Е.	12
ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ Штамбург О.О.	14
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВПЛИВІВ НА МІСЦЕВИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ Цвігун Н.М.	15
РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЇ СТАТИСТИКИ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ОБСЯГУ ДАНИХ В СВІТІ Ющенко Н.Л.	17
РОЛЬ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УКРАЇНІ Стріха А.С.	19
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ І МІСЦЕ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ В СИСТЕМІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ Федик О.В., Борисюк В.С.	22
СУТНІСТЬ ТА ПРАКТИКА ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ Дудлів Н.О.	24
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕКЛАМИ Ліпковська К.А.	26
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ Машук К.І.	29

ТЕХНОПАРКИ ТА НАУКОВІ ПАРКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ Науково-дослідна група: Ляшенко В.І., Іванов С.В., Ляшенко А.Ю.	35
УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ Одарич А.О.	39
УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ Кіліхевич О.В.	46
ФІНАСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД Селецька Т.О., Вівчар О.Й.	51
ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Красняк О.П.	54
ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ Несен О.В., Цірук К.А.	57
ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Цвігун І.А.	58

SECTION 12. PEDAGOGICAL SCIENCES

BILDUNG IN DEUTSCHLAND Lipkovska K.	61
GARDNER'S MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY AND ITS BENEFITS FOR CLIL CLASS Shynkarenko Y.	63
GOOGLE CLASSROOM: САМОСТІЙНІСТЬ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Бажміна Е.А.	65
INFORMATION TECHNOLOGY IN EDUCATION Pastushenko O.	67

INTERCULTURAL TOLERANCE AS A THEME OF EXPERIMENTAL WORK OF ESTABLISHMENTS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION Bessarab N.	69
THE QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: EUROPEAN DIMENSION Skuibida O.	72
TRANSLATION AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES: MAIN PROS AND CONS Research group: Yurko N., Styfanyshyn I., Protsenko U., Romanchuk O.	75
АКТИВІЗАЦІЯ ПОШУКОВОЇ ТА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЛЕКЦІЇ-БРЕЙНСТОРМІНГУ ІЗ «ЛЕКСИКОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ» Гурський І.Ю.	78
АНДРАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ Толочко С.В.	80
ВЕБ-КВЕСТ ЯК МЕТОД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ Тарасенко Н.В., Волкова К.С.	83
ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ТА ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ Кошолап А.С., Хацяюк О.О.	85
ВИКОРИСТАННЯ ЕЙДОТЕХНІКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ТЕХНІЧНОМУ КОЛЕДЖІ Петренко Т.В.	90
ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ Кіпоренко С.С.	91
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КОЛЕКЦІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ Анічкіна О.В.	94

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ – ВИМОГА СУЧАСНОСТІ Бурмак Т.О.	97
ГЕОГРАФІЧНИЙ ЗМІСТ ПІДРУЧНИКІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 1921-1930 РОКІВ Березенко Н.О, Завітренко А.М.	99
ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА Андрющенко Я.Е.	106
ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ Шарук В.В.	109

SECTION 11. ECONOMICS

ПРИОРИТЕТНІСТЬ НАПРЯМІВ МОТИВАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ

канд. е. наук, доцент Карвацка Наталія Станіславівна
магістр Прус Ксенія Володимирівна
*Хмельницький національний університет
Україна*

Ринкові умови господарювання в Україні вимагають докорінних змін економічної складової підприємства, що вимагає побудови у галузі трудової діяльності суттєво нової системи мотивації праці. Мотивація праці розглядається як система чинників впливу двох середовищ, а саме внутрішнього і зовнішнього, які мотивують працівників до здійснення активної діяльності яка спрямована на досягнення особистих цілей та цілей підприємства. Адже якщо працівник мотивований - він має зацікавленість, а отже, встановлена ситуація коли працівник, задовольняє особисті потреби та свідомо обирає певний тип поведінки при цьому вирішуючи загальні цілі підприємства.

Багатогранність проблеми мотивації характеризується множиною підходів до вивчення її сутності та структури, а також до методів її вивчення. Зокрема, окремі науковці [1; 2; 3] трактують мотивацію як систему (системний компонент), в основі якої лежить активізація людського чинника, свідомого вибору людиною певної поведінки, що пов'язана із зовнішніми та внутрішніми факторами (стимулами, мотивами), та спонукання працівників до праці через використання стабільного впливу на їх потреби, інтереси і цілі.

Багатоаспектність визначення поняття «мотивація» виділяють такі науковці, як О. Крушельницька та Е. Комарова. А саме, науковці виділяють складову «система-процес». Мотивація, з одного боку, розглядається як система (формування системи мотиваційної одного або декількох працівників), а з іншого боку, мотивація розглядається, як процес (довготривалий вплив на працівників що спрямований на зміну за заданими характеристиками структури цінностей, орієнтацій та інтересів) [4, с. 39].

Сучасні методи мотивації, які існують у вітчизняній практиці, в більшості випадків не відповідають вимогам працівників. На думку, М. Вольського варто покращувати моральні, фізичні та інтелектуальні умови існування працівника. Інший вчений Г. Цехановецький заперечує «економічну людину» Адама Сміта, наголошуючи, що більшість людей роблять спроби покращити свій матеріальний стан не лише завдяки власній праці, але й за рахунок інших осіб. Однак, вважаємо, що на сьогодні першочергового значення набувають матеріальні мотиви, яким належить головна роль у встановленні трудової поведінки працівників, однак це не зменшує роль нематеріальних мотивів і стимулів. Ще у XVIII ст Г.Емерсон підкреслював, що принцип винагороди не слід зводити тільки до грошової премії. «Грошова нагорода – це тільки одне з

незліченних проявів принципу. Іноді людина буває готова померти за посмішкою. Гарібальді обіцяв своїм сподвижникам голод, спрагу, позбавлення, рани, в'язницю і смерть, але вони йшли за ним із захопленням і натхненням» [5, с. 43].

Поведінка людей під час здійснення трудової діяльності залежить в більшій мірі від трудової мотивації, яка виникає із самої роботи, її змісту, умов, організації здійснення трудового процесу, режиму праці та інших умов. Будь-яку людину цікавить змістовна, цікава, корисна праця з пристойними умовами. Коли праця кваліфікованого працівника оцінюється високо як ним самим, так і суспільством то працівник відчуває самоповагу, самоствердження. Працівник прагне правильно і якісно зробити свою роботу і отримати за це гроші, це і є його мотивацією. І якщо вона його не спонукає до роботи, то підприємство наймає іншого. Тому щоб забезпечити залученість працівників та підвищити мотивацію і, що є ще більш важливим, надати змогу персоналу перетворити залученість на продуктивність, підприємству слід використовувати нові інноваційні методи мотивування, враховуючи зарубіжний досвід.

Людський ресурс розглядається як важлива складова виробництва, саме тому правильне захоплення до праці являється найважливішим й першочерговим завданням керівника будь-якого підприємства. Характерною особливістю систем зарубіжних компаній є те, що вони приділяють належну увагу методам як матеріального, так і нематеріального стимулювання. Серед матеріальних методів застосовується система пільг (медичний та соціальні пакети, оплата проїзду, надбавки на утримання сім'ї, оплату стоянки автомобіля, путівки на відпочинок, харчування), премії при одержанні компанією великого прибутку, позику на купівлю житлових будинків під низький відсоток.

Дієвий механізм мотивації трудової діяльності, індивідуальний підхід до кожного працівника компанії сприятиме зростанню продуктивності праці, і як наслідок - до заповітної мети та головного завдання фірми - отримання максимально можливого прибутку. Головне завдання, що стоїть перед підприємством у системі стимулювання, є створення таких умов, при яких працівники будуть мотивовані на досягнення значних особистих цілей та цілей компанії. Працівники мають можливість навчатися за рахунок компанії і ходити на різні тренінги, які дають можливість використовувати свої знання і навички не тільки на роботі, але й в повсякденному житті.

Ще одним сучасним способом удосконалення мотивації є мотивація вільним часом, або модульна система компенсації вільним часом. Особливість її в тому, що розходження в навантаженні працівників, які обумовлені роботою в різний час доби і дні тижня, компенсуються наданням вільного часу, а не грошовими надбавками. Ця форма мотивації ще не одержала поширення в практиці українських підприємств, але досвід використання її зарубіжними фірмами свідчить про необхідність її впровадження.

В цілому на мотивацію чинять вплив велика кількість факторів, а саме: високі заробітки, фізичні умови праці, структура роботи, соціальні контакти, стабільні взаємовідносини, визнання, прагнення до досягнень, влада і впливовість, різноманітність і зміни, креативність, самовдосконалення, цікава

та корисна робота. Результативність професійного розвитку та результативність діяльності працівника суттєво залежать від характеру його поведінки, набору зовнішніх й внутрішніх факторів мотивації персоналу до розвитку на підприємстві. Тому, на наш погляд, варто приділяти увагу управлінню трудовим менталітетом. Варто звернути увагу, що людина приходить на підприємство уже з сформованими в процесі життєдіяльності соціальними характеристиками - ціннісними орієнтаціями трудової діяльності, кожна людина володіє певним набором соціально-психологічних характеристик, а саме цілеспрямованість, самостійність, організованість і т. ін. Наведені характеристики стають важливими умовами для формування і розвитку трудової культури на підприємстві.

Таким чином, виходячи з особливостей характеру, умов життя, соціального статусу, цінності роботи та кар'єри працівника, на наш погляд, для кожного індивіда варто підбирати і застосовувати певний метод чи інструмент мотивування. Основні методи мотивації відображено на рис. 1.

Рис. 1. Основні методи мотивації

Джерело: сформовано на основі [2; 6; 7]

Формування кадрової політики підприємства й зокрема вдосконалення мотивації є неможливим без попереднього з'ясування її напрямів. З цієї

метою доцільно застосувати широко відомий в світі формалізовано-експертний метод аналізу ієрархій.

Особливістю методу аналізу ієрархій є те, що будь-яку проблему або задачу він розглядає у ієрархічній послідовності. Адже дійсно, кожен елемент вищого рівня ієрархії можна розкласти принаймні на декілька складових елементів нижчого рівня. Останні у свою чергу деталізуються множиною елементів наступного рівня і т. д. Тобто, можна сказати, що цей метод полягає у декомпозиції проблеми на більш прості складові частини і в подальшій обробці послідовності тверджень особи, яка приймає рішення. У результаті визначається відносний ступінь взаємодії елементів у ієрархії.

Запропонований підхід передбачає структурування проблеми у вигляді специфічної ієрархії, що складається з трьох рівнів:

- перший рівень – мета аналізу ієрархій;
- другий рівень – критерії, від яких залежать наступні рівні;
- третій рівень – перелік цільових функціоналів.

Отже, на першому рівні знаходиться загальна мета – з'ясування пріоритетних напрямів вдосконалення мотивації персоналу.

На другому рівні – критерії, які забезпечують досягнення мети: основні показники комерційної діяльності; основні показники фінансового стану підприємства; ступінь задоволення споживачів; позитивний імідж підприємства; умови праці персоналу; заходи, скеровані на зміцнення технічної бази.

І на третьому рівні знаходяться напрямки мотивації працівників, що оцінюються за відношенням до критеріїв другого рівня, наприклад:

1. Формування концепції нематеріального стимулювання працівників.
2. Формування концепції оплати праці, матеріального стимулювання працівників.
3. Вибір шляхів залучення, використання, збереження і вивільнення кадрів.
4. Розвиток соціальних відносин.
5. Поліпшення морально-психологічного клімату в колективі.
6. Забезпечення рівних можливостей ефективної праці, її безпеки і нормальних умов.

Далі необхідно провести дослідження пріоритетності напрямків мотивації персоналу, шляхом заповнення діагональних матриць попарних порівнянь. При проведенні попарних порівнянь різних критеріїв можуть вирішуватися питання наступного характеру: який з них більш важливий або має більший вплив; який з них найбільш імовірний або найбільш переважаючий. Нами було виконано таке дослідження на ДП «Новатор», результати наведено у таблиці 1.

Таким чином, найвищу пріоритетність за досліджуваними напрямками вдосконалення мотивації персоналу отримали напрямки, пов'язані із формуванням концепції оплати праці, матеріального стимулювання працівників (пріоритетність 0,28); формування концепції нематеріального стимулювання (пріоритетність 0,21) та із поліпшенням морально-психологічного клімату в колективі (пріоритетність 0,25).

Таблиця 1

Пріоритетність напрямків мотивації персоналу ДП «Новатор»

1-й напрямок	2-й напрямок	3-й напрямок	4-й напрямок	5-й напрямок	6-й напрямок
Формування концепції нематеріального стимулювання працівників	Формування концепції оплати праці, матеріального стимулювання працівників	Вибір шляхів залучення, використання, збереження і вивільнення кадрів	Розвиток соціальних відносин	Поліпшення морально-психологічного клімату в колективі	Забезпечення рівних можливостей ефективної праці, її безпеки і нормальних умов
0,21	0,28	0,14	0,07	0,25	0,05

Таким чином, в роботі ДП «Новатор» мають перевагу матеріальні стимули, не значна увага приділяється нематеріальним чинникам мотивації, відбувається копіювання елементів західноєвропейських та американських систем мотивації на вітчизняний ґрунт, що в результаті призводить до недостатньо ефективних системи мотивації. Тому варто відмітити, що керівництву ДП «Новатор» варто робити орієнтацію на високорозвинені країни світу і використовувати у своїй практиці подібні інструменти мотивації праці, підлаштовуючи їх під своїх працівників. Більш детальне вивчення досвіду зарубіжних компаній формування системи мотивації, аналіз вже існуючої системи стимулювання підприємства, що характеризується лише регулюванням оплати праці, дасть змогу розробити та впровадити в практику господарювання підприємства новітні підходи удосконалення трудової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Іншин М.І. Мотивація працівників у зарубіжних країнах. *Часопис Київського університету права*, 2015, № 2. С. 140-143.
2. Кушнерик О. Сучасні методи мотивації праці персоналу та їх вплив на діяльність підприємства. *Ринок цінних паперів України*, 2013, № 3-4. - С. 33-37.
3. Лещенко Л.О. Мотивація праці як фактор підвищення прибутковості виробництва. *Ефективна економіка*, 2016, № 4.
4. Крушельницька О.В. Управління персоналом: навч. посібник / О. В. Крушельницька, Д. Л. Мельничук. – К.: Кондор. - 2003. – 296 с.
5. Эмерсон Г. Двенадцать принципов производительности / Г. Эмерсон. – М.: Республика. - 1992. – 351 с.
6. Сімченко Н. Галузінська К. Сучасні методи мотивації персоналу в діяльності машинобудівних підприємств. *Економічний аналіз*, 2012 р., Вип.10. Ч. 4. С. 352-355
7. Мельник Л. Г., Волк О. М., Гайтина Н. М., Рибалка М. В. Удосконалення методів мотивації працівників на підприємствах України з урахуванням міжнародного досвіду. *Вісник СумДУ. Серія "Економіка"*, 2012, № 4. С. 55-63

ПРОБЛЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТОЮ ЯК ВІРТУАЛЬНИМ АКТИВОМ В УКРАЇНІ

Неборачко Микола Едуардович

Науковий керівник: канд .е .наук, доцент Тучак Т.В.
*Національний університет ДФС України
Україна*

На сьогодні розвиток ІТ сфери дозволяє докорінно змінити парадигми економічного життя на будь-якій ланці економіки країни. Так, одним із революційних інструментів є впровадження блокчейну як основи побудови якісно нового державного регулювання країни. Згідно Проекту Закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» №7183 від 06.10.2017 блокчейн – це децентралізований публічний реєстр усіх проведених криптовалютних транзакцій, які були проведені суб'єктом криптовалютних операцій, а криптовалютні транзакції – це операція по переміщенню криптовалюти, відомості про яку зберігаються в системі блокчейн [1]. Прикладом такого впровадження є проведення аукціонів арештованого майна ДП «Сетам» у системі Openmarket, що створений Міністерством юстиції України у партнерстві з Державним агентством з питань електронного урядування, Фондом Східна Європа та американською компанією BitFury Group [5].

Також важливим інструментом у виходу економіки країни на якісно новий рівень пришвидшеного розвитку є використання криптовалюти у якості як грошового еквіваленту, так і нематеріального активу, що може бути об'єктом купівлі-продажу. Відповідно до Проекту Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» №7183-1 від 10.10.2017 криптовалюта – децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку.

Загальна капіталізація ринку криптовалют у світі станом на 9:50 16.04.2018 становить \$172 698 014 270, а обсяг торгів \$41 384 530 615 [6]. На жаль оцінити об'єм ринку в Україні є досить важко, адже правовий статус криптовалюти та пов'язаних з нею операцій у чинному українському законодавстві досі чітко не визначений, що створює можливості уникнення оподаткування, зокрема операцій з купівлі-продажу, та оцінки реального об'єму ринку.

Чітке визначення правового статусу криптовалюти дозволить визначити вид податку до стягнення та коректно визначити базу оподаткування з цієї метою державні регуляторні органи у сфері банківського нагляду та фінансових ринків здійснили спробу окреслити власну позицію щодо статусу криптовалюти. Так у Роз'ясненні НБУ щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/крипто валюти» Bitcoin від 10.11.2014 державний фінансовий регулятор наголошує, що «однією з функцій Національного банку України є монопольне здійснення емісії національної валюти України та

організація готівкового грошового обігу» та зазначає, що «Національний банк України розглядає "віртуальну валюту/криптовалюту" Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить нормам українського законодавства.» [3]. Зазначимо, що статус криптовалюти, як грошового сурогату створив шляхи до її інтеграції в національну економіку та можливості до визначення бази оподаткування в межах чинного податкового законодавства.

Однак, необхідно відзначити, що у спільній заяві Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку і Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 30.11.2017 зазначено, що «складна правова природа крипто валют не дозволяє визнати їх ані грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані валютною цінністю, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом.» [4]. Аналізуючи вище зазначене можна сказати, що позиція НБУ, зазначена у спільній заяві, щодо статусу криптовалюти стала більш жорсткішою порівняно з позицією вираженою у Роз'ясненні від 10.11.2014, що не дозволяє розглядати криптовалюту як об'єкт оподаткування.

Варто сказати, що у 2017 році Депутатський корпус ВРУ також відзначився спробами законодавчо визначити правовий статус криптовалюти в Україні. Так було подано два законопроекти Законопроект № 7183 від 06.10.2017р. «Про обіг криптовалюти в Україні» [1] та Законопроект № 7183-1 від 10.10.2017р. альтернативної редакції «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні»[2], що є важливими кроками у розвитку крипто валютних ринків в Україні, однак на цей момент часу безрезультативними.

Таким чином, оподаткування операцій з криптовалютами активами прямо залежить від визначення правового статусу. Зазначимо, що в Україні ймовірних шляхів до законодавчого окреслення криптовалюти як активу є або визнання як грошового активу державними фінансовими регуляторами в межах чинного законодавства, або створення правового поля шляхом прийняття відповідного пакету законів, зокрема про обіг криптовалют та внесення змін до інших законодавчо-нормативних та підзаконних актів.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» від 06.10.2017 №7183 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684
2. Проект Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» від 10.10.2017 №7183-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710
3. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні "віртуальної валюти/криптовалюти" Bitcoin від 10.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14>

4. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні від 30.11.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
5. https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329
6. OpenMarket [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blockchain.gov.ua/>
7. CoinMarketCap [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
8. <https://coinmarketcap.com/ru/charts/>

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Штамбург Оксана Олегівна

*Донецький національний технічний університет
Україна*

На сучасному етапі, в умовах формування соціально-орієнтованої ринкової економіки в Україні, проблема мотивації має велике значення. Ефективність діяльності підприємства у великій мірі залежить від ефективності праці персоналу. Підприємство може реалізувати свій потенціал до економічного зростання лише за умов ефективної мотивації [1].

Одною з проблем сьогодні на багатьох підприємствах України є те, що на практиці застосовуються лише окремі елементи системи мотивації. Така система не має комплексного характеру тому, що ці елементи не поєднані один з одним і використовуються окремо. Ще одним недоліком такої системи мотивації є те, що вона має поточний, короткотерміновий характер, не націлена на майбутнє. На більшості вітчизняних підприємствах керівництво не приділяє стратегічної уваги розробці системи мотивації, яка в більшості випадків має перманентний характер [2].

На багатьох вітчизняних підприємствах одним із способів підвищення продуктивності праці працівників і покращення якості робіт, які вони виконують, залишається вплив на їхню трудову поведінку. Для цього використовувалися різні методи впливу – матеріальні винагороди, примус, догани, де преміювання тощо. Але примусити людей віддавати роботі максимум зусиль можна іншим способом, який полягає в поєднанні інтересів працівників і роботодавців [3].

Сьогодні на підприємствах поширене матеріальне стимулювання. У той самий час нематеріальна мотивація спонукає працівників до досягнення кращих результатів у довгостроковій перспективі, дозволяє їм максимально розкрити й реалізувати свій трудовий потенціал. Для працівника важливо знати, що він працює там, де його цінують, поважають, прислуховуються до його думки, там, де з ним рахуються й дозволяють почувати себе «своїм» у колективі. Перелік заходів, які можна віднести до нематеріального стимулювання, дуже обмежений. Це грамоти, подяки з записами в трудових книжках, дошки пошани тощо. Така система стимулювання в сучасних умовах розвитку освіти, засобів масової інформації, культури не може давати очікуваного результату [4].

Також проблемою є те, що на підприємствах дуже рідко здійснюється процес мотивації на основі індивідуального підходу до винагородження, яке є основою дієвості будь-якої моделі мотивації.

Отже, ефективне функціонування підприємства та його конкурентоспроможність залежить не лише від технічного оснащення підприємства, наявності сучасних технологій, системи контролю, маркетингових досліджень тощо, а й від ефективного управління персоналом, яке, своєю чергою, неможливе без застосування системи мотивування праці.

Список використаних джерел:

1. Суханова А. В., Фисина О. М, Вітик К. І. Мотивування персоналу підприємства в сучасних умовах господарювання. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2016. № 2. С. 249-262
2. Степанцова Ю.М. Мотивація персоналу та важливість її вимірювання на вітчизняних підприємствах. Сталий розвиток економіки, 2012. № 3. С. 106-108.
3. Калина А.В. Підвищення ролі мотиваційних та стимулюючих важелів в умовах ринкової економіки. Вісник соціально-економічних досліджень Одеського державного економічного університету. Одеса, 2008. Випуск 32. С. 152-158.
4. Грищенко В. Ф., Чернова М. С. Інноваційні підходи до удосконалення системи мотивації персоналу малих підприємств України у сучасних умовах господарювання. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 1. С. 103-112.

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВПЛИВІВ НА МІСЦЕВИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Цвігун Неля Миколаївна

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент Шулюк Б.С.
*Тернопільський національний економічний університет
Україна*

Водопостачання та водовідведення є однією із найважливіших інженерних інфраструктур держави. У житлово-комунальному секторі України впродовж тривалого часу відчувається значна нестача фінансових ресурсів, необхідних для надання якісних послуг. Ситуація ускладнюється тим, що більшість інфраструктурних об'єктів перебувають у підпорядкуванні місцевих органів влади, для яких характерний дефіцит бюджетних коштів, в той же час держава не має достатнього обсягу фінансових коштів для здійснення інвестицій у даний сектор [5, с. 132]. Стан господарства обумовлений певними недоліками законодавчого регулювання та організації функціонування сектору, результатом чого стали труднощі у залученні інвестицій. Тим часом, потреби у додатковому фінансуванні у житлово-

комунальний сектор постійно зростають через економічні проблеми і недостатні обсяги обслуговування сектору.

Як свідчать статистичні дані централізованим водопостачанням охоплено близько 70% населення (лише 26% в сільській місцевості) України. Вода постачається переважно з поверхневих горизонтів, що вимагає складного комплексного очищення. 53% населення підключено до систем водовідведення та водоочищення (74% в містах і лише 9% в сільській місцевості) [3, с. 71]. Відтак, належне водопостачання є одним із пріоритетних завдань життєдіяльності держави. Україна є країною пострадянського простору, магістральні водогони якої формувались в період Радянського Союзу, відтак термін їх експлуатації перебуває на завершальному етапі [2, с. 64].

Світовий досвід доводить, що держава повинна спрямовувати діяльність підприємств, які є природними монополіями у сфері водопостачання та водовідведення [4]. Вибір варіантів державно-приватного партнерства залежить від ряду чинників, зокрема стану галузі, технології виробництва, законодавчої бази та політичних процесів. Проте, наукові дослідження стверджують, що багаторічне нехтування економічними законами унеможливило оновлення та залучення інвестицій для проведення модернізації галузі водопостачання та водовідведення в Україні [4].

Нинішні балансоутримувачі водопровідних мереж зазвичай є закладами комунальної власності та утримуються за власні кошти та кошти місцевих бюджетів. В Україні комунальні заклади є найбільш поширеною організаційно-правовою формою для надання послуг у сфері водопостачання та водовідведення. Спроби корпоратизації водоканалу, які мали місце у 2012 році, не знайшли своєї підтримки, також відсутній досвід щодо передачі в оренду чи в концесію водоканалів в Україні. Відтак, можна стверджувати про хаотичність розвитку утримання водопостачання в Україні в рамках державно-приватного партнерства. Нині перед державою постає ряд критичних викликів, серед яких - вирішення технологічних проблем водопостачання, покращення управлінської та організаційної системи діяльності операторів водопостачання. Процеси децентралізації, які активно впроваджуються в сучасному українському суспільстві, дозволили змінити підходи щодо формування місцевих бюджетів, і залучити грантові ресурси [4].

Соціально орієнтовані проекти, які фінансуються за кошти іноземних донорів, спрямовані на покращення водопостачання малих міст та сіл, програми їх включають розділи щодо модернізації, оптимізації та розвитку централізованої системи водопостачання. Важливою особливістю програм є закладений механізм участі населення у фінансуванні окремих заходів її реалізації. Реалізація таких програм здійснює із залученням грантових коштів через механізм участі у тематичних конкурсних відборах.

Проте, не лише грантові запозичення є джерелом розвитку водопостачання в Україні, окрім іншого бюджетування таких проектів здійснюється за кошти місцевих бюджетів. Нинішні процеси децентралізації, оновлені підходи до формування місцевих бюджетів, надають можливість спрямовувати достатню кількість коштів для модернізації сітки водопостачання. Інноваційні моделі децентралізованого водопостачання, утримання та обслуговування, орієнтовані на громаду. Система проектується для забезпечення водопостачанням усіх домогосподарств, розташовані в

межах території виконання проекту. Будівництво та проектування відбувається у повній відповідності до державних норм та стандартів у галузі будівництва. Умовою забезпечення сталого водопостачання є встановлення ефективного режиму утримання та обслуговування системи водопостачання. Це стосується врегулювання питання власності та передачі майна в обслуговування, вибору організаційно-правової форми оператора водопостачання, розрахунку та встановлення плати за воду [1].

Отже, розвиток публічно-приватного партнерства у сфері водопостачання та водовідведення є досить хаотичним у зв'язку із недосконалою законодавчою базою та політичними процесами в країні, проте залучення грантових коштів при реалізації процесів децентралізації дало змогу зрушити застійні процеси і цій сфері в позитивному напрямі.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація. Водопостачання в селах. URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/en/program/584aaa236783ec695100af66> (дата звернення: 18.04.2019).
2. Димченко О. В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління: монографія, Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2009. 356 с.
3. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / за ред. С. Грищенка. К: ФОП Москаленко О.М., 2011. 140 с.
4. Струкова В.Д. Механізми державного приватного партнерства у сфері водопостачання та водовідведення в Україні. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03\(26\)/22.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03(26)/22.pdf) (дата звернення: 18.04.2019).
5. Шулюк Б. Фінанси державно-приватного партнерства як засіб модернізації економіки України. Світ фінансів. 2016. Вип. 1. С. 130-139.

РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЇ СТАТИСТИКИ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ОБСЯГУ ДАНИХ В СВІТІ

канд. е. наук, доцент Ющенко Надія Леонідівна
Чернігівський національний технологічний університет
Україна

Статистична інформація є важливим елементом розвитку і безпосередньо впливає на створення потенціалу та модернізацію управління. Зростання потоку цифрових даних big data, поява штучного інтелекту та Інтернету речей спонукають до розвитку статистичних методів, практики статистичної обробки та аналізу великої кількості даних, нових інформаційних комп'ютерних технологій збору і обробки даних. Актуальні методології сьогодення – якісні, кількісні, змішані методи, аналіз вторинних даних, веб-інтелектуальна обробка, моделі прогнозування, рандомізовані підконтрольні випробування, аналіз настроїв, книга розподілених реєстрів Blockchain та інтелектуальні

контрактні технології, машинне навчання, байесівські підходи і графічні моделі, моделі, засновані на біологічному моделюванні, моделі і моделювання, оцінка малих площ, моделі, що базуються на співвідношенні та причинно-наслідкових зв'язках, інші методи.

В світі обсяг даних зростає за експонентою. За деякими оцінками, 90% даних в світі було створено за останні два роки, і, згідно прогнозів, їх обсяг збільшуватиметься на 40% щорічно [1]. Більша частина з них – це „вихлоп даних” або пасивно зібрані дані, одержані з повсякденної взаємодії з цифровими продуктами чи послугами, включаючи мобільні телефони, кредитні картки й соціальні мережі. Цей потік цифрових даних відомий як big data. Сучасні джерела даних: відкриті, комерційні, особисті, запатентовані джерела; адміністративні дані, офіційна статистика, користувацький веб-контент (блоги, вікі, форуми, повідомлення, чати, твіти, підкастинг, контакти, цифрові зображення, відео, аудіо файли, рекламні оголошення і т. д.), дані пошукових систем, дані, зібрані (наприклад, носимі технології, мобільні пристрої, Інтернет речей), дані відстеження (включаючи дані GPS/геолокації, дані про трафік та інших транспортних датчиків, зображення CCTV і т. д.), супутникові, аерофотознімки, інші відповідні джерела даних. Здатність світу зберігати інформацію приблизно подвоювалась кожні 40 місяців з 1980-х років. Досягнення в сфері обчислювальної техніки та інформатики тепер дозволяють обробляти й аналізувати великі дані в реальному часі [2].

Все це обумовлює необхідність адекватного розвитку обчислювальних процедур збирання, зберігання і доступу до даних, аналізу в реальному часі та раніше зібраних даних, аналізу в просторі й часі, прогнозування, роботи з неоективними, недосконалими, недостатніми, невизначеними даними, взаємодії людини з даними, статистичних та обчислювальних моделей, мережі й кластеризації, що мають відношення до зрушення даних, вирішення технічних проблем, передачі результатів, візуалізації та інших відповідних тем аналізу.

Нові ідеї, здобуті з big data, можуть доповнювати офіційну статистику та дані вибіркового обстежень, додаючи глибини і нюансів інформації щодо поведінки людей, їх досвід. Інтеграція цих нових даних з традиційними даними повинна забезпечувати більш якісну, своєчасну й актуальну інформацію.

Нові джерела даних, нові технології і нові аналітичні підходи [3], у випадку їх відповідального застосування, можуть сприяти більш гнучкому, ефективному у основою на фактичних даних прийняттю рішень [4, 5] і дозволять краще оцінювати прогрес в досягненні цілей сталого розвитку. Проте для реалізації можливостей, що надаються великими даними, необхідно забезпечити фундаментальні елементи прав людини: конфіденційність, етика та повага до суверенітету даних потребують оцінки прав окремих осіб одночасно з вигодами колективу. Численні нові дані збираються пасивно – за „цифровими слідами”, які залишають люди та від об'єктів з підтримкою датчиків або виводяться за допомогою алгоритмів. Так як big data є продуктом унікальних моделей поведінки людей, видалення явної персональної інформації може не повністю захищати конфіденційність. Поєднання кількох наборів даних може призвести до повторної ідентифікації окремих осіб або груп осіб, наражаючи їх на потенційні ризики [1]. В Україні повинні бути ухвалені належні міри захисту

даних як, наприклад, європейський закон GDPR [6] про збереження даних, щоб унеможливити від неправильного використання або неправильного поводження з даними.

Список використаних джерел:

1. Big Data for Sustainable Development // Site of the United Nations. URL: <http://www.un.org/en/sections/issues-depth/big-data-sustainable-development/index.html>
2. Развивающаяся веб-коллекция статей и научных статей об использовании наукоемкой данных и больших данных в государственном секторе. URL: Data4policy.org
3. New Techniques and Technologies for Statistics 2019. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cros>
4. Yushchenko N. Potential of new methods of data analysis, alternative sources and visualization // Статистика в Україні та світі: стан, тенденції та перспективи розвитку: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди Дня працівників статистики. – К. : „Інформаційно-аналітичне агенство”, 2018. – С. 119-121.
5. Ющенко Н. Л. Розвиток приватно-державного партнерства в інформаційному забезпеченні процесу прийняття рішень в соціальній та економічній сфері / Ющенко Н. Л. // Європейський вектор розвитку бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування в аграрному секторі економіки: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (7 грудня 2018 р., м. Київ) / Відпов. за вип. Ю. С. Бездушна. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2018. – С. 116-117.
6. General Data Protection Regulation. Regulation (EU) 2016/679. URL: <https://gdpr-info.eu/>

РОЛЬ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УКРАЇНІ

Стріха Анастасія Сергіївна

Науковий керівник: канд. е. наук, професор Калабухова С.В.

Державний вищий навчальний заклад

«Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Україна

Користувачі інформації вітчизняних підприємств зацікавлені у тому, щоб вона була правдива, неупереджена, прозора, зрозуміла та повністю розкривала діяльність суб'єкта господарювання. Наразі, вимоги до обліково-фінансової інформації безперервно зростають завдяки набранням чинності нової нормативно-правової бази, насамперед, глобальних змін у 2018 році до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року №996-XIV. Закон по-новому дає визначення видів підприємств, розширює обов'язок складати звітність за МСФЗ, запроваджує нові форми звітності тощо.

Аналіз господарської діяльності підприємства ставить за мету знаходження оптимальних способів підвищення рівня ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Він поділяється на зовнішній – проводиться особами, які мають у своєму розпорядженні фінансову та нефінансову інформацію, що не становить комерційної таємниці, та внутрішній – виконується працівниками, що мають доступ до будь-яких видів інформаційних ресурсів. Обидва види аналізу є важливими, оскільки перший дозволяє дати висновок свіжим поглядом та «не замилиним оком», а другий – зануритися більш глибоко та проаналізувати дані, які не доступні широкому колу людей. Управління підприємством здійснюється за допомогою впливу керуючої системи (рада директорів, менеджери різних рівнів) на керовану (ресурси, якими володіє компанія). На жаль, в Україні на більшості підприємств чітко не простежена схема такого зв'язку та відсутнє використання комплексного аналізу діяльності, про що свідчить 29,8% збитковості великих та середніх підприємств за січень-вересень 2018р. [1] та середній показник збитковості підприємств усіх розмірів та видів економічної діяльності, який складає 27,7% у 2017 році [2]. Як правило, лише гіганти у своїх галузях зацікавлені та мають фінансову можливість досліджувати усі необхідні показники; малі та середні підприємства або зовсім не користуються цим, або зосереджують увагу на певній ділянці (податки до сплати, план продажів та закупівель тощо). Якби вітчизняні компанії застосовували методи та прийоми аналізу господарської діяльності, вони не мали б таких сумних результатів.

До основних, базових методів аналізу господарської діяльності можна віднести: горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і факторний.

Горизонтальний (часовий) аналіз – призначений для оцінки динаміки певного показника за різні проміжки часу. До форм горизонтального аналізу відносяться: порівняння показників поточного періоду з показниками попереднього періоду; порівняння показників за декілька попередніх періодів для виявлення тенденції їх зміни – тобто визначення абсолютного та відносного приросту показників. Проте, горизонтальний аналіз висвітлює тільки динаміку показників у часі, тому для аналізу внутрішньої структури використовують вертикальний аналіз.

Вертикальний аналіз – направлений на визначення питомої ваги певного елемента у цілій частині та оцінку його впливу на, наприклад, фінансовий результат. За допомогою даного інструменту з'ясовують, яку частину у сукупності становить конкретно задана стаття, що дозволяє визначити вплив обраного показника на діяльність підприємства у цілому.

Трендовий метод за базу для аналізу може брати дані, отримані від попередніх вищерозглянутих методів. Суть полягає у тому, щоб виявити основні тенденції динаміки показників протягом великого проміжку часу (від 3 років і більше), які очищені від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда формують очікування – тобто ті показники, які підприємство досягне у майбутньому. Після виявлення залежності отримані

за допомогою цього методу результати для наочності зручно подавати в формі різного роду графіках і діаграмах.

Проте для проведення комплексного аналізу операційної діяльності застосування лише горизонтального, вертикального та трендового аналізу недостатньо, тому професійні аналітики зазвичай також розглядають коефіцієнтний та факторний методи.

Коефіцієнтний метод базується на розрахунку системи коефіцієнтів, що беруть до уваги різні аспекти діяльності підприємства і враховують чинники як внутрішнього, так і зовнішнього впливу на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Він дозволяє провести оцінку зміни співвідношення між окремими показниками та виявити динаміку у взаєминах між різними наборами даних.

З факторним аналізом пов'язаний процес пошуку резервів підвищення ефективності ведення діяльності. На основі факторних моделей визначають можливості кількісного та якісного зростання основних показників операційної діяльності, які виражаються у невикористаних, частково використаних або нерационально використаних ресурсах.

Також у процесі прийняття управлінських рішень, окрім традиційних методів аналізу дослідження операційної діяльності, все більшої популярності набувають методи економічної кібернетики й оптимального програмування, методи дослідження операцій і теорії прийняття рішень, CVP-аналіз і концепція фінансового важеля [3, с.160].

Економічний аналіз – це функція управління, яка забезпечує науковість прийняття рішень: не тому, що менеджеру вищої ланки «захотілось» запустити у виробництво нову асортиментну лінію, а тому, що «дослідивши виробничі потужності та провівши маркетингові дослідження, ми дійшли висновку, що нова асортиментна лінія, згідно здійснених попередніх розрахунків дозволить вийти на рівень рентабельності 15% та збільшити рівень прибутку на 22% і захопити якнайменш 26% частки ринку».

Таким чином, в умовах розвитку економіки, забезпечення ефективного функціонування підприємств виникає потреба у новому, сучасному підході до аналізу господарської діяльності, за допомогою якого визначаються тенденції розвитку галузі, комплексно досліджуються чинники зміни результатів діяльності, аналізуються ризики, обґрунтовуються проекти й приймаються управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви використання ресурсів та оцінюються результати діяльності підприємства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Дані Державного комітету статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/chpr/chpr_ed/chpr_ed_u/chpr_ed_318_u.htm
2. Дані Державного комітету статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new/fin_new_u/chpr_ek_vs_mm_2010_2017_u.xlsx

3. Яріш П. М., Касьянова Ю.В. Методи проведення аналізу фінансових результатів діяльності організації. *Управління розвитком*. 2013. № 4(144). С. 159–162.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV (зі змінами та доповненнями).

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ І МІСЦЕ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ В СИСТЕМІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

**канд. е. наук, ст. викладач Федик Ольга Володимирівна,
канд. с.-г. наук, доцент Борисюк Володимир Сергійович**
*Львівський національний аграрний університет
Україна*

Одним з найактивніших суб'єктів на агропродовольчому ринку є господарства населення, оскільки саме в них, як зазначає І. Моторина, виникають первинні економічні потреби, формуються первинні економічні інтереси, які стимулюють розвиток суспільного виробництва; при цьому господарства населення беруть участь у всіх фазах економічного циклу: виробництві благ, постачанні економічних ресурсів, створенні, розподілі і перерозподілі національного продукту, формуванні кінцевих доходів, споживанні товарів та послуг, здійсненні заощаджень та інвестуванні [1]. Роль господарств населення в житті держави постійно зростає, оскільки вони об'єднують всіх споживачів: найманих працівників, підприємців, власників капіталів, природних ресурсів, осіб, що зайняті і незайняті в суспільному виробництві. У ринковій економіці господарства населення виконують подвійну роль, виступаючи з одного боку, як активний суб'єкт ринкових відносин, а з іншого – як важлива ланка в економічному кругообігу ресурсів, товарів (послуг), доходів. Місце і роль господарств населення у виробничо-розподільчому кругообігу у сучасній економіці ілюструє рис. 1.

Господарства населення і підприємства (інші суб'єкти господарської діяльності, включаючи приватних підприємців) є учасниками обох ринків, але на кожному з них діють як протилежні, взаємодіючі сторони. На ринку ресурсів господарства населення, які є власниками ресурсів, виступають продавцями, а підприємства – покупцями цих ресурсів. У ринковій економіці господарства населення володіють усіма економічними ресурсами, які використовуються підприємствами (іншими суб'єктами господарювання) для виробництва товарів чи послуг з метою отримання прибутку. Взаємодія пропозиції ресурсів та попиту на них встановлює ціну на кожен з них. Оплата підприємствами використаних ресурсів (оплата праці, плата за землю, залучений капітал, підприємницький хист) складає доходи господарств населення. На ринку товарів уже господарства населення як споживачі товарів та послуг виступають покупцями, а підприємства – їх продавцями. Отримані від продажу ресурсів грошові доходи господарства спрямовують на купівлю

товарів і послуг. Підприємства, використовуючи придбані ресурси, здійснюють виробництво товарів і пропонують їх на ринку з метою задоволення представленою на ньому попиту господарств населення.

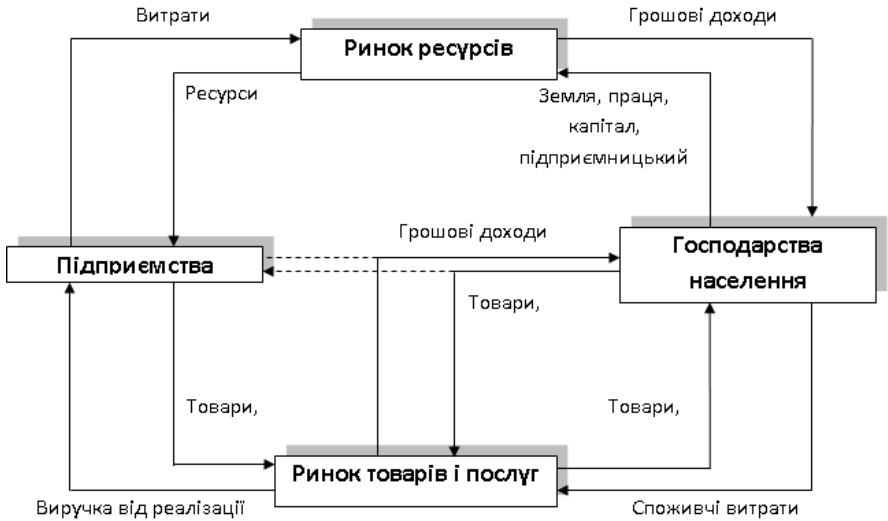

Рис. 1. Місце господарств населення на ринку
Розроблено автором за [2]

Слід зазначити, що кругообіг сільгосппродукції може здійснюватися як в грошовій, так і товарній формі (натуральний обмін). Безумовно, переважаючим є товарний обмін, який супроводжується зміною форми власності. Ця форма обміну характеризується тим, що зв'язок між його учасниками опосередковується грошима. При цьому відбувається зустрічний рух вартості в її товарній і грошовій формах. Безгрошова форма кругообігу відбувається при здійсненні еквівалентного обміну продукцією без грошової оплати. Кругообіг продукції господарств населення здійснюється по малому колу, тобто вироблена продукція безпосередньо чи через посередників відразу поступає на ринок товарів. За реалізовану на ринку продукцію господарства населення отримують грошові доходи, які, в свою чергу, направляються на придбання інших товарів чи послуг.

Враховуючи кризовий стан галузей АПК, роль, яку відіграють господарства населення у виробництві сільгосппродукції, а також те, що для значної кількості населення вони поступово перетворилися з додаткового джерела надходження продовольства в основне, господарства населення мають значні перспективи для розвитку.

Список використаних джерел:

1. Моторина І. Р. Інвестиційний потенціал грошових доходів домашніх господарств України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». К., 2013. 20 с.
2. Політична економія : підруч. [В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський, О. Ф. Іткін]; за ред. В. Г. Федоренка. К. : Алерта, 2008. 487 с.

СУТНІСТЬ ТА ПРАКТИКА ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Дудлів Надія Олексіївна

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент Федорченко О.Є.

Державний вищий навчальний заклад

«Київський національний економічний університет імені В.П. Гетьмана»

Україна

Одним із важливих аспектів української економіки є зовнішньоекономічна діяльність. Під час цієї діяльності може виникати подвійне оподаткування. Дохід від діяльності може оподатковуватись як в одній країні, так і в іншій. Це може знеохотити суб'єкта господарювання брати участь в зовнішньоекономічній діяльності. Та варто відмітити, що суб'єктом господарювання можуть бути також інвестори, які вкладають кошти в розвиток української економіки. В свою чергу подвійне оподаткування може зменшити кількість інвестицій, які приходять в Україну. Тому врегулювання подвійного оподаткування є важливим як для підприємства, так і для держави.

Досліджували питання подвійного оподаткування такі вчені, як С. Боровик, В. Богун, Л. Даценко, Р. Дернберг, О. Козирін, М. Кучерявенко, О. Мещерякова, О. Погорлицький, О. Радченко, С. Сутирін, М. Ткаченко.

Подвійне оподаткування - це негативне явище, пов'язане з необхідністю платити податок двічі за один і той самий об'єкт оподаткування, тобто, наприклад, за прибуток або майно. Подвійне оподаткування виникає в рамках національної податкової системи з причин, які носять внутрішньо- та зовнішньоекономічний, а також політичний характер. Міжнародне подвійне оподаткування виникає з причин існування певних економічних передумов та суперечностей між податковими законодавствами двох або більше держав [3, с.575]. Такими економічними передумовами є: - достатньо інтенсивне поширення міжнародної економічної діяльності; - інвестування закордоном; - ситуація, коли зростають ставки податку на доходи до такого рівня, коли подвійне оподаткування стає перешкодою для господарської діяльності.

Вчені поділяють подвійне оподаткування на внутрішнє та зовнішнє. Зовнішнє оподаткування, а саме міжнародне характеризується тим, що податками обкладається одна особа по відношенню до однієї бази в більш ніж в двох державах за один і той же період. Внутрішнє подвійне

оподаткування характеризується тим, що один і той самий податок стягується на рівні різних адміністративно-територіальних одиниць однієї держави. Цей вид оподаткування виникає в межах однієї національної податкової системи. Внутрішнє подвійне оподаткування може бути горизонтальним та вертикальним. При вертикальному оподаткуванні відбувається сплата однакового податку на двох рівнях: на державному та місцевому рівнях. Горизонтальне подвійне оподаткування виникає з причини різниці у визначенні об'єкта оподаткування на одному адміністративному рівні [3, с.575].

Варто зазначити, що проблема з подвійним оподаткуванням існує вже давно. З XVIII століття були вже відомі перші форми взаємодії держав у сфері фінансів. Багато держав, зокрема європейські, вкладали договори між собою, в яких прописувались умови оподаткування. Ліга Націй також внесла вклад в світову систему регулювання подвійного оподаткування. В даний час виділяють два способи усунення подвійного оподаткування: 1) односторонні заходи, передбачені національним податковим законодавством, які застосовуються владою даної країни без узгодження з іншими державами; 2) багатосторонні заходи, які реалізуються за допомогою міжнародних угод та конвенцій про уникнення подвійного оподаткування.

З одного боку, одностороннє регулювання простіше, через те, що держава не потребує довготривалих переговорів з іншими країнами, але такий спосіб може призвести до вагомих втрат бюджету. Зазвичай в міжнародній податковій практиці застосовується двостороннє усунення подвійного оподаткування.

Станом на кінець 2018 року Україна вже ратифікувала близько 70 міжнародних конференцій та угод про уникнення подвійного оподаткування. Під час укладання таких міжнародних договорів Україна за основу бере Модельну конвенцію Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (далі – ОЕСР), тому, як наслідок, можемо спостерігати певну закономірність у цих договорах та виділити характерні певні риси [2, с.201].

Двосторонні (партикулярні) та багатосторонні (універсальні) конвенції про уникнення подвійного оподаткування є найбільш поширеною формою закріплення прийомів, правил і принципів, які визначають механізми уникнення подвійного оподаткування. Загальноприйнята практика укладати такі міждержавні угоди на основі типових конвенцій є універсалізованими формами закріплення основоположних нормативних конструкцій, які спрямовані на боротьбу з таким негативним явищем, як подвійність оподаткування доходів зобов'язаних учасників податкових відносин [1, с.53].

Отже, подвійне оподаткування чинить шкоду як окремому підприємству, так і державі, бо знеохочує інвестування в країну. Уникнення подвійного оподаткування важливе для обох сторін зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Браславський Р. Г. Конвенції про уникнення подвійного оподаткування як джерела закріплення принципів податкового права// Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. - № 4. – 2017. – С. 51-55.

2. Гарбінське – Руденко А. В. Правові аспекти врегулювання подвійного оподаткування між Україною та окремими зарубіжними країнами// Порівняльно-аналітичне право .- № 5.- 2018. – С. 200 – 203.
3. Городніченко Ю. В. Подвійне оподаткування: його сутність та методи усунення// Економіка та суспільства. - Випуск №10. – 2017. – С.574-578.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕКЛАМИ

Ліпковська Катерина Анатоліївна

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент Поліщук І.І.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Україна

Активний розвиток рекламного ринку спричиняє посилення конкуренції як товарів і послуг, так і пропозицій рекламних компаній. Як результат – зростання професійності у створенні і поширенні реклами, а також поява нових послуг в області рекламного просування. Сучасна реклама – це не просто текст, зображення, відеоряд, що закликають звернутися до послуг тієї або іншої компанії. Рекламні технології стають все більш витонченішими, звертаючись до технологічних новинок, використовуючи раніше незадіяні можливості і знання з різних областей науки.

Сутність та еволюцію розвитку реклами розглянуто в працях багатьох відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Ф. Котлер, К. Келлер, Ж-Ж. Ламбен, Дж. Бернет та С. Моріарті, О.В. Суркова, О.В. Данайканич, Т.І. Лук'янець, А. Ляшенко, Г.Г. Почепцов та ін. Однак усі ці тенденції та особливості розвитку реклами як потужного засобу маркетингових комунікацій та найефективніші методи її використання досліджувалися фрагментарно.

Поняття «реклама» надійно закріпилось у нашій свідомості як певний засіб нагадати про товар покупцеві. Етимологія визначення слова «реклама» в перекладі з латинської *reclamare* – стверджувати, викрикувати, протестувати. У сучасній науці існує безліч визначень цього поняття, але для сьогодення не має єдиного достатньо широкого поняття «реклама». Розглянемо основні з них.

Реклама – надруковане, написане від руки, усне, а також графічне повідомлення про особу, товар, послугу, яке абсолютно відкрито опубліковане рекламодавцем задля збільшення обсягів збуту своєї продукції, розширення цільової аудиторії або суспільного позитивного оцінювання. [1]

Реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується в будь-якій формі й у будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання зиску. [2]

Із розвитком технологій у різних сферах економіки та виробництва реклама почала набувати сучасних рис, тобто виконувати не тільки

інформаційну функцію, але й формувати потребу в продукті. У сучасному інформаційному суспільстві важливим фактором впливу є імідж, бренд. Компанія, яка прагне зайняти провідне місце на ринку, не може обійтися без рекламних засобів. Реклама впливає на популярність продукту, його пізнаваність та визнання. Вона здатна формувати потреби і цінності населення, що також має певний вплив і на процес сприйняття рекламованого продукту.

Сучасні компанії використовують як традиційні форми реклами (рекламу в газетах, на радіо, телебаченні, зовнішню рекламу) так і нові, інтерактивні, з використанням Інтернету та мобільного зв'язку (digital display media, mobile media, ambient media), які стають усе більш популярні у багатьох країнах світу.

Швидкий темп розвитку цифрових технологій вплинув і на можливості використання сучасних маркетингових комунікацій, у сфері реклами зокрема. Неможливо не відмітити стрімке збільшення кількості однієї з найбільш перспективних форм реклами – digital-реклами. Тривалий час у загальній структурі витрат найбільшу частку займала телевізійна реклама, але в 2017 р. digital-реклама (online-реклама) вперше випередила телевізійну, а за прогнозами аналітиків, бюджети компаній будуть і надалі збільшуватись у цій сфері.

Значну частку витрат на засоби просування в Україні мають рекламні повідомлення. Комп'ютери та мобільні телефони займають усе більше часу суспільного життя. Телебачення хоч і залишається його невід'ємною частиною, але технічний прогрес і далі буде впливати на індивідуалізацію, інтеграцію сучасних цифрових технологій.

Видання Watcher повідомляє, що всі експерти Всеукраїнської рекламної коаліції були одностайні в такому твердженні: за підсумками I півріччя 2018 р. можна впевнено констатувати, що рекламний ринок зростає помітно швидше, ніж можна було припустити в кінці попереднього року. Поліпшення динаміки демонструють усі медіа за винятком преси. Цього року експерти очікують, що ринок Інтернет-реклами зросте на 21%, до 2,8 млрд. грн. [3]

Інноваційні рекламні технології використано і в мережі магазинів «АТБ» шляхом розміщення рекламних матеріалів на SIM-моніторах. SIM-монітори встановлені в 500 магазинах «АТБ». Відеоформат демонстрованих рекламних матеріалів і розташування в місці продажу повсякденних товарів дають змогу SIM-монітору поєднувати в собі переваги як BTL-, так і ATL-інструменту та відтворювати будь-які формати реклами: відеоролики, анімацію, слайд-шоу, банери [4].

Останнім часом усе більшої уваги набуває підхід, заснований на поєднанні кількох маркетингових комунікацій в єдину найбільш оптимальну та ефективну цілісну систему для досягнення найбільшої ефективності. С.Я. Касян наголошує, що для вибору ефективних каналів маркетингових комунікацій варто створювати комбінації засобів реклами та шляхом порівняння реакцій покупців вибирати найбільш оптимальне їх поєднання. [5] Підхід інтегрованих маркетингових комунікацій для вітчизняних підприємств лише набуває розвитку, тому потребує подальших досліджень. Прикладом

успішного використання інтегрованого підходу маркетингових комунікацій можна назвати успіх Інтернет-магазину Rozetka, який є лідером на ринку побутової та електронної техніки та становить 44,3% частки онлайн-продажів [6]. Компанія активно використовує рекламні телевізійні повідомлення, є спонсором багатьох суспільних подій, виставок, спортивних змагань. Також компанія використовує рекламу в Інтернеті. Маючи велику базу клієнтів, компанія використала їх для дослідження їх поведінки. Поєднавши заходи мерчандайзингу, рекомендації продукції та e-mail, компанія збільшила прибуток із користувача на 18% та середнього чеку – на 8,9%. За підтримки аналітиків із OWOX компанія впровадила рекомендаційну систему із функціоналу супровідних товарів Google Analytics. Ці дані використовуються для персоналізованих розсилок споживачам. [7]

Незважаючи на велику кількість трактувань поняття «реклама», усі вони виділяють характерні риси, які відрізняють її від усіх інших маркетингових комунікацій. Вона характеризує процес передачі інформаційного повідомлення, яке має на меті викликати потребу у поінформованому продукті. Тенденції розвитку медійного ринку в Європі та США свідчать, що цифрова реклама і надалі буде випереджати за витратами рекламу телевізійного формату, значну частку якої матиме мобільна реклама. Аналіз світового досвіду використання сучасних рекламних інструментів дасть змогу вітчизняним компаніям посилити конкурентоспроможність на ринку, зміцнити імідж та привернути увагу нових споживачів.

Список використаних джерел:

1. Головіна Н.В. Європейський досвід регулювання маркетингових комунікацій: короткий огляд. *Маркетинг в Україні*. 2002. № 2. С. 20–24.
2. Про рекламу : Закон України із змінами, унесеними Законом України від 15.05.2003 р. № 762-IV, що набув чинності від 19.09.2003 р. № 176 *Голос України*. 2003. 19 вересня.
3. Всеукраїнська рекламна коаліція покращила прогноз росту ринку Інтернет-реклами до +21% [URL]: <http://watcher.com.ua/2016/08/03/vseukrayinskareklamna-koalitsiya-pokraschyla-prohnoz-rostu-rynku-internetreklamy-do-21/>.
4. SIM monitoring [URL]: <http://media-sim.com/uslugi/razmeschenie-reklamy>
5. Касян С.Я. Ефективність впливу маркетингових комунікацій підприємств на поведінку споживачів. *Економічний простір*. 2012. № 63. С. 237–243
7. Объем рынок e-commerce Украины вырос в гривне на 32% в 2015 году [URL]: <http://retail-community.com.ua/news/tehnologii/4471-obyemrynok-e-commerce-ukrainyi-vyiros-v-grivne-na-32-v-2015-godu>
8. Как Rozetka увеличила доход с маркетинга на 18% [URL] : <https://www.owox.ru/solutions/success-stories/success-stories-rozetka>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Машук Катерина Іванівна

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент Капінос Геннадій Іванович
*Хмельницький національний університет
Україна*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки одним з головних завдань керівників є мотивування підлеглих до ефективної праці для підвищення якості та результативності роботи, яка спрямована на досягнення цілей підприємства. Успішна робота підприємства залежить від працівників, які є основною складовою у сфері діяльності управління. Працівники повинні розуміти, що досягнувши цілей підприємства, вони матимуть змогу досягти і своїх власних цілей за допомогою тих можливостей, які їм надасть організація, в якій вони працюють. Перед керівниками підприємств постають непрості завдання постійного розвитку, актуалізації знань своїх працівників, підвищення їхнього творчого потенціалу. Тому управління системою мотивації має сприяти розвитку людських ресурсів, активізація яких можлива у разі розуміння мотивів їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню ефективної мотивації праці на підприємстві присвятили свої наукові роботи як вітчизняні так і зарубіжні вчені: А. Афонін, В. Абрамов, Д. Богиня, А. Грیشнова, Г. Дмитренко, М. Дороніна, А. Єськов, І. Завадський, М. Карлін, А. Колот, О. Віханський, Н. Любомудрова, К. Альдефер, В. Врум, Ф. Герцберг, О. Кузьмін, Д. Мак-Грег'ор, Д. Мак-Клелланд, А. Маслоу, Е. Мейо, М. Мескон, Р. Оуен та інші.

Вищезгадані вчені у своїх працях описували різні точки зору стосовно досліджень з практичних та теоретичних питань щодо ефективності управління персоналом. Враховуючи багаторічну працю вчених над питанням ефективної мотивації праці на підприємстві, на даний час, на жаль, більшість підприємств не мають ефективної системи мотивації персоналу. При розробці та впровадженні системи мотивації праці потрібно враховувати специфіку діяльності підприємства, вітчизняний і зарубіжний досвід.

Метою статті є дослідження наукових підходів та розробка заходів щодо вдосконалення мотивації праці персоналу підприємств України.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі поняття «мотивація персоналу» має багато визначень, які трактуються по-різному, хоч більшість визначень багато в чому схожі. На думку одних авторів, мотивація – це свідоме прагнення до успіху, до певного типу задоволення потреб. Інші автори під мотивацією розуміють усе те, що активізує діяльність людини. Наступні вчені вважають, що мотивація – це надія на успіх і побоювання невдачі.

Мотивація – сукупність управлінських дій, спрямованих на спонукання себе та інших працівників до досягнення особистих цілей [2].

У структурі мотивації персоналу виділяють такі п'ять напрямів: умови праці, ресурси, визнання, взаємовідносини, відповідальність. Мотивація ґрунтується на таких категоріях: потреби – відчуття фізіологічної або психологічної нестачі чогось та винагороди – все те, що людина вважає для себе цінним.

Цілями та завданнями управління мотивацією на підприємствах є:

- формування у будь-якого співробітника підприємства розуміння сутності і значення стимулювання праці та мотивації;
- навчання персоналу підприємства психологічним основам корпоративного спілкування та організаційній культурі;
- формування демократичних методів управління персоналом підприємства на основі використання сучасних методів мотивації.
- зниження рівня незадоволеності персоналу;
- посилення основних мотиваційних дій, які дійсно зможуть підвищити трудову активність працівників.

Сучасних методів мотивації досить багато, їх можна умовно поділити на такі групи:

- індивідуальні, які спрямовані на мотивацію вузьких кіл співробітників з однаковими мотивами і потребами;
- діагностичні, які використовуються для оцінки певного співробітника і показують способи для його мотивації;
- організаційні, які використовують для створення стимулюючої системи в організації [6].

Розглянемо мотивацію, яка поділяється на матеріальну та нематеріальну, з позиції отримуваних благ. Дані види мотивації комплексно застосовуються для підтримання її дієздатності загалом. Залежно від рівня управління співвідношення матеріальних і нематеріальних видів мотивації змінюється.

Матеріальна мотивація – економічний спосіб спонукання працівників для забезпечення потреб у достатку, добробуту, матеріального стандарту життя. Бажання працівника покращити своє матеріальне становище сприяє активізації трудової діяльності, а отже, збільшенню продуктивності праці.

Нематеріальна мотивація – це комплекс заходів, який забезпечує процес спонукання себе та інших працівників, спрямовуючи на досягнення особистих цілей та цілей організації без видавання співробітнику готівки чи безготівкових грошей.

На сучасному етапі розвитку української економіки матеріальна мотивація має такі недоліки: низький рівень оплати праці, зміна стандартів і норм згідно з вимогами європейського законодавства, необхідність формування нових методів економічного стимулювання зайнятих на ринку праці. Відповідно до Закону України «Про оплату праці», заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [5]. Основною формою матеріальної мотивації персоналу є заробітна плата.

Матеріальна мотивація – універсальний тип мотивації, при якій співробітники, незалежно від займаної посади, більше націлені на грошові заохочення, а також можливість розпоряджатися отриманими коштами.

Основною складністю застосування системи нематеріальної мотивації є той факт, що для певного колективу потрібна конкретна коригуюча стандартна схема. Для більш ефективної мотивації потрібно підлаштовуватися під інтереси кожного співробітника. Таким чином, скільки співробітників – стільки й методів нематеріальної мотивації, оскільки люди сприймають одну і ту ж ситуацію по-різному. Метою нематеріальної мотивації є підвищення зацікавленості працівників у своїй роботі, яка може відбитися на збільшенні продуктивності праці і виручці підприємства.

Методи нематеріальної мотивації:

- створити оптимальні умови праці для працівників,
- встановити нове комп'ютерне обладнання,
- створити зручні робочі зони для співробітників,
- поліпшити дизайн приміщення,
- проведення корпоративних свят та ін.

Підприємства України також застосовують примусову мотивацію, проте вона не є досить дієвою, як матеріальна. Колектив має вплив на кожного з працівників, але він не зовсім успішний, тому що працівники не завжди мають спільні інтереси та добре співпрацюють між собою. Отже, якщо для когось мотивація є дієвою, а для когось ні, то дискомфорт відчуває увесь колектив і не завжди він має змогу вплинути на дану особу.

Також досить активно у нашій країні застосовується соціальна мотивація, яка є дієвою, якщо робітник, на якого вона спрямована, опікується рівнем виконання своєї роботи та переймається власним становищем, яке займає на підприємстві. [7].

Для того, щоб підвищити ефективність діяльності підприємства, потрібно вдосконалювати мотивацію працівників, що допоможе:

- знизити плинність кадрів;
- підвищити продуктивність та якість роботи працівників;
- оперативно досягнути цілей підприємства;
- покращити психологічний клімат у колективі;
- поєднати зв'язок результативності роботи співробітників з оплатою та нематеріальним стимулюванням;
- організувати прозорість системи заохочування;
- покращити командну роботу [8].

Найважливішими чинниками мотивації персоналу виділимо такі: заробітну плату, перспективи кар'єрного росту, ставлення керівництва, соціально-психологічний клімат у колективі, підвищення кваліфікації, соціальні пільги. Проаналізувавши кожен чинник окремо, можна отримати такі результати. Для молодих людей мотивація має найменше значення, оскільки їхній трудовий та кар'єрний шлях тільки розпочинається і є надія, що мотиваційні фактори

для них матимуть більше значення в майбутньому. Для працівників старшої вікової категорії важливіше є сам факт, що їхня праця досі ще потрібна.

Для керівника необхідно звертати увагу на зарплатню працівника, оскільки грошова винагорода є базою для задоволення потреб людини. Тому чим вона вища, тим більше працівники задоволені і намагаються більш продуктивно та якісно працювати.

Для людей середнього віку оплата праці також важлива, але не настільки, як для молоді. Для працівників старшого віку розмір зарплатні має найменше значення, тому що з віком важливість матеріальних потреб знижується, тоді як моральних, навпаки, зростає. Тобто зі збільшенням віку зростає значення таких чинників, як ставлення керівництва та соціально-психологічний клімат у колективі. Люди більше цінують спокій, доброзичливість та стабільність. З віком зростає нетерпимість до проявів нахабства, організаційних змін тощо [2].

Також важливим фактором є підвищення кваліфікації персоналу. Оскільки молодь не має досвіду роботи, адже чим кращий спеціаліст, тим більше можливостей відкривається для прогресуючої молоді. Проте для працівників середнього віку він має ще більше значення. Це пояснюється тим, що з досвідом приходить бажання не тільки кар'єрного росту, а й прагнення до саморозвитку, вдосконалення знань, навичок та умінь. Для людей старшого віку підвищення кваліфікації має найменше значення [1].

Значення такого фактору, як ріст по кар'єрних сходинках, зростає з віком працівника. Працівник завжди хоче бути найкращим як у роботі так і у власному житті. Чим старше стає людина, тим менше у неї залишається часу на реалізацію своїх планів та відкриття своїх можливостей у роботі. Отже, керівники повинні звертати особливу увагу на даний фактор [4].

Для ефективної системи мотивації праці керівник має обрати стимули, які поділяються на:

- 1) залежно від статусу в організації (студенти та молоді спеціалісти, які тільки закінчили навчальний заклад; молоді спеціалісти з досвідом роботи до 3-х років; висококваліфіковані спеціалісти; молоді матері);
- 2) залежно від типу референції (зовнішній тип; внутрішній тип; змішаний);
- 3) залежно від особистих причин працівника (гроші; особиста вигода; інтерес; почуття обов'язку).

Керівник повинен використовувати різноманітні шляхи удосконалення мотивації:

- 1) Закласти принципи, які матимуть вплив на поведінку працівників на підприємстві. За допомогою них підлеглий може виробити власну філософію, яка буде основою його поведінки.

- 2) Для того, щоб працівник був змотивований, виконував власну роботу якісно та відчував підтримку, керівник повинен спілкуватися зі своїми підлеглими та чітко пояснювати, якого результату він очікує.

- 3) Створити сприятливий клімат в організації для мотивації робітників.

Розробляючи систему мотивації, керівник повинен розуміти, що усіх працівників не можна мотивувати однаково, завдяки цьому система мотивації буде економічно ефективною.

Отже, для керівника підприємства запропонуємо такі заходи для покращення системи мотивації праці персоналу:

- регулярний аналіз виконаних цілей працівниками;
- сформувані прозору систему оцінки та оплати праці;
- створити механізм, який забезпечить отримання винагороди за реальними результатами виконаної роботи;
- сформувані комісію з соціального захисту для координації соціальної політики та елементів системи мотивації загалом;
- чітко формулювати та встановлювати цілі перед працівниками;
- проводити делегування повноважень між працівниками;
- залучати працівників для вирішення проблем, які з'явилися;
- створити умови конкуренції з підбиттям підсумків.

Останнім часом підприємства України для мотивації праці використовують закордонний досвід, який передбачає такі принципи, як: створення сприятливих перспектив; свобода діяльності менеджерів; використання тарифної системи оплати праці; почасова форма оплати праці. У зарубіжній практиці використовується нетрадиційний підхід при побудові системи матеріального стимулювання – використання моделі компенсаційної системи оплати праці, яка розрахована на тривалу кар'єру працівника. Це пов'язано з тим, що керівник намагається одночасно виконати такі завдання: зниження витрат для контролю за працівниками; створення незмінного складу колективу; знизити витрати на підвищення кваліфікації через зниження плинності кадрів.

Правильно сформована система мотивації дозволить якнайкраще проявити рівень інтелекту кожного працівника. Отже, система мотивації повинна бути створена з тих стимулів та умов праці, яких очікують працівники і які б допомагали їм підвищити продуктивність праці та досягти поставленої мети, що допоможе підвищити ефективність підприємницької діяльності.

В цілому для удосконалення системи мотивації праці на підприємстві можна запропонувати такі заходи:

Покращення умов праці, адже вони відіграють важливу роль у престижі підприємства, задоволенні та рівні продуктивності праці працівників.

Застосування гнучкої оплати системи праці, завдяки якій зростає зацікавленість робітників щодо своїх обов'язків, оскільки від цього залежить їх заробітна плата.

Оновлення основних засобів. Оскільки ефективність використання робочого часу пов'язана з науково-технічним прогресом, то її підвищення на основі впровадження нових технологій та устаткування дозволить вирішити ряд питань з найменшими витратами та збільшити обсяг випуску продукції.

Соціальна активність працівників. Для того, щоб виконати завдання, які стоять перед підприємством, потрібно залучити кожного працівника. Оскільки добре згуртований колектив принесе найкращі результати досягнення цілей.

При обговоренні та постановці цілей потрібно залучати працівників, оскільки так вони знатимуть усі нюанси своєї роботи та можуть запропонувати власні ідеї. Якщо працівник брав участь в обговоренні

вирішення певної проблеми, то він виконуватиме завдання більш точно й зможе підвищити ефективність праці, а керівник завдяки цьому покращить відносини з персоналом.

Висновки. Отже, для того, щоб зрозуміти поведінку працівників та вміти впливати на неї, сучасний менеджер повинен володіти теорією та методами мотивації, визначати, чому знижується продуктивність праці та вміти ефективно мотивувати працівника для її підвищення. На сьогодні керівник повинен мати декілька варіантів вирішення проблеми розвитку підприємства та досягнення цілей у своїй управлінській діяльності, що пов'язані з мотивацією та заохоченням до праці. Система мотивування та стимулювання праці полягає у задоволенні потреб, забезпеченні систематизованого та цілеспрямованого впливу керівника на рівень та якість виконання мотиваційних заходів. Заходи, які було запропоновано, допоможуть підвищити рівень та умови праці, дадуть можливість працівнику проявляти себе та покращити фінансові та економічні результати діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Беляев С. Что мотивирует украинских менеджеров? / С. Беляев // Управление персоналом. – 2005. – № 11. – С. 63–64.
2. Богиня Д. П., Семикіна М. В. Трудовий менталітет у системі мотивації праці. Кіровоград: Поліграф-Терція, 2010. С - 226 с.
3. Васюта В.Б. Сучасна система трудових показників на підприємстві / В.Б.Васюта, Т.В. Чечіль // Ефективна економіка. – 2014. – №12. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
4. Гривківська О. В. Проблеми мотивації праці управлінського персоналу / О. В. Гривківська, Ж. В. Соловійова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9 (27). – С. 87–91
5. Про оплату праці Закон України № 108/95-ВР від 23.05.1995 р. Дата оновлення 01.01.2015 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
6. Заренко Т. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування механізму мотивації персоналу / Т. Заренко, Є. Іванченко // Ефективна економіка. – 2015. – № 2. – С. 11–15.
7. Кучер Л. Р. Розроблення системи мотивування працівників комерційних підприємств / Л. Р. Кучер // Науковий вісник. – 2005. – Вип. 15.2. – С. 256–261.
8. Лещенко Л. О. Мотивація праці як фактор підвищення прибутковості виробництва / Л. О. Лещенко // Ефективна економіка. – 2016. – №4. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

ТЕХНОПАРКИ ТА НАУКОВІ ПАРКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Науково-дослідна група:
Ляшенко В'ячеслав Іванович,
Іванов Сергій Володимирович,
Ляшенко Альона Юрївна

*Інститут економіки промисловості НАН України
Україна*

Механізм державного регулювання трансферу знань і технологій в економіку України «має базуватися на принципі очікування позитивного ефекту від застосування знань в реальній економіці» [1, с.44].

Створення умов для міжнародного науково-технічного співробітництва та організація ефективного функціонування підприємств в наукомістких галузях, спеціальний господарсько-правовий режим є передумовами випереджального розвитку економіки України. Організаційною формою такого випереджального розвитку є паркові утворення (наукові, технологічні, індустріальні парки, тощо). Паркові утворення є одним із найдієвіших інструментів структурних економічних реформ, які допомогли багатьом країнам подолати бідність, технологічну відсталість та інвестиційну непривабливість. Вони є тими полюсами зростання економіки, які поступово (але докорінно) змінюють загальний «краєвид» країни.

Технопарки в світі створюються з метою соціально-економічного розвитку території, інноваційного розвитку регіону (шляхом формування технологічного кластеру, диверсифікації економіки регіону), або можуть бути створені для безпосередньої генерації новацій (часто такі технопарки створюються при університетах, наукових центрах, важливим є також міжнародне науково-технологічне співробітництво та надання певних податкових пільг). Технологічний парк (technopark) є неоднозначним терміном і, зазвичай, використовується для відображення різних зусиль, спрямованих на стимулювання розвитку підприємницьких, заснованих на знаннях, малих і середніх фірм усередині країни. Термін має принаймні 16 синонімів¹, найбільш поширеними з яких є «науковий парк» (science park), «дослідницький парк» (research park) і «технополіс» (technopole). В світовій практиці немає чіткого розмежування між визначенням технологічного, наукового та дослідного парку. У той час як у США найбільшого поширення набули технологічні, дослідницькі та дослідницько-технологічні парки, у Великобританії найчастіше зустрічаються наукові парки, у Німеччині – наукові та технологічні парки, у Франції та Японії – технополіси, у Китаї –

¹ *business park, cyber park, hi-tech park, industrial park, innovation center, R&D park, research park, research and technology park, science and technology park, science city, science park, technology incubator, technology park, technopark, technopole, technopolis (Див.: [3])*

високотехнологічні парки [2]. Як правило в кожній країні використовується одне з формулювань [3, с.70].

У загальному вигляді технологічний (науковий) парк можна описати як такий, що створюється навколо ядра, яким є провідний університет чи науково-дослідний інститут, забезпечує бізнес допоміжними послугами та інфраструктурою, виконує функції передачі технологій та економічного розвитку. Але не всі технологічні парки відповідають переліченим характеристикам, вони також можуть містити додаткові функції, які іноді варіюються навіть у межах однієї країни [4]. Тому кожен технологічний парк по-своєму є унікальним і не може розглядатися як уніфікована модель для викирстання іншими країнами.

Технопарки стали одним з найбільш ефективних механізмів трансферу результатів НДДКР в виробництво з 1970-х рр, про що свідчить досвід розвинутих країн. На сьогоднішній день у світі налічується вже більше ніж 400 технологічних (наукових) парків, та їх кількість продовжує зростати. Перше місце серед усіх країн посідає США, де функціонує понад 150 наукових парків, наступними ідуть Японія (111 наукових парків) і Китай, де паркові утворення почали розвиватися з середини 1980-х років і на даний час їх мережа об'єднує близько 100 од. [2]. 70% технопарків світу були засновані за участі державних коштів.

Визначення наукових парків та технологічних парків відрізняються певною мірою, але є кілька основних елементів присутніх у всіх формах, а саме:

- існування управлінського персоналу;
- забезпечення фізичної інфраструктури та послуг;
- орієнтація на малі високотехнологічні фірми як основних орендарів;
- сприяння трансферу технологій як одне з головних завдань [5].

Міжнародна асоціація наукових парків (International Association of Science Parks and Areas of Innovation (IASP)) визначає технопарк як «організацію, керовану спеціально підготовленим менеджментом, завданням якого є поліпшення добробуту цієї спільноти шляхом поширення культури інновацій і конкурентоспроможності її асоційованих підприємств і установ, що генерують нові знання. Для досягнення цих цілей науковий (технопарк) парк стимулює і керує потоком знань і технологій в середовищі університетів, науково-дослідних установ, підприємств; це сприяє створенню і зростанню інноваційних компаній за допомогою інкубації і побічних процесів інноваційної діяльності; а також надає інші послуги з високою доданою вартістю поряд з наданням високоякісного простору і промислових об'єктів» [6].

Відповідно до світової статистики 26% технопарків світу працюють в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, 20% – в розробці біотехнологій, 19% – в електроніці, 8% – в сфері довілля, 6% – в розробці новітніх матеріалів, 5% – хімія, 9% – в сфері сільгоспвиробництва, 7% – в інших секторах. При цьому більшість технопарків зорієнтована на виробництво послуг (51%), 18% – на промислове виробництво, 26% – на проведення НДДКР. Важливим є те, що переважна більшість компаній-учасників технопарків є малими або середніми підприємствами – 89% [7].

Цілі технопарків такі:

- сприяти реіндустріалізації регіону шляхом створення анклавів для технологій;
- бути каталізатором регіонального економічного розвитку, а також сприяти економічному зростанню на регіональному рівні;
- створювати ефект синергії. Синергію треба розглядати як «генерацію нової і цінної інформації через взаємодію людей» [5, с.51].

Кінцевою метою технологічних парків є сприяння інноваціям, або, як визначає Європейська Комісія (1996): «Комерційно успішна експлуатація нових технологій, ідей або методів шляхом впровадження нових продуктів або процесів, або вдосконалення існуючих» [5, с.51].

Діяльність технопарків та наукових парків в Україні регулюється низкою законодавчих актів: ЗУ «Про спеціальний режим діяльності технологічних парків», «Про наукові парки», «Про науковий парк «Київська політехніка», постановами Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків і інноваційних структур інших типів», «Про затвердження Положення про Комісію з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів», «Деякі питання діяльності технологічних парків»; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Закону України «Про науковий парк «Київська політехніка»; Накази центральних органів виконавчої влади: «Про затвердження Положення про порядок здійснення моніторингу виконання інвестиційних та інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків» [8, с.47].

Позитивною стороною діяльності технопарків та наукових парків України є наявність великого наукового та технологічного потенціалу і конкурентоспроможних інноваційних розробок. Перспективним є використання інноваційного потенціалу технопарків для посилення міжнародного та міжгалузевого трансферу технологій. Однак українські технопарки, в порівнянні зі світовими, не можна вважати ефективними. Причинами цього є відсутність раціональної співпраці між ринком новацій і ринком капіталу та низька дієвість державного механізму стимулювання інновацій, недосконале законодавство.

ЗУ «Про спеціальний режим діяльності технологічних парків від 16 липня 1999 року визначає технопарк таким чином: «технологічний парк (технопарк) – юридична особа або група юридичних осіб (далі – учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції» [9].

На відміну від багатьох інших країн, поряд із технопарками, в Україні діють і наукові парки (за даними МОН України, наразі в країні діє 26 наукових парків [10]). Закон України «Про наукові парки» від 25 червня 2009 року визначає науковий парк: «науковий парк – юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом

об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку» [10].

На думку авторів, функції технопарків порівняно з тими, що надаються Міжнародною організацією наукових парків (IASP), є недостатньо вичерпними в українському законодавстві. Згідно до визначення та функцій, що виконують технопарки (ст.1. ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»), діяльність зі створення знань не відокремлюється як складова діяльності технопарків. Акцентується в якості мети «створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції» [9]. Для наукового парку в ЗУ «Про наукові парки» не передбачено в якості основної мети подальше впровадження результатів знань у реальне виробництво. В ст.3. закону відзначено мету: «розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі та/або науковій установі, ефективне та раціональне використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках» [10].

Головною функцією наукових парків відповідно до ст.4 ЗУ «Про наукові парки» є «створення нових видів інноваційного продукту, здійснення заходів щодо їх комерціалізації, організація та забезпечення виробництва наукоємної, конкурентоспроможної на внутрішніх і зовнішніх ринках інноваційної продукції» [10]. Але законі не вказано, як саме відбувається комерціалізація, не прописаний механізм трансферу технологій.

Таким чином, враховуючи світовий досвід, доцільно розробити проект Закону України «Про науково-технологічні парки», поєднавши в ньому існуючі два закони – «Про наукові парки» і «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», чітко прописавши в ньому цілі, функції, призначення, правовий статус, порядок створення цих структур, інструменти державної підтримки і стимулювання та інші норми. Доцільним є об'єднання понять «технологічний парк» та «науковий парк» в єдине поняття «науково-технологічний парк» або «зона науково-технологічного розвитку», конкретизація цілей функціонування науково-технологічних парків, визначення в якості головної мети створення та комерціалізацію наукових розробок, визначення механізмів їх комерціалізації.

Подальшого вивчення та вдосконалення потребує законодавство в сфері визначення понять наукових та технологічних парків та спеціальний (пільговий) господарсько-правовий режим науково-технологічних парків.

Список використаних джерел:

1. Кацура С.М., Лимар В.В. Принципи державного регулювання міжнародного трансферу знань. Економічний вісник Донбасу. 2010. №1 (19). С. 44-46.
2. Science Policy and Capacity-Building. Science Parks around the World. UNESCO. URL: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/science-technology/university-industry-partnerships/science-parks-around-the-world/>
3. Чернюк В. Наукові парки в Україні—стан та проблеми діяльності. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2016. №1. С.68-75.

4. Briggs A.T., Watt S. Technology and Research Parks. URL: <http://www1.american.edu/carmel/ab5293a/Whatis/whatis.htm>.
5. Economic zones in ASEAN: industrial parks, special economic zones, eco industrial parks, innovation districts as a strategies for industrial competitiveness UNIDO Country office in Vietnam. 2015. 111p. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/2015-08/UCO_Viet_Nam_Study_FINAL_0.pdf
6. A glossary of some key terms and definitions from the industry of science and technology parks and areas of innovation. IASP. URL: <https://www.iasp.ws/our-industry/definitions>
7. Technoparks around the globe – in numbers. ODTU Technopark. URL: <http://odtuteknokent.com.tr/en/information/technoparks-around-the-globe-in-numbers>
8. Василенко М.Д. Спеціальні господарсько-правові режими технопарків і технополісів: досвід України та зарубіжних країн: монографія / М.Д. Василенко; НУ «Одеська юридична академія». – Одеса: Сімекс-прінт, 2012. – 226 с.
9. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16 липня 1999 року №991-XIV . Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. ст.363. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/naukovi-parki> (дата звернення 26.04.2019)
10. Закон України «Про наукові парки» від 25 червня 2009 року №1563-VI . Відомості Верховної Ради України. 2009. №51. ст.757. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/naukovi-parki> (дата звернення 26.04.2019)
11. Наукові парки. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/naukovi-parki>

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Одарич Анастасія Олександрівна

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент Капінос Г.І.

Хмельницький національний університет

Україна

Постановка проблеми. Відомо, що промисловість України переживає кризу, обумовлену загальним соціально-економічним станом, помилками, які допущені під час реформування виробництва, зростанням спеціальних галузевих проблем. Тривала економічна криза минулого століття негативно вплинула на стан технічного забезпечення промислового виробництва. Промислове виробництво постійно скорочується і не відповідає технологічним потребам національної економіки. В результаті цього зростає потреба в удосконаленні процесів управління якістю продукції на підприємствах для підвищення ефективності їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На промислових підприємствах випуск промислових виробів зменшився, обладнання морально застаріло і потребує заміни. Економічний стан підприємств в найближчий час потребує докорінного оновлення їх матеріально-технічної бази. Питання удосконалення управління якістю висвітлено у сучасних наукових працях вітчизняних і закордонних вчених-економістів, відомих фахівців у цій сфері, а саме: Л.Е. Басовського, А.В. Гличева, Э.М. Короткова, К. Ісикави, Д. Харрінгтона, В.В. Окрепилова, С.Д. Ільїнова, У.Оучи та інших.

В процесі дослідження нами детально проаналізовані Міжнародні стандарти з управління якістю ISO серії 9000, матеріали Державних стандартів України, які регулюють механізм управління якістю, інші наукові періодичні видання. Проблема якості продукції й послуг була й залишається актуальною.

Метою статті є розробка рекомендацій та формування заходів щодо вдосконалення систем управління якістю в роботі підприємств України в сучасних умовах. Мета статті передбачає вирішення таких завдань:

- уточнити визначення основних термінів і понять, які використовуються в міжнародній практиці управління якістю та конкурентоздатністю;
- розкрити зміст системного підходу до управління якістю ;
- виявити сучасні тенденції управління якістю в закордонній і вітчизняній практиці;
- розробити науково-практичні рекомендації з удосконалення елементів системи управління якістю.

Виклад основного матеріалу. Якість є однією з основних категорій, що визначають спосіб життя, соціальну і економічну основу для успішного розвитку людини і суспільства.

Також якість – це ступінь відповідності властивих характеристик вимогам. Якість можна визначити і як сукупність характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти обумовлені або передбачувані потреби. Під об'єктом у цьому визначенні розуміється все, що може бути індивідуально описане і розглянуте, тобто товар, послуга, процес; система, організація або окрема особа. Кожна потреба виражається рядом вимог, які беруть участь у формуванні відносин придатності об'єкта для цілей споживача, слугують для оцінки відповідності об'єкта його призначенню.

Вимоги до якості можна визначити як вираження певних потреб або їхнє перевтілення у набір кількісно або якісно встановлених вимог до характеристик об'єкта з метою їхнього майбутнього втілення в об'єкті.

Система якості – сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення управління якістю.

Система якості за формою – це система документації, в якій встановлені загальні принципи забезпечення якості, вимоги до діяльності і відповідальності кожного співробітника в області якості; умови дотримання заданих параметрів кожного процесу і характеристик кожного об'єкта; методики контролю, обробки і аналізу інформації про якість; програми навчання персоналу в області якості та ін. Система якості містить у собі також систематичну діяльність відповідно до встановлених вимог, виявлення

недоліків і постійний пошук шляхів поліпшення. Система якості в організації призначена, насамперед, для задоволення внутрішніх потреб управління організацією.

Призначення системи якості:

- організація діяльності в області якості у формі системи з функціями координації, регулювання, аналітичного вироблення рішень;
- регламентація і упорядкування всієї діяльності організації відповідно до поставленої цілі в області якості;
- визначення ролі і відповідальності кожного співробітника відповідно до поставленої цілі в області якості;
- приведення всіх процесів на підприємстві в керовані умови;
- забезпечення контролю та нормованості продукції і ресурсів;
- постійне підвищення кваліфікації персоналу;
- організація системи ведення, нагромадження і обробки інформації з метою мінімізації витрат, викликаних низькою якістю.

На нашу думку, впровадження системи управління якістю слід вважати стратегічним рішенням організації. На розроблення і впровадження системи управління якістю в організації впливають зміна потреб, конкретні цілі, продукція, яку постачають, застосовувані процеси, а також розмір та структура організації. Державний стандарт ДСТУ ISO 9001: 2015 ні в якому разі не передбачає однаковості структури систем управління якістю чи однаковості документації. Вимоги до систем управління якістю, установлені в цьому державному стандарті, доповнюють вимоги до продукції.

Цей державний стандарт можуть застосовувати внутрішні та зовнішні сторони, у тому числі органи з сертифікації, для оцінювання здатності організації дотримуватися вимог замовника, регламентованих вимог і власних вимог організації.

ДСТУ ISO 9001: 2015 розроблено з урахуванням принципів управління якістю, сформульованих в ISO 9000 та ISO 9004. Цей державний стандарт сприяє прийняттю процесного підходу в розробленні, впровадженні та поліпшенні результативності системи управління якістю для підвищення задоволеності замовника виконанням його вимог. Ми вважаємо, що для ефективного функціонування підприємства необхідно визначити численні взаємопов'язані види діяльності і управляти ними. Діяльність, у якій використовують ресурси і якою можна управляти для перетворення входів на виходи, може вважатися процесом. Часто вихід одного процесу безпосередньо становить вхід наступного.

Дослідивши процеси управління якістю на підприємствах України, ми можемо зробити висновки, що наряду з діючими системами управління якістю доцільно створювати системи аналізу якості керівництвом підприємства. Такі системи є ефективним управлінським інструментом на підприємствах, які дозволяють ліквідувати непогодженість у діях відділів, налагодити комунікації, поліпшити взаємодія з зовнішніми організаціями. Розглянемо докладніше їх сутність.

Так, ми пропонуємо створювати на кожному підприємстві Раду якості, яка б формувалася з його вищого керівництва. Основна мета засідань Ради

якості – це забезпечення постійної придатності, адекватності та результативності системи менеджменту якості (СМЯ), реалізація своєчасних заходів з поліпшення її функціонування, а також рішень про необхідність внесення змін у СМЯ, у тому числі політику і цілі в області якості.

Керівники середньої ланки разом із провідними спеціалістами підрозділів у встановлений термін проводять оцінку СМЯ, заповнюють лист оцінки СМЯ і відправляють його в Службу забезпечення якості, що аналізує дану інформацію і використовує її при складанні довідки про функціонування СМЯ.

Не пізніше ніж за два дні до засідання довідку розсилають всім учасникам Ради якості, які вивчають матеріали, що містяться в довідці, готують питання і пропозиції до майбутнього засідання. Дату і місце проведення Ради якості визначає генеральний директор. При необхідності за пропозицією директора по якості на засідання Ради якості може бути запрошений керівник будь-якого структурного підрозділу. Крім того, керівники структурних підрозділів готують короткі повідомлення про функціонування процесів за критеріями.

Генеральний директор чи особа, що його заміщує, відкриває засідання Ради якості і встановлює регламент його проведення. Директор з якості чи призначена їм особа проводить огляд функціонування СМЯ.

На засіданні Ради якості:

- обговорюється доповідь і представлена довідка про функціонування СМЯ;

- обговорюються матеріали про функціонування головних процесів;
- ухвалюються відповідні рішення на підставі наданих фактів;
- пропонуються заходи для поліпшення якості;
- коректується політика в області якості компанії і приводиться у відповідність з корпоративною стратегією (якщо це необхідно);
- коректуються цілі в області якості компанії (якщо це необхідно);
- приймається рішення про виділення необхідних ресурсів;
- оцінюється ефективність роботи СМЯ («задовільно» / «незадовільно»);
- випускається підсумковий протокол за результатами аналізу СМЯ керівництвом.

За результатами засідання Ради якості оформляється протокол, що розсилається учасникам Ради якості та відповідальним особам, зазначеним у даному протоколі.

Протокол містить:

- короткий виклад усіх виступів і пропозицій, розглянутих на засіданні Ради якості;
- результати обговорення і пропонувані заходи, включаючи конкретні коригувальні дії;
- оцінку адекватності політики і цілей в області якості;
- нові цілі в області якості (якщо вони змінилися);
- оцінку ефективності роботи СМЯ.

Виконання заходів, занесених до протоколу, відслідковується протягом термінів, прийнятих на засіданні Ради якості. Результати початих дій розглядаються на наступному засіданні Ради якості.

Далі запропонуємо рекомендації щодо впровадження комплексної системи управління якістю. Даний процес, на нашу думку, необхідно розділити на етапи.

Етап 1. Підготовка. Потрібно сформувати керівний комітет і робочу групу. У керівний комітет необхідно включити представника керівництва і вищих керівників організації. У робочу групу повинні входити ті співробітники організації, що будуть займатися документуванням різних процесів і модернізацією різних елементів системи якості; це повинні бути особи, відповідальні за подібні процеси.

Поліпшити результативність і ефективність системи менеджменту якості можна тільки зосередивши увагу на потребах і очікуваннях кожного співробітника, прагнучи, щоб індивідуальні цілі кожної особистості збігалися з цілями організації. Умовою успішності такої стратегії слугує відкритість і довірчість у відносинах між керівництвом і співробітниками.

Етап 2. Навчання персоналу. На нашу думку, необхідно організувати навчання для співробітників, що беруть участь у розробці СМЯ. Навчання управлінню якістю в організації повинне починатися з вищого керівництва, оскільки саме воно приймає стратегічне рішення про необхідність розробки СМЯ. Найбільший ефект досягається, якщо навчання проходить перевірку зверху вниз: керівники підприємства – керівники структурних підрозділів – співробітники.

Впровадження СМЯ припускає, що кожен співробітник організації повинен нести відповідальність за результати своєї праці.

Етап 3. Визначення цілей. На цьому етапі визначаються стратегія та цілі в області якості на основі аналізу місії організації (філософії її існування, стратегічної мети, принципового призначення, у силу яких вона відрізняється від інших організацій і в рамках яких визначає характер своїх дій) і бачення (яке можна визначити як інтегральне представлення вищого керівництва про стан і можливість бізнесу стосовно довгострокової діяльності організації).

Ми вважаємо, що потрібно визначити мету, яку необхідно досягти (більш висока ефективність і рентабельність, забезпечення задоволеності споживачів, збільшення і збереження частки на ринку, зниження витрат і підвищення продуктивності праці, удосконалювання взаємодій та ділової атмосфери в організації і т.і.). Необхідно також уміти прогнозувати очікування зацікавлених сторін (споживачів, персоналу, постачальників, суспільства).

Етап 4. Самооцінка на підприємстві. В процесі дослідження нами зроблено висновок, що варто використовувати діагностичну самооцінку (критичний самоаналіз) разом з бенчмаркінгом (порівняння з іншими) як необхідний інструмент управління. При цьому основну увагу рекомендується звертати на пошук причин недоліків і прорахунків у роботі.

Необхідно критично проаналізувати діючі процеси і процедури незалежно від того, документовані вони чи ні, а також сформовану діяльність в області якості, і порівняти результати з вимогами ISO 9001. Головне – оцінити процес поліпшення роботи, як основну характеристику ефективності СМЯ.

Реалізація процесного підходу починається з ідентифікації процесів – етап 5.

Етап 6. Розробка плану усунення невідповідностей. Необхідно визначити дії та ресурси, які потрібні для усунення невідповідностей, виявлених на етапі 4. Встановити відповідальність і розробити календарний план виконання необхідних робіт.

Також необхідно розробити процеси, ідентифіковані на етапі 5, переглянути існуючі процедури, де це необхідно, і підготувати документацію СМЯ.

Етап 7. Впровадження системи менеджменту якості. Впровадження повинне включати такі етапи:

- затвердження структури служби керування якістю;
- впровадження в дію розроблених документів;
- поширення документації СМЯ серед користувачів;
- проведення ознайомлювальних занять у підрозділах для інформування співробітників про нові вимоги;
- проведення внутрішніх аудитів і самооцінка;
- реалізація коригувальних і попереджуючих дій;
- проведення навчання і підготовки компетентного персоналу.

Також можна запропонувати додаткові пропозиції щодо вдосконалення процесів управління якістю на підприємствах України:

- розробити інструментарій прийняття управлінських рішень при обґрунтуванні рівня витрат у собівартості продукції при певному рівні її якості на засадах визначення економічного зиску системи управління якістю на підприємстві;
- впровадити на підприємствах відділ якості;
- на підприємствах проводити спеціальні тренінги, створювати умови розвитку персоналу, підвищення його кваліфікації відповідно до вимог ринку;
- для контролю якості продукції необхідно розробити організаційну систему внутрішньої логістики, яка відстежуватиме товар на всіх його етапах;
- забезпечити відповідальність персоналу за якість продукції на основі розробки та впровадження їх культурно-ціннісної мотивації;
- застосовувати класифікацію витрат на якість, яка дозволяє більш виважено сформулювати вимоги до частки певних видів витрат у собівартості продукції при її плануванні та прогнозуванні залежно від вимог до продукції з боку споживачів та ринку;
- покращити організаційно-методичний підхід до визначення місця системи управління якістю на підприємстві на базі розробки типової організаційної структури управління та адміністративних методів формування документообігу у системі якості на базі піраміди документації у системі якості підприємства;
- покращити методичні підходи до моделювання та прогнозування потреб фінансування систем забезпечення якості продукції підприємств з урахуванням вимог споживачів до продукції та частки витрат на якість у її собівартості для прийняття та обґрунтування рішення стосовно потреб фінансування систем якості підприємства.

Розробка та впровадження системи управління якістю продукції відіграє надзвичайно важливу роль у процесі підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства. В умовах євроінтеграції врахування міжнародних стандартів та світового досвіду забезпечення високої якості є критично необхідними заходами, що дадуть змогу використовувати якість як ефективний інструмент виживання в конкурентній боротьбі на міжнародному ринку.

В процесі дослідження нами встановлено, що на більшості підприємств, що займаються виробництвом і обслуговуванням, витрати на задоволення очікувань споживача в області якості складають значні суми, що у дійсності не знижують величину прибутку, тому представляється логічним, що витрати на якість повинні бути виявлені, оброблені і представлені керівництву подібно іншим витратам. На жаль, багато керівників не мають можливості одержувати наочну інформацію про рівень витрат на якість просто тому, що в компанії немає системи для їхнього збору й аналізу, хоча реєстрація і підрахунок витрат на якість – не складна, уже відпрацьована процедура. Визначені один раз, вони забезпечать керівництво додатковим могутнім інструментом керування.

Нами досліджено, що вміло організований аналіз витрат на якість і витрат браку може стати джерелом значної економії для підприємства, а також може підвищити імідж підприємства в очах потенційних клієнтів.

Витрати на забезпечення якості продукції є частиною загальних витрат на виробництво й експлуатацію продукції за весь період її служби. З економічних позицій ці витрати являють собою суму поточних і одноразових витрат, використовуваних виготовлювачем і споживачем на всіх етапах життєвого циклу продукції.

Аналіз витрат на якість проводиться в основному з метою визначення найважливіших і першочергових задач по підвищенню якості. У залежності від цілей, задач аналізу на якість і можливостей одержання необхідної інформації методи керування витратами можуть бути різні. На це впливає і проходження продукцією визначеного етапу діяльності підприємства.

Висновки. В процесі проведеного дослідження нами було вирішено такі завдання: уточнено визначення основних термінів і понять, які використовуються в міжнародній практиці управління якістю та конкурентоздатністю; розкрито зміст системного підходу до управління якістю; виявлено сучасні тенденції управління якістю у вітчизняній практиці; розроблено науково-практичні рекомендації з удосконалення системи управління якістю на підприємствах України.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про технічні регламенти та оцінку відповідності" від 15 січня 2015 року № 124-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 14, ст.96.
2. ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT). Чинний з 1.01.2016 р. – К.: ДП НДІ «Система», 2015.
3. ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT). Чинний з 1.01.2016 р. – К.: ДП НДІ «Система», 2015.

4. Басовский Л. Е. Управление качеством : учебник / Л. Е. Басовский, В. Б. Протасьев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2015. – 253 с.
5. Система менеджмента качества: теория и методология : монография / А. А. Попов, Е. А. Попов, М. В. Колмыкова, С. П. Спиридонов; под науч. ред. д-ра экон. наук, д-ра техн. наук Б. И. Герасимова. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. – 120 с.
6. Управление качеством: учебник для студентов вузов, обучающихся специальностям экономики и управления / под ред. С. Д. Ильенковой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юнити-ДАНА, 2009. – 352 с.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Кіліхевич Оксана Вікторівна

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент Капінос Г.І.

*Хмельницький національний університет
Україна*

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасної ринкової економіки підприємці та виробники змушені шукати шляхи підвищення якості продукції та забезпечення її конкурентоспроможності для того, щоб забезпечити виживання та прибутковість підприємства. Як відомо, найефективнішим методом підвищення якості продукції та забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції є управління ними. Управління якістю та конкурентоспроможністю є одним з найважливіших напрямків загального управління підприємством, тому правильно обрана стратегія управління якістю продукції дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємства та забезпечить його ефективний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем управління якістю та конкурентоспроможністю продукції підприємств згадувались у працях багатьох закордонних та вітчизняних науковців, а саме таких як Г. Азоєв, Л. Басовський, В. Дикань, Е. Герасимов, А. Воронкова, О. Дубров, Л. Закревська, В. Карпюк, С. Клименко, Ф. Котлер, Т. Омельяненко, М. Портер, Р. Фатхудинов, І. Хмеленко, М. Шаповал та багато інших. У їхніх наукових працях представлено різні методичні підходи до управління якістю та конкурентоспроможністю продукції. Проте, існують також питання у цій сфері, які потребують детальнішого дослідження та вивчення.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення необхідності здійснення постійного контролю за якістю продукції, а також вдосконалення системи управління якістю продукції на підприємстві та на цій основі забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, успішна діяльність підприємства визначається рівнем задоволення потреб суспільства з якомога

меншими витратами. Основною вимогою суспільства при купівлі будь-якого товару є якість продукції, яку пропонує їм організація. Якість продукції, є основою для підвищення конкурентоспроможності усіх господарюючих суб'єктів. Підприємство буде конкурентоспроможним лише в тому випадку, якщо його продукція буде користуються попитом на ринку, що можливо лише за умов високої якості та відповідності вимогам споживачів, стандартам та іншим нормативним документам [3].

У табл. 1 наведено визначення терміну «якість» та виділено слова-синоніми, для того щоб краще показати різноманітність підходів до визначення цього поняття.

Таблиця 1

Теоретичні підходи до визначення терміну «якість»

№	Автор	Визначення терміну
1	Ф. Кросбі	Якість, орієнтована на технічні параметри продукції: якість продукції еквівалентна тому, що всі вимірювані характеристики продукції або <i>послуги відповідають</i> установленим технічним <i>вимогам</i>
2	М. І. Шаповал [7]	Якість – сукупність характеристик об'єкта, які стосуються його <i>здатності задовольнити</i> установлені та передбачувані <i>потреби</i>
3	С. В. Мошенський, О. В. Олійник [2]	Якість продукції — це сукупність <i>властивостей продукції</i> , що обумовлюють її здатність задовольнити певні потреби споживачів

Якість продукції – це поняття, яке характеризує параметричні, експлуатаційні, споживчі, технологічні, дизайнерські властивості виробу, рівень його стандартизації та уніфікації, надійність і довговічність. Основними причинами зниження якості продукції є погана якість сировини, низький рівень технології, організації виробництва та кваліфікації робітників, неритмічність виробництва тощо.

У відповідності до стандарту ДСТУ ISO 9000:2015 "Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT)" під якістю розуміють ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги. Вимога є сформульованою потребою або очікуванням, загальнозрозумілим або обов'язковим.

Вимоги можуть бути пов'язані з будь-яким аспектами, такими як результативність, ефективність або простежуваність. Результативність – ступінь реалізації запланованих дій та досягнення запланованих результатів. Під ефективністю розуміють співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами. Простежуваність називають здатність простежити передісторію, застосування або місце розташування того, що розглядають [1].

Під якістю можна розуміти також сукупність властивостей продукції, які обумовлюють її придатність задовольняти визначені потреби відповідно до її призначення. З позиції споживача якість виробу – ступінь задоволеності вимог споживача. З поняттям якості тісно пов'язане поняття технічного рівня продукції.

Система управління якістю – система управління для спрямування та контролювання діяльності організації стосовно якості [1].

Система управління якістю – це частина системи управління організацією, спрямована на досягнення результатів відповідно до цілей у сфері якості, щоб задовольнити, залежно від обставин, потреби, очікування та вимоги зацікавлених сторін. Цілі у сфері якості доповнюють інші цілі організації, наприклад, ті, що пов'язані з її розвитком, фінансуванням, рентабельністю, навколишнім середовищем, охороною праці, безпекою. Різноманітні складники системи управління організацією можуть бути інтегровані разом із системою управління якістю в єдину систему з використанням спільних елементів. Це може спростити планування, розподіл ресурсів, визначення додаткових цілей та оцінювання загальної результативності діяльності організації [5].

Підвищення якості за допомогою формування та впровадження систем якості – це одна із форм конкурентної боротьби, завоювання і втримання позицій на ринку. Якщо продукція є якісною, то відповідно попит на цю продукцію зростає порівняно з іншими товарами, які пропонуються на ринку. Отже, якість і конкурентоспроможність є взаємопов'язаними. Проте, їх зв'язок не є абсолютним. З однієї сторони, якість продукції є обов'язковою для споживача, але цього недостатньо для того, щоб людина придбала цей товар. Існує безліч прикладів, коли товари мали експертну оцінку якості, але споживачі їх не купували, як відомо, на їх рішення впливало не лише якість товару, а і його ціна. З іншого боку, якщо якісні характеристики товару залишити незмінними, то конкурентоспроможність цього товару може досить різко змінюватись завдяки реагуванню на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища [8].

Значний вплив на якість продукції здійснюють внутрішні та зовнішні фактори. Інтенсивність та набір факторів впливу будуть різними на усіх стадіях життєвого циклу товару. До основних внутрішніх чинників, які чинять вплив на ступінь якості продукції можна віднести: соціально-психологічні чинники, тобто для ефективного результату нам необхідно заохотити працівників, сформувати сприятливий клімат в колективі, забезпечити необхідні умови праці. Інші чинники – це виробничо-технічні, до яких належить якість сировини, яку використовують для виготовлення продукції, рівень технічного устаткування. Економічні чинники – це витрати на випуск та реалізацію високоякісної продукції та організаційні – рівень організації праці та виробничого процесу на підприємстві, склад працівників з належним рівнем кваліфікації тощо. До основних зовнішніх факторів впливу на якість продукції підприємства слід віднести вимоги споживачів, рівень конкуренції на ринку, імідж підприємства, вимоги щодо стандартизації та сертифікації продукції тощо.

В забезпеченні якості продукції значне місце посідає її стандартизація та сертифікація, що є важливою складовою нормативного забезпечення управління якістю та конкурентоспроможністю продукції. Проте на жаль, на сьогоднішній день, в Україні широко розповсюджена фальсифікація продукції, зокрема, у вигляді контрафакції – використання відомої торгової марки, бренда. Трапляються ситуації, коли продукція не відповідає маркуванню. Відповідно порушуються вимоги нормативної документації України, а також

основні директиви ЄС про вимоги до маркування продукції, які включають обов'язкове введення на маркуванні складу матеріалів, які застосовувались, торгової марки виробника, спосіб догляду за виробом тощо [6].

В умовах відкритої ринкової економіки неможливо без конкуренції, тому існують фактори, які дають змогу підприємствам виживати, виготовляючи якісну продукцію. До таких факторів можна віднести стратегічне планування, наукову організацію праці, удосконалення мотиваційних стимулів, створення системи навчання робітників усіх категорій та використання нових методів контролю.

Конкурентоспроможність – це стан країни або окремого товаровиробника, обумовлений економічними, соціальними та політичними факторами на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На сьогоднішній день конкурентоспроможність продукції підприємство може забезпечити у випадку, якщо якість продукції відповідає вимогам споживачів. Також не слід забувати про те, що в сучасних умовах більш пріоритетним завданням є утримання вже існуючих покупців, ніж залучення нових. Тому комерційні служби підприємства змушені здійснювати контроль над рівнем задоволення споживачів, а також прогнозувати можливі втрати постійних клієнтів та старатись знайти способи їх уникнення, особливу увагу при прогнозуванні слід звернути на доходи клієнтів та їх вік. Варто враховувати, що однією з головних причин втрати постійних покупців на споживчому ринку є негативне враження, одержане від попередніх покупок [4].

Управління конкурентоспроможністю являє собою процес, який здійснює цілеспрямований вплив на фактори, які формують конкурентоспроможність продукції, а саме: якість, ціну, рекламу на товари, термін доставки. Сутність управління конкурентоспроможністю продукції полягає в пошуку шляхів усунення «слабких місць» таким способом, щоб обраний шлях усунув слабкі місця і був перевагою перед конкурентами. Управління конкурентоспроможністю продукції повинне забезпечити максимальне використання можливостей виробництва й максимально задовольнити наявні і потенціальні вимоги споживача.

Щоб забезпечити конкурентоспроможність, та лідерство на ринку, підприємство зобов'язане використовувати такий тип поведінки, як збутовий маркетинг. Збутовий маркетинг – це маркетинг, що використовує систему методів реалізації товарів і послуг, як основний спосіб досягнення комерційного успіху на зовнішньому ринку.

Для забезпечення високої конкурентоспроможності, необхідно вирішити ряд завдань:

- дослідити потреби споживачів;
- проаналізувати розвиток споживачів;
- оцінити поведінку та можливості конкурентів;
- дослідити розвиток ринку, середовище;
- забезпечити виготовлення особливого продукту.

Досягти високої конкурентоспроможності можливо лише за умови, коли всі елементи цілої системи будуть взаємопов'язані.

Вирішення проблеми щодо підвищення якості продукції на підприємстві – це високий його імідж серед покупців, вихід не тільки на внутрішній, а й на зовнішній ринок, це основна складова для одержання максимального прибутку та забезпечення стійкого фінансового становища.

Управління якістю продукції підприємства – це цілеспрямований напрям підвищення конкурентоспроможності його продукції, який може бути досягнутий при дотриманні таких правил:

- забезпечення політичної підтримки щодо підвищення якості та конкурентоспроможності продукції з боку держави;

- заходів щодо співробітництва України з міжнародними організаціями, у тому числі з європейськими організаціями з якості;

- забезпечення організації діяльності підприємства, підвищення якості продукції та конкурентоспроможності на основі розробки відповідної стратегії;

- впровадження системи заходів, що спрямовані на впровадження нових технологій, новацій для забезпечення виробництва високоякісної продукції;

- створення служб інформації про новітні технології, зміни у законодавстві, перспективні ринки збуту, що забезпечать підвищення якості продукції;

- створення центрів відповідальності за якістю продукції за місцем її виробництва;

- забезпечення заходів щодо підвищення якості стратегічного маркетингу;

- впровадження мотиваційних стимулів;

- створення системи навчання робітників підприємства усіх категорій.

Висновки. У результаті проведених досліджень можна зробити висновок, що якість і конкурентоспроможність завжди були одними з пріоритетних завдань підприємств та є взаємопов'язаними характеристиками продукції, які в цілому визначають конкурентні переваги її виробника на національному і світовому ринках. На нашу думку для удосконалення системи управління якістю та конкурентоспроможністю продукції, необхідно довести до кожного працівника підприємства ідею поліпшення якості, виробникам товарів необхідно постійно змінювати умови і принципи діяльності, освоювати нові методи, способи виготовлення продукції, які б відповідали економічним вимогам і від результату яких підвищуватиметься конкурентоспроможності вироблених товарів.

Економічний вплив на ці процеси, перш за все, здійснюють такі форми і методи, як узгоджена система прогнозування і планування якості продукції, встановлення досяжних для виробників і споживачів цін на продукцію, досить потужна мотивація праці усіх категорій працівників підприємства та багато інших.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT). Чинний з 1.01.2016 р. – К.: ДП НДІ «Система», 2015.
2. Бубела Т. Що ж таке якість товару? / Т. Бубела, Т. Бойко, П. Столярчук // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2005. – № 4. – С. 51-54.

3. Вознюк Т.К. Підвищення управління якістю продукції підприємств легкої промисловості // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №2, Т. 3. – С. 17-19.
4. Джерелюк Ю.О. Управління якістю продукції та витратами на її забезпечення (на прикладі текстильних підприємств): Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.06.01 – «Економіка підприємства і організація виробництва». – Хмельницький, 2002. – 19 с.
5. Капінос Г. І. Управління якістю [текст]: навчальний посібник / Г. І. Капінос, І. В. Грабовська. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 278 с.
6. Попова Н. Сертифікація продукції легкої промисловості дитячого асортименту в Україні / Н. Попова, Н. Озоліна, Т. Артюх // Товари і ринки. – 2009. – №1. – С. 131–136.
7. Шаповал М. І. Менеджмент якості: підручник / М. І. Шаповал. – 3-те вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2007. – 471 с.
8. Шемет Я. В. Сучасні підходи до управління конкурентоспроможністю підприємства [Електронний ресурс] / Я. В. Шемет, С. О. Тульчинська. – Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2013-32.pdf>

ФІНАСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Селецька Тетяна Олександрівна,
канд. е. наук, доцент Вівчар Олександра Йосипівна
Національний університет «Львівська політехніка»
Україна

Протягом останніх трьох років в Україні відбулися фундаментальні зміни системи місцевого самоврядування, особливо в частині формування місцевих бюджетів та утворення нового потужного суб'єкта місцевого самоврядування – об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Дослідженням фінансової спроможності ОТГ та аналізу бюджету територіальних об'єднаних громад в Україні протягом останнього періоду присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців, серед яких можна виділити: Л.А. Горошкова, В.П. Волков, Г.В. Коваленко [3], Г.Л. Монастирський [2], С.Є. Хрупович, Т.В. Подвірна [3], Д. М. Савчук, В.Ю. Ніколенко, О.В. Пелехата, Н.Б. Татарин та інші.

Метою роботи є аналіз показників фінансової діяльності згрупованих ОТГ, та знаходження способу розвитку для громад з низьким рівнем фінансової спроможності.

Спроможною територіальною громадою є така громада, в якій фінансові, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах громади.

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється, є

формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без вирішення таких проблем, як: належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів [2, с. 41].

Фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування об'єднаних територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади [3, с.1259].

Показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади, підвищувати фінансову незалежність та спроможність утвореної громади.

Для аналізу показників об'єднаних територіальних громад в табл.1, згруповано ОТГ за чисельністю населення.

Таблиця 1

Згрупування ОТГ за чисельністю населення

Групи	Чисельність населення, тис. осіб	Кількість ОТГ, шт.	Загальна чисельність населення в групі ОТГ, тис. осіб	% від всього населення досліджуваних ОТГ
Група 1	понад 15 тис. осіб	87	1 866,2	33,4
Група 2	від 10 до 15 тис. осіб	103	1 267,3	22,7
Група 3	від 5 до 10 тис. осіб	227	1 596,5	28,5
Група 4	До 5 тис. осіб	248	863,3	15,4
Разом		665	5 593,3	100,0

Джерело: [4].

Як бачимо з табл. 1, найбільше за кількістю ОТГ є в Групі 4 – 248 ОТГ, проте найвищий % від всього населення досліджуваних ОТГ має Група 1, який складає 33,4 %.

Для досягнення цілей ОТГ доцільно проаналізувати показники фінансової діяльності за 2018 рік (табл.2).

Аналізуючи фінансової діяльності ОТГ за 2018 рік, бачимо, що із розрахунку на одного мешканця, громади за 2018 рік в середньому отримали 3712,2 грн, що більше від аналогічного періоду минулого року на 1421,9 грн (у 1,6 рази). Найменш залежними від дотаційних ресурсів з державного бюджету є громади Групи 1, де рівень дотаційності бюджетів становить

47,6%. Питома вага видатків на утримання управління у власних ресурсах ОТГ перевищує 50%, що свідчить про фінансову залежність органів місцевого самоврядування. Обсяги проведених капітальних видатків відображають фінансову та інституційну спроможність ОТГ щодо можливостей їх соціально-економічного розвитку, створення матеріальних активів або отримання відповідного соціального ефекту. Із розрахунку на одного мешканця громади отримали в середньому 1258,41 грн.

Таблиця 2

Показники фінансової діяльності ОТГ за 2018 рік

Показник \ Група	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4
Власні доходи на одного мешканця, грн.	4 079,29	3 711,05	3 819,93	3 519,72
Рівень дотаційності бюджетів, %	47,6	54,8	57,9	60,3
Питома вага видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах ОТГ (без трансфертів)	58,9	58,1	87,3	78,6
Капітальні видатки на одного мешканця (без урахування власних надходжень бюджетних установ)	1 378,91	1 259,75	1 350,77	1 044,24

Сформовано автором на основі джерела [4].

Проаналізувавши фінансові показники діяльності ОТГ за 2018 рік, можемо дійти до висновків, що:

Для підвищення фінансової незалежності органи місцевого самоврядування ОТГ повинні здійснювати пошук шляхів для зміцнення фінансового потенціалу своїх територій. Також їх завданням є підготовка привабливих інвестиційних пропозицій та створення робочих місць. Такі кроки дадуть змогу наростити доходи місцевих бюджетів і зменшити залежність від державного.

При більшій фінансовій спроможності бюджету частка видатків на утримання апарату управління буде меншою, оскільки такі витрати (без урахування витрат капітального характеру, пов'язаних із утриманням органів управління) мають відносно стійку величину. Тому, у бюджетах із більшим ресурсом витрати на апарат управління у відсотковому вираженні є меншими. Внаслідок цього, такі громади мають можливість спрямувати більше коштів на розвиток своїх територій.

Невеликі за територією та чисельністю населення ОТГ здебільшого мають низьку фінансову спроможність. Також, такі громади не мають достатнього трудового потенціалу для свого розвитку та якісного управління. Виняток становлять окремі громади, на територіях яких розміщені бюджетоутворюючі підприємства та потужні підприємства реального сектору економіки [4].

Отже, одним із оптимальних варіантів подальшого розвитку для громад із низькими показниками фінансової спроможності та демографії є їх приєднання до інших територіальних громад та створення більшої за площею

і чисельністю ОТГ. Навіть за умови відсутності у такої ОТГ чітких економічних перспектив для розвитку, таке об'єднання надасть можливість оптимізувати територіальну структуру місцевих рад, підвищити ефективність управління територією, покращити інвестиційну привабливість (за рахунок більшої території та більшої кількості трудових ресурсів) та підвищити рівень доцільності капіталовкладень у територію.

Список використаних джерел:

1. Горошкова Л.А., Волков В.П., Коваленко Г.В. Управління фінансовими потоками програм створення територіальних громад. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2017. №1 (61). С.93-10.
2. Монастирський Г.Л., Савчук Д.М. Модернізаційний підхід до управління економічним розвитком громад. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. Серія : Економіка та менеджмент. 2018. № 15. С. 38-46.
3. Подвірна Т.В., Хрупович С.Є. Фінансова спроможність бюджетів об'єднаних територіальних громад. *Економіка та суспільство* : електронне наукове фахове видання. 2017. №13. С. 1259-1262.
4. У великих громад більше можливостей: аналіз бюджетів 665 ОТГ за 2018 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10649>.

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

канд. е. наук, доцент Красняк Олена Петрівна
Вінницький національний аграрний університет
Україна

Ні для кого не секрет, що кожна з існуючих підприємств прагне до того, щоб зайняти лідируючі позиції на ринку, а також мати можливість отримувати максимальний прибуток. Саме правильно підібрана маркетингова стратегія допомагає вирішити це завдання.

Дернова Ю.М. зазначає, маркетингова стратегія втілюється в програмі заходів щодо вдосконалення виробництва та реалізації товарів з метою забезпечення високих і стійких прибутків [1, с. 68].

Гаркавенко С.С. стверджує, що для формування маркетингової стратегії підприємству необхідно чітко визначити напрям розвитку, конкурентні переваги, що стануть основою стратегії, стратегію зростання, конкурентну стратегію, функціональні маркетингові стратегії. На його думку маркетингова стратегія передбачає: сегментування ринку; вибір цільових ринків; позиціонування товару на ринку; визначення конкурентів-мішеней; визначення конкурентних переваг [2].

Отже основна увага концентується на формуванні цілісної стратегії, здатної зібрати воедино всі наявні на сучасному етапі методи маркетингового стимулювання і просування товару. Дане твердження справедливо і по

відношенню до сільськогосподарських підприємств. Сільське ж господарство, вже в силу своєї специфіки, обумовленої різними причинами, вимагає адаптованого підходу до розробки конкурентних стратегій. У світлі цього ми вважаємо актуальним розгляд питань формування конкурентних маркетингових стратегій на підприємствах сільськогосподарського виробництва.

На наш погляд, вони повинні сприяти вирішенню двох взаємопов'язаних завдань. По-перше, реалізації наявних на даний момент у підприємства конкурентних переваг, а також створення умов для формування додаткових конкурентних переваг. По-друге, підвищення темпів економічного зростання підприємства і нівелювання негативного впливу факторів зовнішнього маркетингового середовища, що особливо актуально в даний час, коли всі сільськогосподарські виробники відчувають негативні наслідки глобальної фінансово-економічної кризи та поточної рецесії. Реалізація цих завдань розкриває основне значення конкурентної стратегії. Крім цього, ефективна конкурентна стратегія, з нашої точки зору, повинна відповідати трьом основним вимогам:

1. Незважаючи на те, що вона орієнтована на відносно довгий проміжок часу (зазвичай 5-7 років), конкурентна стратегія повинна відрізнятися гнучкістю, щоб сільськогосподарське підприємство мало можливість внесення в неї певних коректив в залежності від тих чи інших змін на ринку.

2. Конкурентна стратегія, за своєю економічною сутністю, спрямована на досягнення певних результатів, не повинна в той же час відрізнятися зайвою агресивністю, так як в такому випадку це може призвести до непередбачуваних дій у економічно більш сильних підприємств на ринку.

3. Підприємство може розраховувати на отримання максимального позитивного ефекту від впровадження стратегій, тільки в тому випадку, якщо воно використовує як мінімум дві конкурентні стратегії.

Врахування цих нескладних умов, дозволить сільськогосподарському підприємству в подальшому грамотно сформувати конкурентну стратегію, яка буде відповідати його економічним можливостям і поставлених стратегічних цілей.

Маркетингова стратегія починається з проведення досліджень. За останні пару років багато західних компаній збільшили витрати на маркетингові дослідження в кілька разів. В результаті таких досліджень компанія отримує докладні відповіді на питання: хто і де купує товар, а також для чого він купується [3].

При формуванні маркетингової стратегії підприємств слід враховувати 4 групи факторів [4]:

– тенденції розвитку попиту і зовнішнього маркетингового середовища (ринковий попит, запити споживачів, системи руху товару, правове регулювання, тенденції в ділових колах і т.д.);

– стан і особливості конкурентної боротьби на ринку, основні підприємства-конкуренти і стратегічний напрям їх діяльності;

– управлінські ресурси і можливості підприємства, її сильні сторони в конкурентній боротьбі;

– основну концепцію розвитку підприємства, глобальні цілі і завдання в основних стратегічних зонах.

Ключовим моментом при розробці маркетингової стратегії сільськогосподарського підприємства є аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. Аналіз внутрішнього середовища дозволяє виявити можливості підприємства для реалізації стратегії; аналіз зовнішнього середовища необхідний тому, що зміни в цьому середовищі можуть привести як до розширення маркетингових можливостей, так і до обмеження сфери успішного маркетингу.

Також в ході маркетингового дослідження підприємству необхідно проаналізувати ставлення «споживач-товар», особливості конкурентної боротьби на ринку даної галузі, стан макросередовища, потенціал галузі в тому регіоні, де сільськогосподарське підприємство збирається діяти.

Аналізуючи перераховані вище фактори, підприємство повинно визначити цільові ринки, на яких вона зосередить свої маркетингові зусилля.

Отже, формування маркетингової стратегії дозволить сільськогосподарському підприємству:

- значно розширити клієнтську базу і збільшити обсяг продажів;
- підвищити конкурентоспроможність продукції / послуг;
- налагодити регулярний механізм модифікації існуючих і розробки нових продуктів;
- створити інструмент масового залучення клієнтів;
- виробити ефективну цінову та продуктову політику;
- створити механізм контролю маркетингових заходів;
- підвищити якість обслуговування клієнтів [5].

Крім цього, формування маркетингової стратегії сільськогосподарських підприємств дозволить забезпечити обґрунтовану методологічну базу для прийняття управлінських рішень, і сформувати єдиний апарат стратегічного планування маркетингової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дернова Ю.М. Формування маркетингової стратегії підприємства/ Ю.М. Дернова // Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання: зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. – Черкаси: Маклаут, 2012. – С. 68-69.
2. Гаркавенко С.С. Маркетинг / С.С. Гаркавенко. – К. : Лібра, 2009. – 280 с.
3. Гудзинский А. Д. Развитие системы управления сельскохозяйственным производством: теория и методология / А. Д. Гудзинский : монография. — Бережаны : НИДЦ «Нововведения», БАТИ. — 2013. — 439 с.
4. Судомир С. М. Стратегія розвитку підприємств та її цільова спрямованість / С. М. Судомир // Інноваційна економіка : науковий журнал. — 2011. — № 21. — С. 67—69.
5. Красняк О. П. Маркетингова оцінка напрямів інвестиційно-інноваційної активності підприємств олійно-жирового підкомплексу [Електронний ресурс] / О. П. Красняк, Ю. В. Довгань // Журнал "Інвестиції: практика та досвід". – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/10.pdf.

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ

Несен Ольга Валентинівна, Цірук Костянтин Андрійович

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент Федорченко О.Є.

Державний вищий навчальний заклад

«Київський національний економічний університет імені В.П. Гетьмана»

Україна

Сьогодні стан екології в Україні є досить проблемним, тому зумовлює потребу в розробленні заходів та методів покращення навколишнього середовища. Одним із способів контролю за шкідливими викидами підприємств, джерелом збільшення фінансування та забезпечення природоохоронних заходів в державі виступає екологічний податок. Враховуючи проблему забруднення довкілля, виникає необхідність в приділенні уваги та підтримці з боку держави щодо врегулювання екологічного стану.

Актуальність даної тематики полягає в аналізі важливості екологічного податку та необхідності його спрямування на заходи природоохоронного значення.

Відповідно до Податкового кодексу України, екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщених відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р. [1].

Платниками податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони відбувається забруднення [1].

Згідно статті 29 Бюджетного кодексу України, до загального фонду доходів Державного бюджету України зараховується 45% екологічного податку, решта згідно ст. 69-1 – до спеціального фонду місцевих бюджетів: м. Києва – 55%; сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25%; обласних бюджетів – 30% [2].

Порівняно низькі ставки в екологічному оподаткуванні та існуючі заходи впливу за порушення екологічного законодавства зменшують зацікавленість підприємств та інших бюджетних установ в стимулюванні екологізації процесу виробництва. Аби заохотити платників до сплати податку та проведення модернізації виробництва, ставки податку щороку підвищують. Також держава кожного року переглядає політику розподілу надходжень від екологічного податку між Державним та місцевими бюджетами.

У 2018 р. був проведений перерозподіл надходжень екологічного податку до Державного та місцевих бюджетів на користь Державного бюджету України. Це спричинено невідповідністю обсягів видатків з Державного бюджету України на охорону та раціональне використання водних ресурсів, що значно перевищували обсяги надходжень від екологічного податку.

Таким чином, стягнення екологічного податку не покриває видатки з бюджету на природоохоронні заходи, а лише займає певний відсоток в бюджетних програмах з охорони навколишнього середовища.

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що, стрімке погіршення екологічного стану в Україні зумовлене неналежною увагою до проблеми шкідливих викидів підприємств у атмосферу та водні природні ресурси та неефективністю заходів впливу за порушення екологічного законодавства. З метою вирішення даної проблеми потрібно здійснити природоохоронні заходи, що спрямовані на поліпшення природно-ресурсного потенціалу країни.

Діяльність Уряду України повинна ґрунтуватися на тому, щоб пригальмувати процес забруднення природного середовища підприємствами та забезпечити дохідність бюджетів від екологічного податку для покращення екологічного стану держави.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.03.2019.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Дата оновлення: 11.01.2019.
3. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих Міністерством екології та природних ресурсів України на охорону і раціональне використання водних ресурсів / Рахункова палата України: офіційний сайт. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16757352/zvit_19-5_2018.pdf.

ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

д-р. е. наук, доцент Цвігун Інна Анатоліївна
Подільський державний аграрно-технічний університет
Україна

Міграційні процеси і міграційна політика не є суто демографічними питаннями, оскільки основними чинниками міграції є економічний розвиток та соціальне становище в країні. Про те міграційний рух впливає на зміни демографічного складу населення і країн-донорів, і країн-реципієнтів. Тому міграційну політику можна розглядати як інструмент демографічної політики.

За сучасних умов будь-яка соціально-демографічна політика без міграційного складника позбавлена сенсу. Міграція стала такою ж невід'ємною частиною демографічних процесів сьогодення, як і низька

народжуваність у розвинених країнах. І там само, як і низьку народжуваність, марно намагатися подолати або приборкати міграцію, адже багаторічний світовий досвід доводить, що в обох випадках це однаково неможливо.

Навпаки, міграція є найбільш ефективним механізмом, що забезпечує відносну рівновагу між депопуляцією в одних країнах і демографічним вибухом в інших. Саме вона, а не політичні зусилля чи державна підтримка, рятує від демографічної кризи та втрати трудового потенціалу країни Європи та Північної Америки.

Як слушно зазначає О. Грішнова, «міграція не додає людині людського капіталу, а сприяє переміщенню його туди, де він ефективніше використовується і ціна на його послуги вища». Поліпшуючи умови життя і праці, збільшуючи трудові здобутки і доходи, міграція і трудова міграція зокрема стає «активом індивідуального і всесвітнього капіталу» **[Ошибка! Источник ссылки не найден.; с.23-24].**

Відтак державна міграційна політика повинна бути тим механізмом, який дозволяє особам, що обрали шлях міграції, задовольняти власні запити і потреби, створювати кращі умови життя для себе і своїх близьких, збільшувати віддачу від застосування людського капіталу. У центр всіх проблем потрібно ставити трудову зайнятість людини, пов'язану з конкуренцією, свободою і добровільністю вибору свого напряму суспільно корисної діяльності. Сказане стосується населення, налаштованого емігрувати, і того, що залишається в країні, а також іммігрантів з інших країн, які вибрали Україну для проживання і роботи.**[Ошибка! Источник ссылки не найден.; с.147].**

Міграція як соціальний феномен та суспільне явище потребує регулювання з боку державних структур та економічних органів управління, інакше вона трансформується в некеровану соціальну систему. Загальновідомо, що міграційна система, яка стихійно народжується і розвивається, може набути небажаних стабільних параметрів і тенденцій, конкретного змісту та певної спрямованості, які призводять до негативних наслідків **[Ошибка! Источник ссылки не найден.; с.52].**

Основними проблемами міграційної сфери в сучасних умовах є також:

1) негативні соціально-економічні наслідки, які полягають у зростанні соціального напруження в родинах, у втратах трудового та людського потенціалу, що обумовлені структурою міграційних потоків;

2) поширеність нелегальної трудової міграції;

3) недосконалість інформаційного забезпечення міграційної політики;

4) невизначеність пріоритетів та позицій держави у сфері регулювання міграційних процесів;

5) відсутність національної моделі міграційної політики. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.; с.53].**

Отже, метою держави у сфері трудової міграції має бути забезпечення соціальної захищеності українських працівників за кордоном, сприяння зворотності міграцій, стимулювання інвестування зароблених мігрантами коштів в економіку України.

Хоча уряди досі намагаються регулювати міграційні процеси відповідно до інтересів тих чи тих держав, у тому числі у сфері безпеки, реальні важелі впливу на неї на національному та регіональному рівнях практично відсутні. Міжнародна міграція розвивається за своїми законами, залежить не лише від політики країн, що приймають мігрантів, а насамперед від ситуації у країнах-донорах, у світі загалом. Питання не в тому, чи допускати мігрантів на суверенну територію, а в тому, яким чином це робити, якими будуть наслідки їхнього прибуття. Міграційний перерозподіл населення Землі, безумовно, відбуватиметься. Проблема лише у тому, щоб сталося це не внаслідок суспільних катаклізмів, а еволюційного розвитку [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; с.323].

Список використаних джерел:

1. Грішнова О. А. Вплив міграції на глобальний перерозподіл людського капіталу. *Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції: зб. матер. міжнар. наук. конф.*, м. Київ, 16 жовтня 2007 р. Київ. ПЦ «Фоліант». 2008. С. 22-30.
2. Майданік І.П. Проблеми регулювання та координації трудових міграційних процесів. *Демографія та соціальна економіка. науково-економічний та суспільно-політичний журнал*. 2005. №2. С. 86-92.
3. Романюк М.Д. Міграційні детермінанти національної безпеки України: теоретико-методологічні та практичні аспекти. *Демографія та соціальна економіка. науково-економічний та суспільно-політичний журнал*. 2009. №1. С.50-60.
4. Цвігун І.А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія. Кам'янець-Подільський. Видавець ПП Зволейко, 2013. 400 с.

SECTION 12. PEDAGOGICAL SCIENCES

BILDUNG IN DEUTSCHLAND

Lipkovska Kateryna

Wissenschaftlicher Leiter: Ph. D., Dozent Voinarovska N.V.
*Wynnyzja Handels- und Wirtschaftsinstitut
der Kiew Nationalen Handels- und Wirtschaftsuniversität
Ukraine*

In Deutschland entscheidet noch immer die Herkunft über den Bildungserfolg. Kinder ohne ehrgeizige Eltern haben es schwer. Das ließe sich leicht ändern.

Noch hat niemand ein Unterrichtskonzept erfunden, das in der Lage wäre, die Klassengesellschaft aus den Angeln zu heben. Aber Chancengleichheit in der Bildung, die sollte möglich sein in Deutschland. Es sollte möglich sein, dass alle Menschen entsprechend ihren Fähigkeiten gleiche Chancen haben, durch Bildung in die Mitte der Gesellschaft aufzusteigen; dass Kinder und Jugendliche mehr wissen, als sie heute wissen, dass ihre Fähigkeiten und Begabungen nicht, wie es noch viel zu oft geschieht, unentdeckt und unentwickelt bleiben; mit einem Wort, dass jeder kann, was er kann - auch Kinder, deren Eltern nicht mit Geduld und sanftem Druck für schulischen Erfolg sorgen, deren Eltern ungebildet oder arm sind oder einfach nur schlecht Deutsch sprechen

Die Schulpflicht beginnt in der Regel im Jahr der Vollendung des sechsten Lebensjahres. Ab diesem Alter sind alle Kinder gesetzlich zum Schulbesuch verpflichtet. Im Ausnahmefall kann ein schulpflichtiges Kind allerdings für ein Jahr von der Einschulung zurückgestellt werden, nämlich wenn es im Rahmen einer schulärztlichen Untersuchung für nicht „schulfähig“ befunden wird. In der Regel erstreckt sich die Schulpflicht bis zum 18. Lebensjahr und besteht aus zwei Teilen: Die sogenannte Vollzeitschulpflicht umfasst neun, in manchen Bundesländern auch zehn Besuchsjahre an einer allgemeinbildenden Schule. Anschließend gilt für diejenigen Jugendlichen, die im Sekundarbereich II keine allgemeinbildende oder berufliche Schule in Vollzeitform besuchen, die sogenannte Teilzeitschulpflicht (Berufsschulpflicht). Sie endet in der Regel mit dem Abschluss einer [1].

Das Bildungssystem besteht aus fünf großen Bildungsbereichen: Elementarbereich, Primarbereich, Sekundarbereich I, Sekundarbereich II und Tertiärbereich. Jeder dieser Bildungsbereiche umfasst wiederum verschiedene Bildungseinrichtungen bzw. Bildungsgänge.

Mit Einsetzen der Schulpflicht treten Kinder in den Primarbereich ein. Die Grundschule umfasst die Klassenstufen 1 bis 4 und ist die einzige Bildungseinrichtung, die von fast allen Schülerinnen und Schülern gemeinsam besucht wird. Am Ende der Grundschulzeit wird auf Basis von Schulnoten (und ggf. weiteren Kriterien wie Lern- und Arbeitsverhalten) eine Schullaufbahnpflicht für die Sekundarstufe ausgesprochen. In den meisten Bundesländern ist diese zwar nicht bindend. Doch müssen die Schülerinnen und Schüler bei Anwahl einer nicht empfohlenen Schulform je nach Bundesland

zumeist eine Aufnahmeprüfung absolvieren und/oder eine Probezeit an der gewählten Schule bestehen.

Im Sekundarbereich I fächert sich das Bildungssystem in verschiedene Schulformen bzw. Bildungsgänge auf, an denen nach unterschiedlichen Lehrplänen unterrichtet wird. In der Hauptschule, der Realschule und dem Gymnasium ist der Unterricht grundsätzlich auf einen bestimmten Abschluss bezogen. Schularten mit zwei Bildungsgängen führen sowohl den Haupt- als auch den Realschulbildungsgang, an Schularten mit drei Bildungsgängen gibt es darüber hinaus noch einen Gymnasialbildungsgang. An integrierten Gesamtschulen besuchen die Schülerinnen und Schüler hingegen keinen bestimmten Bildungsgang. Sie können stattdessen in den einzelnen Fächern zwischen unterschiedlich anspruchsvollen Kursen wählen – so genannte Förder-, Grund- und Erweiterungskurse. Am Ende der Sekundarstufe I kann in allen Schulformen bzw. Bildungsgängen ein allgemeinbildender Schulabschluss erworben werden. Dieser bescheinigt die in der Schule erworbenen Fähigkeiten und Fertigkeiten in einem Zertifikat und berechtigt – je nach Abschluss – zum Besuch unterschiedlicher weiterführender Bildungseinrichtungen in [2].

Der Sekundarbereich II umfasst allgemeinbildende und berufliche Vollzeitschulen sowie die Berufsausbildung im dualen System. Welche dieser Bildungseinrichtungen einem Jugendlichen offenstehen, hängt maßgeblich davon ab, welchen Schulabschluss er erlangt hat: Der Hauptschulabschluss qualifiziert vor allem zur Aufnahme einer dualen Berufsausbildung. Dazu müssen die Jugendlichen jedoch zunächst eine Lehrstelle in einen Betrieb finden. Gelingt dies nicht – und das gilt für einen beträchtlichen Anteil der Schulabgänger mit Hauptschulabschluss – so müssen die Jugendlichen, zumal sie noch schulpflichtig sind, eine berufsvorbereitende Maßnahme im Übergangssystem absolvieren. Für Jugendliche mit Mittlerem Schulabschluss ist das Spektrum der Wahlmöglichkeiten deutlich größer. Der MSA ermöglicht neben der dualen auch die Aufnahme einer vollzeitschulischen Berufsausbildung und eröffnet – z.T. unter Voraussetzung eines bestimmten Notendurchschnitts – den Zugang zu den verschiedenen beruflichen Oberschultypen und zur gymnasialen Oberstufe. In der dualen und vollzeitschulischen Berufsausbildung erlangt man einen beruflichen Abschluss, der zur Aufnahme einer bestimmten Erwerbstätigkeit qualifiziert. Die übrigen (auch beruflich orientierten) Bildungsgänge führen zur allgemeinen oder fachgebundenen Hochschulreife bzw. zur Fachhochschulreife, und berechtigen damit zur Aufnahme eines Studiums im Tertiärbereich. Allerdings nimmt auch ein beträchtlicher Anteil der Jugendlichen, die eine Hochschulzugangsberechtigung erlangt haben, eine duale oder vollzeitschulische Berufsausbildung auf [3].

Der Tertiärbereich umfasst einerseits Universitäten, Fachhochschulen und andere Hochschularten, die zu einem akademischen Abschluss führen. Ihr Abschluss qualifiziert zur Aufnahme einer Erwerbstätigkeit und berechtigt – ab einem bestimmten Notenschnitt – zur Promotion. Zum anderen umfasst der Tertiärbereich Einrichtungen, die berufsqualifizierende Studiengänge anbieten sowie Einrichtungen der beruflichen Bildung. Die Berufsakademien vermitteln in Form dualer Studiengänge eine wissenschaftsbezogene und zugleich praxisorientierte berufliche Bildung. Ihr Besuch setzt entsprechend einen Ausbildungs- oder Arbeitsvertrag mit einem Unternehmen voraus. Schulen des Gesundheitswesens vermitteln die Ausbildung für nichtakademische Gesundheitsdienstberufe. Sie können in der Regel erst nach Vollendung des 18.

Lebensjahres besucht werden und setzen zumeist eine einschlägige Berufsausbildung oder den erfolgreiche Besuch einer auf die Ausbildung vorbereitenden schulischen Einrichtung voraus. Fachschulen dienen hingegen der beruflichen Weiterbildung. Sie setzen sowohl eine abgeschlossene Berufsausbildung als auch Berufserfahrung voraus und schließen u.a. mit der staatlichen Prüfung zum Techniker. Dieselben Zugangsvoraussetzungen gelten auch für die von den Kammern durchgeführte Weiterbildung zum Meister und Industriemeister. Mit diesen beruflichen Weiterbildungsabschlüssen wird zudem die Hochschulzugangsberechtigung erlangt [1].

Von einer besseren Bildung jedes Einzelnen profitiert die gesamte Gesellschaft, nicht zuletzt durch geringere Ausgaben für Sozialleistungen und zusätzliche Steuereinnahmen. Sie würde das Wachstum steigern und den Wohlstand fördern - und zwar für alle und nicht nur für wenige.

Verweise:

1. Bildungssystem in Deutschland – [Elektronний ресурс] – Режим доступу : URL:https://de.m.wikipedia.org/wiki/Bildungssystem_in_Deutschland
2. Геймер Х., Геймер Р. Система вищого образования в Германии. Реформы и инициативы для XXI века / Образование и наука. 2001. – 125 с.
3. Навчання у Німеччині. Практичні поради для іноземних студентів. Deutscher Akademischer Austauschdienst German Academic Exchange Service - 2018. - 78 с. Deutschland – [Elektronний ресурс] – Режим доступу : URL:<https://www.daad-ukraine.org/files>

GARDNER'S MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY AND ITS BENEFITS FOR CLIL CLASS

Shynkarenko Yurii

*Borys Grinchenko Kyiv University
Ukraine*

Inclusive education steadily gains popularity in the Ukrainian education system, which gives CLIL (Content and Language Integrated Learning) methodology a great opportunity to benefit towards creating a better studying atmosphere at schools, colleges or universities, and improve an overall academic performance of students, taking into consideration their cultural diversity and way of thinking.

One of the biggest challenges for every CLIL teacher is to involve all students in classroom activity. To make this ambitious dream reality, CLIL methodology makes use of multiple intelligence approach, developed by American psychologist Howard Gardner in his book "Frame of Mind" (1983) [2]. According to Gardner, individuals possess eight identified intelligences: linguistic, logical-mathematical, spatial, musical, bodily-kinesthetic, naturalistic, interpersonal and intrapersonal [3].

In our opinion, effective CLIL class should include as many MI activities as possible, making the studying process interesting for learners. For example,

students with interpersonal intelligence (extraverts) can make up the presentation in groups. Let's take CLIL class in civil law as an example. The main goals will be the following:

- language focus: enhance legal vocabulary, learn infinitive, passive voice, Present Perfect, etc.

- content focus: learn key legal acts and solve law cases in civil law in practice.

The teacher can organize team competition, where all pupils will be divided into groups of 4-5 students. They will be handled with the law cases they need to solve. The winning team will have the biggest number of law cases solved.

However, not all students can actively participate in such activity. Those students who have intrapersonal intelligence can be given an individual home assignment. Especially effective for intrapersonal students can be Moodle learning platform. CLIL teacher can provide such students with language-focused tasks, e.g. learn new vocabulary and do interactive tasks in Moodle, as well as content-focused: written assignment based on studying material for teacher's evaluation.

According to Catherine Green and Rosie Tanner, online courses tend to be heavily text-based and therefore would seem to appeal to learners who have a strong linguistic, visual-spatial, and/or logical-mathematical intelligence [4, c. 315]. Such courses can be perfect for high school or college students.

On the other hand, bodily-kinesthetic activities can fit perfectly for a CLIL class at the elementary school. Armstrong considers bodily-kinesthetic intelligence as an expertise in using one's whole body to express ideas and feelings (e.g., as an actor, a mime, an athlete, or a dancer) and facility in using one's hands to produce or transform things (e.g., as a craftsperson, sculptor, mechanic, or surgeon). This intelligence includes specific physical skills such as coordination, balance, dexterity, strength, flexibility, and speed, as well as proprioceptive, tactile, and haptic capacities [1, c. 18].

A great example of CLIL class with bodily-kinesthetic activities can be joint English/ Physical education lesson. The main objective of such lesson will be to learn basic commands: stand up/sit down, bend left/right, stand on your toes/heels, etc. In this case, language activity should take less than 15 min at the very beginning of the physical education lesson when pupils need to do a warming up activity.

Effective CLIL class in Biology is impossible without activities for naturalistic intelligence. According to Catherine Green and Rosie Tanner, learners possessing a strong naturalistic intelligence are able to organize and categorize the natural world. Useful tasks for them involve natural objects or thinking about or going into the natural world, which goes beyond the confines of the virtual classroom [4, c. 314].

If we take CLIL class in Biology, we should follow the golden rule: the more outdoor activities we organize, the better studying material will be comprehended by pupils. Let's take the topic "Reptiles" (8-th grade) as an example. Language objective of this class would be to learn vocabulary connected with snakes, turtles, crocodiles, lizards and practice some grammar tenses like Present Continuous, to describe actions at the moment of speaking, e.g. Snake is moving, lizard is climbing, etc. On the other hand, content objective of this lesson will be to learn

the species of reptiles and their habitat. In this case, both language and content teachers can organize a visit to the local zoo, giving pupils small brochures with brief descriptions of the reptiles they are going to see in English.

Each person has a unique mindset and cultural background, which is reflected in his/her attitude towards life. Hence, the role of teacher in identifying the type of intelligence is extremely crucial and can be achieved through specially designed MI tests and personal conversation.

References:

1. Armstrong T. Multiple intelligences in the classroom / Thomas Armstrong. – Alexandria, VA, USA: ASCD, 2009. – 258 с. – (3-d edition).
2. Cambridge Handbook of Intelligence / K. Davis, J. Christodoulou, S. Seider, H. Gardner. – New York: Cambridge University Press, 2011. – 984 с.
3. Gardner H. The disciplined mind / Howard Gardner. – New York, NY: Simon and Schuster Inc, 1999. – 287 с.
4. Green C. Multiple intelligences and online teacher education / C. Green, R. Tanner. // ELT Journal. – № 59. – с. 312–322.

GOOGLE CLASSROOM: САМОСТІЙНІСТЬ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Бажміна Евеліна Анатоліївна¹

Науковий керівник: д-р. пед. наук, професор Локарева Г.В.²

¹Національний університет «Запорізька політехніка»

²Запорізький національний університет

Україна

Google Classroom це веб-сервіс створений компанією Google для навчальних закладів, який надає студентам і викладачам місце для створення, зберігання, організації завдань безпаперовим шляхом та зворотного зв'язку [1]. Сервіс існує з 2014 року, а в 2018 році його було оновлено. Classroom може використовуватись в освітньому процесі як в школі, так і в закладах вищої освіти.

В 2015 році e-Learning Industry протестували та зробили огляд Google Classroom [2], в якому було висвітлено багато позитивних та негативних аспектів. Перелічимо позитивні фактори освітньої платформи Google Classroom.

1. Простота та зручність у використанні – кожна деталь дизайну проста, інтуїтивно зрозуміла та зручна для користувачів.

2. Доступність – сервіс доступний з будь-якого пристрою (при підключенні до мережі інтернет).

3. Спількування та обмін – робота з цифровими інструментами (об'єктами Google Діску).

4. Оперативність – прискорення процесу призначення завдань студентам та відправлення виконаного завдання в один клік.

5. Зворотний зв'язок – онлайн-підтримка студентів викладачем (може бути приватною).

6. Безпаперова робота – всі матеріали електронного навчання зберігаються в одному хмарному сховищі (їх не потрібно друкувати для опрацювання), роботи учасників освітнього процесу знаходяться на Google Диску.

7. Онлайн-обговорення – учасники можуть коментувати певні місця в різних об'єктах Google Диску.

8. Інтеграція з Google Календарем – всі завдання автоматично прописуються в Google Календарі з терміном виконання.

9. Автоматизована система оповіщення – Google-система надсилає на електронні адреси учасникам освітнього процесу завдання після їх опублікування та нагадує про них за добу до кінцевого терміну.

10. Вибірковість призначення завдання – викладач може призначити завдання не всій групі студентів, а вибірково (решта студентів цього не бачить) в залежності від індивідуального плану навчання.

11. Індивідуальна траєкторія навчання – кожен учасник освітнього процесу рухається в своєму темпі навчання.

12. Встановлення дедлайнів дає можливість виконання роботи студентами завчасно або у визначений термін при самоорганізації професійного розвитку особистості.

За перевагами освітня платформа Google Classroom є особистісно-орієнтованою, яка сприяє формуванню самостійності студентів. Досягнення ефективності навчання з цифровими інструментами в Classroom можна отримати в технології змішаного навчання (blended learning).

Список використаних джерел:

1. Magid Larry. Google Classroom Offers Assignment Center for Students and Teachers. URL: <https://www.forbes.com/sites/larrymagid/2014/05/06/google-classroom-offers-control-center-for-students-and-teachers/#7f7770974d66> (Дата звернення: 21.04.2019).
2. Christopher Pappas. Google Classroom Review: Pros And Cons Of Using Google Classroom In eLearning. URL: <https://elearningindustry.com/google-classroom-review-pros-and-cons-of-using-google-classroom-in-elearning>. (Дата звернення: 21.04.2019).

INFORMATION TECHNOLOGY IN EDUCATION

Pastushenko Oksana

*National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
Ukraine*

Information technology education - a collection of electronic means and ways of their operation, used for the implementation of educational activities.

These include:

- Electronic computer books;
- Educational databases;
- Test and control programs and other computer facilities that allow storing, transmitting training information and checking the correctness of its assimilation by students;
- Computer simulators;
- Computer laboratory workshops;
- Experimental and educational systems that allow the student to acquire knowledge in the subject area during the study.

By the didactic orientation, modern computer technology is divided into two classes:

- Systems of programmable learning;
- Intelligent learning systems.

Technologies of programmed training provide for the student to receive portions of information (text, graphic, video) in a certain sequence and provide control over assimilation at the points of the training course, determined by the teacher.

Intelligent systems of learning (ISL) differ in such features as adaptation to the student's knowledge and characteristics, the flexibility of the learning process, the choice of the optimal educational impact, the definition of the reasons for the student's mistakes. For the implementation of these features, the ISL applies methods and technologies of artificial intelligence. ISL contains special databases:

- 1) about the subject area of the studied discipline;
- 2) training strategies;
- 3) models of students (information about the diagnostics of knowledge of each student, tasks performed by him, speed and algorithm for his knowledge formation, algorithm for forming new adaptive tasks for him) is accumulated.

Computer tutorials can be divided into the following types:

- 1) hypertext and hypermedia tool systems (can work with text, graphics, sound, video, apply different ways to find the right information, apply multi-window mode, can make and save comments, new materials, interact with the external environment);
- 2) simulate instrumental systems (used to simulate processes and objects of different physical nature based on the use of mathematical equations, as well as to create various computer simulators that run in real time);
- 3) instrumental systems for knowledge control and pedagogical testing;

4) instrumental systems for lecturing (presentation and design of educational text in various styles, demonstration of diagrams, graphs, dynamic images, sound accompaniment of the material).

Various software and methodical complexes (SMC) are created (this is a set of software and hardware and implemented with their use of teaching methods designed to solve specific problems of the educational process):

- SMC support lecture course;
- SMC modeling process or phenomenon;
- SMC modeling of technical reception;
- SMC simulator, modeling the functioning of the technical system;
- SMC - collections of tasks, exercises;
- Test and control of SMC;
- Reference information systems;
- Game training programs;
- Electronic textbooks;
- Integrated educational systems;
- Expert integrated SMC.

Electronic textbooks include in their composition not only theoretical sections, but also practical examples, audio-video illustrations, tasks, methodological recommendations for studying the discipline, reference material, glossary of terms, a system of links that facilitate the search for the desired piece of information, the necessary scientific concept, test forms for controlling the learning of the learning material. The electronic tutorial, in essence, is an integrated SMC, which includes various types of SMCs.

References:

1. M. Ataran, Critical analysis approach on ICT development in education, Conference curriculum in the age of information and communication technology. Tehran University. 2003.
2. M.G. Kelly, M.C. Anear, National educational technology standards for teachers, preparing teachers to use technology. Eugene, OR: International society for technology in educational (ISTE). 2002.
3. B. Stensaker, P. Maassen, M. Borgan, M. Oftebro, B. Karseth Use, Updating integration of ICT in higher education: looking purpose, people and pedagogy Higher education, Vol,54 (2007), pp. 417-433 2007
4. M.R. Karami pour, Suitable training with information age, the growth of educational technology, p. 45 No. 20 November.2003.
5. F.L. Raees dana, Applications and benefits of information technology, Educational Technology, Issue 2, p. 16. November. 2002.

INTERCULTURAL TOLERANCE AS A THEME OF EXPERIMENTAL WORK OF ESTABLISHMENTS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Nataliia Bessarab

Scientific supervisor: Ph.D. Litovchenko O.V.
*DNU «Institute of Education Content Modernization»
Ukraine*

For Ukraine, the problem of life in the intercultural environment is extremely important, as society is multicultural. An extraordinary diversity of cultures, traditions of human behavior forms a significant layer of issues that need to be addressed. Taking into account the importance of the issue of educating a tolerant person, the urgent need to teach coexistence and fruitfully interact with students is urgent, because the future of mankind depends on their behavior in society. Tolerance, as the basis of world perception, has to perform a regulatory function, because it is one of the factors that combines key competences of one's personality. Under present conditions, institutions of general secondary education are called to be a factor in a tolerant environment, where the authority of the teacher, his teacher's competence will serve as an example for imitation and will correct the social, moral, and ethical defects of each individual person.

Valuable benchmarks for the New Ukrainian school are tolerance, humanism, partnership, equal opportunities, special attention to emotional intelligence, harmony in human relations and understanding of each other. It is the idea that «all people are special and important, that it is worthwhile simply learning to see and develop the strengths of each» is presented in the work on the «green» paradigm of thinking by well-known philosophers K. Wilber and F. Lalu [5, p.71]. Based on the ideas, guidelines and values that are defined in the Concept of the New Ukrainian School, we must create a society filled with mutual understanding, tolerance, respect for each other, the ability of children to cooperate in peer groups. It is this relationship between people in society that creates the basis for their implementation, this is precisely the strategy for the future development of the New Ukrainian school.

Presently objectively requires the transfer of the educational process to an innovative level, the intensification of the search for promising pedagogical technologies aimed at the development and self-development of the individual. Therefore, special attention is paid to updating the content, creating a holistic system of scientific and methodological work, studying, generalizing and introducing pedagogical experience as a source of innovation. Most educational innovations are disseminated through the introduction of special courses, seminars, training, and the creation of educational conditions [4, p.207].

In our opinion, the pedagogical conditions for the cultivation of intercultural tolerance are one of the important factors that allows students to master the ability to analyze their own behavior, behavior, situations that occur in the institution of education, classroom, family, and society, and can ensure the creation of tolerant relationships.

«Tolerant relationships, as defined by I. Bekh, are the interpenetration of a personality in a person in the unity of deep mutual understanding and the same degree of sensual use in somewhat different inner worlds in order to acquire value-semantic harmony in those or other spheres of their being» [1, p.171]. Therefore, the establishment of tolerant relationships and the development of the respective qualities of a tolerant personality are the main task of cultivating intercultural tolerance. According to the prominent scientist, the education of young people in these priorities will avoid conflicts and confrontations. Such upbringing involves the use of teachers individual and differentiated approach, taking into account the age characteristics of children, their typological and sexual differences, the level of culture, value orientations, individual life history.

«Polycultural environment, according to O. Hryva, is characterized by a combination of human life conditions defined by creative, parity interaction in a single complex of cultures (ethnic, religious, etc.), whose purpose is the mutual enrichment and further development of each of the cultures; the value of each culture should grow and enrich other crops with which it is in contact»[2, p.28].

Ukrainian scholar M. Zhurba believes that one of the priorities of pedagogical education in the context of global integration and globalization processes is «tolerant intercultural interaction that determines the culture of interethnic communication, where the culture of interethnic communication involves a profound analysis of what brings people together and what their roses is united. Understanding the differences of historical roots, mentality - the basis for the elimination of conflict in relationships»[3, p.12].

The education of intercultural tolerance among students of institutions of general secondary education is aimed at creating the most possible tolerant educational environment, the center of which is a child, and involves the formation of traits of tolerant personality of students through traditional forms, methods, advanced technologies of education and upbringing. Such pedagogical conditions are defined: creation of a tolerant environment in a student's staff; acquiring pupils skills in implementing communicative models of tolerant behavior; involvement of students in creative work of tolerant direction.

In our time, tolerance is one of the important components of the professional orientation of the teacher. In many foreign countries, when employing a job, teachers are asked to undergo a training on tolerance, after which the teacher signs an obligation to work in the light of the conditions of multiculturalism and the implementation of the rules of tolerant communication with their subordinates [7, p.24]. There were even the Codes of Tolerance. As an example, we can refer to the Code of Ethics for Intercultural Communication proposed by C. Sitaran and R. Caldwell, which includes the following requirements: «Realize that you do not set world standards»; «Happened to the culture of the audience with the same respect, whatever it would be to their own»; «Do not judge the values, prejudices and customs of other cultures from the point of view of their own»; «Always remember the need to understand the cultural basis of other people's values»; «Never count on the superiority of your religion over another»; «To respect the traditions that are related to clothing and which are accepted in other cultures»; «Remember that every culture, no matter how small it may be, has something to offer the world, but there is no such culture that would have a monopoly on all aspects»; «Always remember that no scientific evidence confirms the benefits of one ethnic group over another», etc. [8, p.25].

The education of a tolerant person in our time is subject only to a teacher with a high innovative potential, a set of socio-cultural and creative characteristics of the personality who express readiness to improve pedagogical activity. The innovative potential of the teacher includes the desire and opportunity to develop their interests and ideas, the search for their own nonconventional solutions to the problems that arise, the ability to perceive and creatively implement existing non-standard approaches to learning.

Implementation in practice of the innovative potential of a separate teacher is especially effective in the presence of a team of like-minded people, capable of implementing innovative ideas, projects and technologies in the educational field. D. Nolte notes that «if your work is aimed at cultivating tolerance, then you, above all, must create a pedagogical climate in which there would be no chaos and oppression. Tolerance can not thrive in similar situations»[6, p.103].

Teacher always teaches: during a class, at a break, in free time, communicating with children. Only a trained person can bring up others. The expression of tolerance teacher is a significant factor in raising tolerance among pupils. Education in the spirit of tolerance is not limited only to the assimilation of this concept. What should a teacher do to educate a tolerant person? In teaching and educational work, the teacher needs to develop students critical thinking, awareness that the essence of many conflicts is subjective; to stimulate children's interest in finding the truth and solving the problem.

The multicultural environment of the institution of general secondary education is an environment in which the ideas of tolerance can be applied in practice and the child can be taught tolerant attitudes towards others. Every educational institution needs to practice a positive approach to ethnic issues, preventing any manifestations of racism or extremism. This can be done by creating a friendly atmosphere in teams, respecting others, understanding diversity in the cultural, religious and social spheres.

Creating the necessary conditions for positive interaction in the educational environment will reduce the fear of cultural or personality differences, teach conflict and conflict resolution through dialogue, cooperation and compromise, and form a proper system of values. Studying intercultural tolerance will help to study the peculiarities of other cultures, traditions, customs, beliefs and cultural expressions of the individual. The teaching of tolerant attitude and respect for other cultures leads to the spiritual enrichment of the individual and fosters goodwill, timing, attention in communicating with other peoples, irreconcilability with any manifestations of national superiority or humiliation. It is the upbringing of intercultural tolerance that creates conditions for the rapid adaptation of man to the conditions of existence in a society that is constantly changing, helping to form a multifaceted picture of the world.

References:

1. Bekh I. D. Education of the person: a textbook / K. 2008. - 848 p.
2. Griev OA Tolerance in the process of formation of young people in the conditions of the field of cultural environment. K., 2008. 34 p.
3. Zhurba MA Preparation of Teachers of History in Ukraine: Challenges and Prospects // History of Ukraine. 2009. No. 35 (627). Pp. 9-15.

4. Organizer of innovation activity and pilot-experimental work at a general educational institution: methodical adviser / Authors-compilers: I. N. Yevtushenko, Yu. I. Zavalevsky. K. Chernivtsi 2014. 420s.
5. Lalu Frederick Opening the organization of the future. M., 2016. 432 p.
6. Nolte D. Community of caring. Program guide. New York. 1995. –127 p.
7. Teacher Training and Multiculturalism: National Studies. UNESCO, 1995. 115 p.
8. Tolerance: the threshold of peace a teaching / learning guide for education for peace, human rights & democracy. UNESCO: Paris, 1994. 46 p.

THE QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: EUROPEAN DIMENSION

Skuibida Olena

*Zaporizhzhia National Technical University
Ukraine*

The problem of higher education quality is of extremely relevance today. First of all it is connected with the globalization. Ukrainian higher education institutions (HEI) have to compete not only on the national level but also at the world market of educational services. Ukrainian universities can be attractive for foreign students due to the quality of education. Such components of the internal quality assurance system as information management and public information are the expectations of students and their parents. Additionally to the reputation of the university, information on the HEI's website on programs, selection criteria for education, qualifications of teachers, assessment procedures, infrastructure and training opportunities and employment of graduates are of great importance. Another important aspect is the innovative type of progress with the rapid change of technology, ideas and knowledge. Thus qualitative education should take into account the transformational processes in society. In the context of the educational environment, this is information and communication technologies, connection between education and research and innovations in teaching methods. Formation of soft skills (abstract thinking, analysis and synthesis, skills of interpersonal interaction, ability to work in team) beside professional skills is the expectation of employers and labor market from high-quality education. The mass character of higher education in Ukraine (about 80% of graduates of schools receive higher education) requires student-centered learning taking into account the diversity of students and their needs by using different ways of providing educational services, a variety of pedagogical methods, supporting students from in the process of learning etc..

The internal quality assurance of education and educational process at the university should include not only effective management, but also the existence of a culture of quality at the university. In order to achieve the best results as executive motivation of the personnel and orientation on certain indicators as responsibility of each scientific and pedagogical worker for the quality of

education, the desire to professionally develop, maintain the internal policy of the HEI and form a positive image of the university should be present.

Attention to the quality of education has already been reflected in the first documents of the Bologna Process. Thus, in the Joint declaration of the European Ministers of Education "The European Higher Education Area" among the main goals was the promotion of European co-operation in quality assurance with a view to developing comparable criteria and methodologies and the promotion of the necessary European dimensions in higher education, particularly with regards to curricular development, inter-institutional co-operation, mobility schemes and integrated programs of study, training and research [1].

Communiqué based on the results of meetings of the education ministers of the participating countries of the Bologna Process have recorded achievements, defined strategic goals and current tasks. Thus, the Prague Communiqué emphasized the important role of quality assurance systems in facilitating the comparability of qualifications in Europe. The Berlin Communiqué stressed that the key responsibility for the quality of higher education, according to the principles of autonomy, belongs to every HEI. At the conference in Bergen, the "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area" (ESG) were approved. In addition, the Communiqué appealed for universities to introduce internal quality control systems. The substantive provisions of the ESG were reflected in the London Communiqué. In the Leuven Communiqué, the implementation of the ESG and the creation of the European Quality Assurance Register for Higher Education have been recognized among the main achievements of the Bologna Process. In the Bucharest Communiqué, ministers responsible for higher education, emphasized the need for a dialogue with stakeholders, primarily students and academic staff. In 2015, a new version of the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area has been presented. ESG-2015 have the following goals [2]:

- they set a common framework for quality assurance systems for learning and teaching at European, national and institutional level;
- they enable the assurance and improvement of quality of higher education in the European higher education area;
- they support mutual trust, thus facilitating recognition and mobility within and across national borders;
- they provide information on quality assurance in the EHEA.

These purposes provide a framework within which the ESG may be used and implemented in different ways by different institutions, agencies and countries. The EHEA is characterized by its diversity of political systems, higher education systems, socio-cultural and educational traditions, languages, aspirations and expectations. This makes a single monolithic approach to quality and quality assurance in higher education inappropriate. Broad acceptance of all standards is a precondition for creating common understanding of quality assurance in Europe.

The new edition of the ESG was adopted at a conference in Yerevan. The Yerevan Communiqué recognized the quality improvement as the main mission of the European Higher Education Area. The tools by which you can build the quality of education and educational activities include promotion pedagogical innovation in student-centred learning environments and in fully exploiting the potential benefits of digital technologies for learning and teaching, promotion a strong links

between teaching, learning and research at all study levels, provision of incentives for institutions, teachers and students to intensify activities that develop creativity, innovation and entrepreneurship. According to the Communiqué study programs should enable students to develop the competences that can best satisfy personal aspirations and social needs, through effective learning activities by transparent descriptions of learning outcomes and workload, flexible learning paths and appropriate teaching and assessment methods. It is essential to recognize and support quality teaching, and to provide opportunities for enhancing academics' teaching competences. The other important thing is as active involvement of students, as full members of the academic community, as well as other stakeholders, in curriculum design and in quality assurance. The Paris Communiqué identified three key commitments that are critical to maintaining and improving quality, as well as collaborating with the HEI: tricycle system, compliance with the Lisbon Convention on recognition and quality assurance according to the ESG.

The existence of internal quality assurance system is a requirement of Ukrainian legislation, in particular the laws of Ukraine "On Higher Education" and "On Education", the standards of higher education etc.. For example, the Association Agreement between Ukraine and the European Union determines the obligations to intensify cooperation in higher education by promoting convergence in this area, which takes place within the framework of the Bologna process, deepening of cooperation between HEI, improvement of quality and strengthening significance of higher education. The plan of measures on implementation the Association Agreement anticipates: maintenance to the general principles of ensuring quality education and professional development in the context of the Framework of qualifications of the European Higher Education Area; development of a quality assurance system for higher education on the basis of European standards and recommendations; ensuring the functioning of an internal quality assurance system in accordance with European standards and recommendations for the quality assurance of higher education.

According to the sub-section 23, the 1st Article of the Law of Ukraine "On Education", the quality of education is the conformity of the results of education to the requirements established by law, the relevant standard of higher education and (or) the contract on the provision of educational services [3]. The quality of educational activity is the level of organization of the educational process in HEI, which corresponds to the standards of higher education, ensures obtaining of high-quality higher education and promotes creation of new knowledge. The purpose of the functioning of the quality assurance system in Ukraine is to guarantee the quality of education, to ensure trust of society to the system of higher education, to continuous improvement of quality of education and assistance to universities and other subjects of educational activity in improving the quality of education. Section 5 of the Law of Ukraine "On Higher Education" takes into account the provisions of the Bologna process and establishes a system of quality assurance in higher education, consisting of an internal quality assurance system, an external quality assurance system and a quality assurance system for the activities of the National Agency for the Quality Assurance of Higher Education [4].

The reform of higher education in Ukraine is a reflection of the processes and trends of the European Higher Education Area. The problem of integration of

higher education of Ukraine into the European higher education area and quality assurance within the framework of Bologna process respectively is associated with the need and readiness to create an absolutely new for mentality system of education based on the principles of university autonomy, university leadership and university entrepreneurship.

References:

1. The Bologna Declaration of 19 June 1999: Joint declaration of the European Ministers of Education. URL: https://www.eurashe.eu/library/bologna_1999_bologna-declaration-pdf/ (the date of appeal 01.04.2019).
2. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Kiev, 2015. 32 p.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 19.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.04.2019).
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 01.04.2019).

TRANSLATION AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES: MAIN PROS AND CONS

Research group:

**senior lecturer Yurko Nadiya,
senior lecturer Styfanyshyn Iryna,
associate professor Protsenko Ulyana,
associate professor Romanchuk Olga**

*Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi
Ukraine*

Translation is the conversion of text from one language to another. It is the communication of the meaning of a source-language text by means of an equivalent target-language text [1].

Given all the apparent advantages, it seems most peculiar that the mainstream literature on language pedagogy and second language acquisition has routinely dismissed translation as a desirable component of language teaching and learning for over a hundred years [2].

Translation was a significant part of language teaching for a long time, and then a significant missing part for a long time also. With the arrival and then total dominance of communicative methodologies, translation was quickly consigned to the past, along with other traditional tools [3].

Translation is useful skill in itself, though it has been recently left behind, with rejection of the grammar-translation method emphasised on memorization of verb

charts and rules. Many of the reasons are the good ones. Memorization is not the main goal of language learning any more. Communication is now the key objective in teaching a foreign language, and translation does not seem to promote that. Translation may leave the students trapped inside their heads, converting each word to their native language, never being able to speak or understand. Translation, however, is still recognised to be not all bad. Actually, it has many benefits in the language classroom, as long as it is used the right way.

Hence, the research **aims at** considering the key advantages and drawbacks of using translation at foreign language classes.

The main *benefits* for reinstating translation as a major component of language teaching and learning are as follows.

One of the reasons, why it is worthwhile to spend some time teaching students translation, is the point that it is a rather useful life skill. In many cases, translation have been dropped for the favour of communication, believing that the latter is the more useful skill. There is no doubt, that teaching students to converse is the ultimate goal. Nevertheless, it should also be noticed how often translation is used in the day-to-day lives, especially among people who travel abroad these actions could be part of their daily routine. In multilingual societies and a globalised world, translation is all around us as an authentic act of communication: from families, schools, courts, hospitals and clinics, to business meetings and negotiations. We find it in notices, labels, menus, subtitles, news interviews and many other places. For all these real-life situations, translation is necessary. And practicing it gives the students an extra competitive edge to succeed in a multilingual world.

Students believe in the power of translation. The ability to translate a conversation or a passage of text gives students a feeling of accomplishment like no other. They see it as evidence of their mastery of the language. The fact remains that when students feel empowered, there is no limit to what they can do or what they can learn.

Translation helps students understand their native language better. The process of converting one language to another gives students a unique insight into their own language. They will gain a valuable perspective on the intricate ways in which languages differ from one another. Translation allows learners to relate new knowledge to existing knowledge, promotes noticing and language awareness, and highlights the differences and similarities between the new and existing language. In addition, it allows students to maintain their own sense of first language identity, while also building a new bilingual identity.

Even if they are not formally taught translation, students are still silently translating anyway. Despite the attempts to steer the students away from translation, they have a natural inclination to do it. If they hear something in the target language, they are already translating it in their heads. Many also find the tackling of translation problems intellectually stimulating and aesthetically satisfying. So why not integrate it into the lessons instead of fight it.

Translation can perfectly complement a language lesson, but it can also inhibit language learning by the main *drawbacks* listed below.

Translation is a great skill to have, but it is not the goal. The goal is to get students to the point where they are not just speaking the target language, but

thinking in it too. Too much translation can get the students into the bad habit of translating from their native language every time they speak. It keeps students from learning how to think in the target language.

If they are translating, they must go through several steps to be able to communicate what they see in the target language. First, they recognize what it is. Then, they must think of the word in their native language. Next, they must think of the target language word for it. This may seem simple enough, but now imagine trying to communicate a whole sentence that way. It's a long process which makes spontaneous conversation almost impossible. But if students are already thinking in the target language, they can skip over all those steps, and communicate immediately.

Translation has its limits. If try to translate text from one language and then back again, the results can be far away from the text's original meaning, and hilarity ensues. Translation is a useful tool for understanding language, but it will only take one so far. Moreover, translating from one language to another makes it easy to lose the nuanced meanings associated with words. Students can be lost in translation.

Subtle language differences are hard to capture. Translation often fails to take into account differences in things like word order or idioms. It is significant for students to master these differences in order to communicate correctly, and translation does not allow them to do that.

On the grounds of the above research outcomes the following **conclusions** can be made:

Using translation is surely a natural and obvious means of teaching someone a new language. It has lots of good effects. It can be used to aid learning, practise what has been learned, diagnose problems, and test proficiency.

Students cannot be stopped from translating anyway, as it is such a fundamental and intellectually stimulating basis for language learning.

However, relying on translation activities too much in the classroom is not a good idea either. Though, understanding the ways translation can be counterproductive, helps to be better equipped to employ it properly at foreign language classes.

References:

1. Translation. *Wikipedia, the free encyclopedia* : website. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Translation> (accessed: 20.04.2019).
2. Translation in language teaching and learning. *OUP English Language Teaching Global Blog* : website. URL: <https://oupeltglobalblog.com/2011/10/20/translation-in-language-teaching-and-learning/> (accessed: 20.04.2019).
3. Translation activities in the language classroom. *TeachingEnglish. The British Council*. : website. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/translation-activities-language-classroom> (accessed: 20.04.2019).

АКТИВІЗАЦІЯ ПОШУКОВОЇ ТА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЛЕКЦІЇ-БРЕЙНСТОРМІНГУ ІЗ «ЛЕКСИКОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»

Гурський Ігор Юрійович

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Україна*

Фахова підготовка креативного десанту висококваліфікованих учителів англійської мови є немислимою без блоку теоретичних дисциплін, які покликані «озброїти» майбутніх педагогів ґрунтовними знаннями про історію становлення англійської мови, її етимологічний склад, граматичну та фонетичну будову, стильові прошарки, систему художніх засобів та новітні тенденції розвитку лексичного фонду.

Ми схильні до думки, що комбінація засвоєних знань стає «зерном», із якого «проростають паростки» розуміння та осмислення комплексних лінгвістичних явищ. У світлі вищесказаного, ми можемо стверджувати, що здобуті знання на заняттях із теоретичних дисциплін будуть застосовані майбутніми вчителями під час розв'язання широкого кола професійних проблем у контексті сучасних трансформаційних процесів у сфері освіти.

З огляду на це, однією із вимог до сучасного викладача теоретичних дисциплін англійської мови постає вміння створити середовище для ефективного навчання та здобуття якісної освіти. Крім того, все відчутнішою стає потреба в інтеграції зусиль викладачів у прагненні створити «дискусійні майданчики» для розкриття дослідницьких імпульсів кожного студента закладу вищої освіти.

Традиційною формою навчання у закладі вищої освіти виступає лекція, яка уможливорює систематичний та послідовний виклад навчального матеріалу та передбачає передачу знань «в готовому вигляді». Із метою підвищення рівня пізнавальної активності кожного студента та покращення засвоєння матеріалу доцільним є проведення «активних» лекцій, які націлені на вирішення проблемної ситуації, яка стає «відправною точкою» в отриманні нових знань. Це може бути пояснено тим, що така лекція дає змогу перетворити студента із пасивного слухача на активного «першовідкривача» знань у процесі колаборації із іншими учасниками навчального процесу на основі аналізу, порівняння, співставлення, узагальнення матеріалу.

Уважаємо за доцільне зупинитися на типології лекцій за способом викладу навчального матеріалу (рис. 1). Різновидом проблемної лекції є лекція-брейнстормінг (лекція-мозковий штурм (атака)).

Створення проблемної ситуації під час лекції-брейнстормінгу покликане стимулювати студентів відшукати всі можливі варіанти вирішення навчальної проблеми, детально їх проаналізувати та запропонувати дієвий варіант. Під час лекції викладач може поділити студентів на групи, кожна із яких за певний час має запропонувати власний варіант вирішення проблемної ситуації [1, с. 177]. Відтак, завданням викладача є спонукання студента до детального

аналізу проблемної ситуації, вироблення власної позиції та можливості аргументувати запропоновану точку зору.

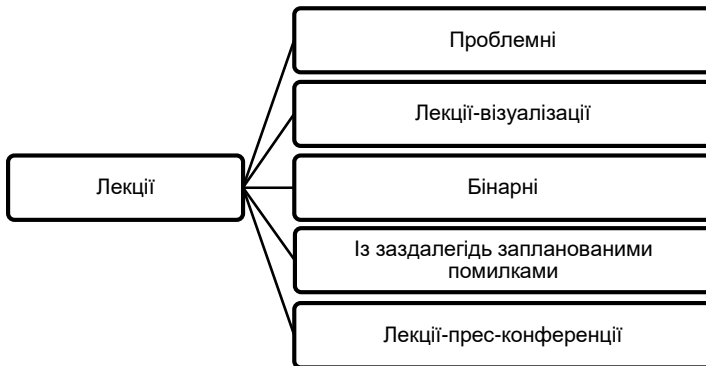

Рис. 1. Типологія лекцій (за способом викладу навчального матеріалу)
Дані сформовано автором на основі [2]

Розглянемо детальніше використання проблемної ситуації на лекційному занятті з «Лексикології англійської мови» за темою: «Neologisms – «driving forces» in the development of a lexical system of modern English», націленому на детальному аналізі підходів вітчизняних та зарубіжних мовознавців до трактування поняття «неологізм», виокремленні підходів до класифікації неологізмів та визначенні їхнього значення у процесі поповнення лексичного фонду сучасної англійської мови.

На наш погляд, доцільним є постановка проблемної ситуації, яку ми можемо сформулювати таким чином: «*New words are the keys, which open the door to the language development. Why do speakers need new words? Is the «invasion» of new words into the lexical system of the English language inevitable? Are they «invaders» or «rescuers» of the English language?»*. Це дасть змогу переосмислити функціональну палітру неологізмів у лексичній «скарбниці» англійської мови виявивши ступінь їхньої впливості на подальший розвиток англійської мови. Цікавим у контексті лекційного заняття є порівняння неологізмів із «загарбниками», оскільки вони позначають нові реалії оточуючого світу та витісняють існуючі лексичні одиниці із активного вжитку носіїв мови. Крім того, у проблемній ситуації неологізми порівнюються ще й із «рятувальниками», оскільки вони розширюють мовні горизонти.

Як підсумок зазначимо, що проведення лекції-брейнстормінгу із «Лексикології англійської мови» перетворить студентів на активних учасників освітнього процесу та дозволить їм відчути дух наукового пізнання у процесі колективного розв'язання навчальної проблеми та обговорення критеріїв відбору варіантів вирішення запропонованої викладачем проблеми.

Список використаних джерел:

1. Потяженко М.М., Соколюк Н.Л., Настрога Т.В., Кітура О.Є., Люлька Н.О. Використання інноваційних лекцій та якісного контролю знань і вмінь на

післядипломному етапі навчання. Світ медицини та біології. 2016. № 2 (56). С. 176–179.

2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

АНДРАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

канд. пед. наук Толочко Світлана Вікторівна
Національний авіаційний університет
Україна

У рамках реформування вітчизняної освіти та відповідно перепідготовки вчителів нової формації згідно з компетентнісним, індивідуальним та інклюзивним підходами в післядипломній освіті Орієнтовна навчальна програма підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 і 2019/2020 навчальних роках [1], та Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти у профілі базових компетентностей тренерів і вчителів початкових класів включають такі: *андрагогічну*, професійно-педагогічну, соціально-громадянську, загальнокультурну, мовно-комунікативну, психолого-фасилітативну, підприємницьку та інформаційно-цифрову [2].

Реакцією на виклики сьогодення стало внесення змін до національного класифікатора ДК 003:2010, згідно з якими до нього вперше була включена професія «андрагог» [3]. Як відомо, *андрагог* – це фахівець з освіти дорослих, визнання якого як окремої професії упродовж останніх десятиліть обґрунтовувалось у професійній спільноті. *Андрагог* – організатор навчання дорослих, консультант, співавтор індивідуальної програми навчання, який у своїй професійній діяльності поєднує й інші функції (надає допомогу у відновленні мотивації до навчальної і професійної діяльності, володіє змістом як андрагогічної, так і професійної діяльності тих, хто навчається, методологією андрагогічного супроводу самоосвіти дорослих (цільове підвищення кваліфікації, випереджувальне навчання основ науково-дослідної роботи, допомога у створенні проектів професійного й особистісного розвитку тощо) [4, с. 15].

У межах даної розвідки зупинимось детальніше на компетентності *андрагога*, яка включає в себе:

- готовність до роботи з дорослою аудиторією,
- уміння визначати освітні потреби і запити вчителів,
- здатність урахувати особливості мотивації, процесу навчання, групової динаміки дорослої аудиторії,
- уміння застосовувати *технології модерації, фасилітації, менторства*, залучати аудиторію до інтерактивної взаємодії у процесі навчання,

– здатність визначати результати навчання, спонукати аудиторію до рефлексії.

Під час використання *технології модерації* викладач-андрагог виконує різні функції: референта у ході передачі змісту якого-небудь матеріалу; консультанта в процесі зміни відносин, що виникають між учасниками групи; керівника робочого процесу для впорядкування та управління підвищенням кваліфікації в групі. У даному випадку від андрагога залежить рівень впливу на процес навчання (андрагога-модератора називають «каталізатором групи»), а також характер створених взаємовідносин усередині групи. У зв'язку з цим викладач повинен володіти не тільки комунікативними компетенціями, а й навичками управління процесом навчання й евалюації (перевірка ефективності здійсненої освітньої діяльності і ступеня її відповідності поставленим цілям). Модератори – це педагоги, які добре опанували знання сутності процесів, що відбуваються у закладах освіти, мають добру теоретичну підготовку та вміють застосовувати додаткові теоретичні знання у практичній діяльності й можуть зосередити більшу частину своєї уваги на технологічних аспектах модераторської діяльності.

Технологія фасилітації – це процес, у якому андрагог-фасилітатор – узгоджена і прийнята всіма учасниками групи кандидатура, яка посідає нейтральну позицію, – не впливає на процес прийняття рішень, виступає діагностом і посередником з метою допомогти групі поліпшити роботу над проблемами, процесом прийняття рішень, сприяючи підвищенню ефективності взаємодії. Фасилітатор виконує в першу чергу функцію психологічної підтримки дорослого в його освітніх зусиллях. Він попереджає, пом'якшує, полегшує труднощі та протиріччя, які зустрічаються на освітньому шляху; є радше супровідником навчальної групи в їхньому особистому розвитку. Це сприяння у розвитку іншої людини і вияв самого фасилітатора, тобто має чітке спрямування на себе.

Функціями технології фасилітації є: комунікативна, ціннісно-смилова, адаптивна, самореалізаційна, творча, егозахисна, проектувальна, рефлексивна, емоційна, регуляційна.

Технологія менторства є процесом неформальної передачі знання, соціального капіталу і психологічної підтримки, що сприймаються як значимі для праці, кар'єри чи професійного розвитку; менторство передбачає тривалу неформальну комунікацію між особою, що набула більшого досвіду та знань (ментором), і особою, що їх потребує (протеже). *Наставництво* або іншими словами менторство в класичному розумінні розглядається як спосіб передачі навичок і знань молодому спеціалісту від більш досвідченого співробітника організації. Як правило, це кваліфікований спеціаліст, який працює в організації давно і може ввести нового співробітника в курс роботи

Ментор найбільш цінний тоді, коли особа знаходиться на етапі зростання, учнівства, професійного «дорослішання». Ця людина передасть протеже (підоплічному) свої знання, поділиться досвідом і застереже від помилок. Тобто ви отримаєте максимум з його знань і досвіду.

Права та обов'язки наставника в освіті дорослих:

– залучення працівника до корпоративної культури організацій, із передачею правил ділового спілкування, традицій і стандартів поведінки;

– виявлення проблемних місць у професійній підготовці молодого спеціаліста;

– участь у формуванні плану розвитку молодого спеціаліста, із наданням практичної й теоретичної підтримки на випробувальному терміні та під час стажування;

– унесення пропозиції про заохочення відповідно до практики організації;

– рекомендація вертикального й горизонтального переміщення працівника;

– надання характеристики після завершення навчання;

– передача свого отриманого досвіду «наставника» колегам в організації.

Таким чином, можемо стверджувати, що визнання професії «андрагог» є важливим кроком на шляху створення повноцінної нормативної бази для розвитку освіти дорослих. Представники наукової, академічної спільноти, практики та місцеве самоврядування наголошують на важливості створення нормативної основи для забезпечення функціонування сфери освіти дорослих і підтримки її за рахунок бюджетних коштів.

Список використаних джерел:

1. Орієнтовна навчальна програма підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 і 2019/2020 навчальних роках. Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.02.2018 р. № 97. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-oriyentovnoyi-navchalnoi-programi-pidgotovi-treneriv-dlya-navchannya-pedagogichnih-pracivnikiv-yaki-navchatimut-uchniv-pershih-klasiv-u-20182019-i-20192020-navchalnih-rokah>
2. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2018. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-36-pro-zatverdzhennya-typovoji-osvitnoji-prohramy-orhanizatsiji-i-provedennya-pidvyschennya-kvalifikatsiji-pedahohichnyh-pratsivnykiv-zakladamy-pislyadyplomnoji-pedahohichn/pdf>.
3. Про затвердження Зміни № 8 до національного класифікатора ДК 003:2010. Наказ Міністерство економічного розвитку і торгівлі України від 15.02.2019 № 259. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0259731-19>.
4. Концепція освіти дорослих в Україні / Укл.: Лук'янова Л.Б. Ніжин, 2011. 24 с.
5. Сучасні моделі педагогічної професії в системі післядипломної освіти для сталого розвитку/упоряд. Толочко С. В.: навч.-метод. посібн. / Навчально-науковий інститут неперервної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ; Ніжин, 2019. 312 с.

ВЕБ-КВЕСТ ЯК МЕТОД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ

канд. пед. наук Тарасенко Неллі Вікторівна
канд. пед. наук Волкова Катерина Сергіївна

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Україна*

Одним з пріоритетних завдань демократичного, економічно-розвиненого суспільства стає питання виховання здорової нації, проте, дослідження останніх років рівня здоров'я української нації висвітлюють негативну тенденцію збільшення кількості хронічних захворювань та смертності, поширення адиктивної поведінки та соціально небезпечних захворювань у суспільстві. За статистичними даними ВООЗ серед дітей різних вікових категорій поширюються негативні соціальні явища (тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія, жебрацтво, кримінальна та ризикована статева поведінка), зростає бездуховність, агресія. Зазначенні прояви соціального та духовного неблагополуччя дітей негативно позначаються на рівні їх психофізичного здоров'я, запускаючи патогенетичні механізми захворювань, спричинених погіршенням екологічної обстановки в країні, зростанням кількості генетично обумовлених хвороб українців.

Потреба у вирішенні численних проблем, пов'язаних з необхідністю посилення виховного впливу на спосіб життя дітей, зумовлює своєчасність актуалізації питання підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя дітей різних вікових категорій, зокрема методом веб-квесту.

Веб-квест – самостійна пошукова діяльність, спрямована на досягнення поставленої цілі за допомогою слідування по інтернет-маршруту, послідовно переходячи від одного етапу до наступного [1, с. 77]. Методологічною основою веб-квесту є активне навчання, що створює передумови для перетворення нової інформації, яку одержують студенти, в нові знання, котрі вони можуть використовувати.

На думку І. Сокол [2], можливе існування двох варіантів розуміння веб-квестів. Веб-квест за типом «метод проектів» – простежуються основні етапи методу проектів: усі учасники об'єднуються в групи (дослідники, дизайнери, літератори тощо); кожна група отримує своє проблемне завдання, а також набір веб-ресурсів, з якими вони будуть працювати; кожна група, виконуючи завдання, повинна створити новий веб-продукт (веб-сайт, блог, віртуальний словник тощо). Основний акцент у такому виді веб-квесту – вирішення проблемного питання/завдання за допомогою аналізу веб-ресурсів та створення нового веб-продукту. Веб-квест за типом «змагання» – учитель створює цікавий сюжет; учні (індивідуально або колективно, згідно із сюжетом) проходять завдання (пошук інформації, розкриття таємниці тощо); усі завдання виконуються для отримання мети (відгадати пароль, знайти

скарби тощо). Основний акцент у такому виді веб-квесту – пошук відповідей за допомогою аналізу інтернет-джерел.

Кожен із запропонованих варіантів веб-квестів може бути реалізований в межах підготовки майбутніх соціальних працівників, зокрема до формування здорового способу життя дітей, при цьому їх мета буде єдина – формування одночасно трьох структурних складових готовності майбутніх фахівців: когнітивної, що поєднує уявлення про сутність здорового способу життя; емоційної, що виражає емоційне відношення до проблем здорового способу життя; їх суб'єктивну оцінку; поведінкової, що виражається в відтворенні норм поведінки, що відповідають здоровому способу життя [3].

Основними елементами веб-квесту, як методу підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя дітей можна вважати: вступ, у якому обов'язково вказуються терміни проведення роботи і надається вихідна ситуація або завдання; посилання на ресурси мережі, у яких міститься необхідний для веб-квесту матеріал: електронні адреси, тематичні форуми про здоров'я, книги або методичні посібники з бібліотечних фондів, що висвітлюють проблематику формування здорового способу життя осіб різних вікових груп тощо; поетапний опис процесу виконання завдання з поясненням принципів обробки інформації, додатковими супровідними питаннями, причинно-наслідковими схемами, таблицями, діаграмами, графіками та ін.; висновки, які мають містити приклад оформлення результатів виконання завдання або їх презентації, шляхи подальшої самостійної роботи із зазначеної теми і галузі практичного застосування отриманих результатів і навичок [2, с. 78].

На нашу думку, основними етапами веб-квесту, як методу підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя дітей є: початковий, основний, заключний. На початковому етапі студенти знайомляться із завданнями та базовою інформацією з теми здоров'я, здорового способу життя, теоретичними термінами, статистичними даними рівня здоров'я населення України та населення зарубіжних країн, нормативно-законодавчою базою, що регламентує питання збереження та зміцнення населення в Україні та закордоном тощо. У ході реалізації основного етапу роботи учасники здійснюють самостійний пошук інформації щодо здоров'я, його складових, складових здорового способу життя, впливу різноманітних факторів на здоров'я людини, впливу способу життя людини на рівень її здоров'я тощо. На заключному етапі студенти під керівництвом викладача, працюють над формулюванням висновків щодо необхідності збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих, дотримання норм здорового способу життя, визначають негативний вплив шкідливих звичок на організм людини тощо.

Основними критеріями якості веб-квесту є його оригінальність, логічність, цілісність, підпорядкованість певному сюжету, темі заняття.

Уважаємо, що веб-квест має потенціал не лише сформулювати теоретичні знання студентів, щодо проблематики формування здорового способу життя дітей, а й розвинути кмітливість, ерудованість, творчі здібності майбутнього фахівця. Особливої привабливості для молодих людей веб-квест набуває за наявності спонтанності, нелінійності сюжету, свободи вибору.

Отже, проведене наукове дослідження питання використання веб-квесту, як методу підготовки майбутніх соціальних працівників до формування

здорового способу життя дітей дає змогу відмітити його переваги (висока доступність для студентів; зручність сприйняття інформації; можливість інтерактивної взаємодії; можливість самостійно визначати темп роботи, загальний позитивний вплив на розвиток креативного мислення тощо), та перспективність використання в професійній підготовці студентів, майбутніх соціальних працівників, закладів вищої освіти.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя дітей різних вікових категорій та потребує експериментальної перевірки ефективності репрезентованого методу.

Список використаних джерел:

1. Єрмоленко С.П., Тарасенко Н.В. Квест як інноваційний метод формування здорового способу життя підлітків. Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. 2016. № 136. С. 76–78. 2016.
2. Сокол І.М. Класифікація квестів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. № 36. С. 369–374. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_55. (дата звернення : 19.12.2018).
3. Щелина Т.Т., Чудакова А.О. Потенциал квеста как педагогической технологии формирования у подростков установки ведения здорового образа жизни. Молодой ученый. 2014. №21.1. С.146–149. URL: <https://moluch.ru/archive/80/13817/> (дата звернення: 10.03.2019).

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ТА ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

**канд. пед. наук, ст. викладач Кошолоп Анатолій Степанович¹,
практичний психолог Хацаюк Оксана Олегівна²**

¹*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*

²*Комунальний заклад «ДНЗ (ЯС) №18 комбінованого типу Харківської міської ради*

²*Національна академія Національної гвардії України
Україна*

Вступ. В процесі службово-бойової діяльності (польові виходи, бойові стрільби, фізична підготовка, тактична підготовка та інш.) курсантам Національної академії Національної гвардії України (НАНГУ) доводиться долати стомлення, яке під час виконання навчальних завдань та нормативів з бойової та спеціальної підготовки (спеціальної фізичної підготовки) значним чином прогресує, що негативно відображається на виконанні ними завдань за призначенням.

У свою чергу, стомлення слід розглядати як складний процес, який впливає на всі рівні діяльності організму курсантів НАНГУ та військовослужбовців НГУ і який проявляється в сукупності змін, пов'язаних із

зрушеннями гомеостазу, регулюючих, вегетативних та інших систем управління.

Стрес, якому піддаються курсанти НАНГУ в певний момент часу, чи упродовж тривалого періоду, складається з безліч факторів та в подальшому акумулюється. Таким чином, вище перелічені фактори, значним чином впливають на процес відновлення курсантів, а також на їх готовність до подальших практичних занять з бойової та спеціальної підготовки, а зокрема з спеціальної фізичної підготовки.

У свою чергу спеціальна фізична підготовка в НГУ являється основним предметом професійної підготовки військовослужбовців, а також курсантів НАНГУ – майбутніх командирів різних рівнів, а знання основ методики фізичного виховання, а також методів та засобів відновлення особового складу після значних фізичних навантажень, в подальшому дозволить в короткі терміни підготувати своїх майбутніх підлеглих до службово-бойової діяльності. Крім цього прискорені темпи відновлення фізичної працездатності підлеглого особового складу значним чином підвищує бойову готовність військового підрозділу в цілому. Всі засоби відновлення, які використовуються під час навчально-тренувальних занять зі спеціальної фізичної підготовки (СФП) та під час тренувань в обраному виді спорту, можуть бути умовно об'єднані в три основні групи: педагогічні, психологічні та медико-біологічні [1].

Під час моніторингу науково-методичної літератури нашу увагу привернули роботи: Анохіна П.К. [2], Арзютова Г.М. [3], Гуски М.Б. [4], Кольєва І.В. [5]. У даних роботах частково розкриті питання підвищення спеціальної працездатності та функціонального стану курсантів у процесі річної підготовки а також спортсменів високої кваліфікації у різних видах спорту (службово-прикладних).

Мета дослідження – дослідити та виявити об'єктивні фактори та чинники, які впливають на підвищення фізичної працездатності та функціональний стан курсантів НАНГУ.

Організація та методи дослідження. З метою визначення об'єктивних факторів та чинників, які впливають на підвищення фізичної працездатності та функціональний стан курсантів НАНГУ, було проведено педагогічний експеримент (вересень 2018 р. – квітень 2019 р.), у якому прийняли участь курсанти НАНГУ (n=121, курсанти командно-штабного факультету).

Для розв'язання поставлених перед нами завдань були використані наступні методи: педагогічний аналіз і узагальнення даних науково-методичних джерел, педагогічні спостереження, педагогічний експеримент, аналіз відеоматеріалів, хронометрування, тестування, методи функціональної діагностики та методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Центральне місце у проблемі відновлення відводиться педагогічним засобам, які передбачають управління працездатністю курсантів та процесами відновлення за допомогою раціонально організованої м'язової роботи. У свою чергу, психологічні засоби відновлення в останні роки набули широкого поширення. За допомогою психологічних впливів вдається швидко знизити нервово-

психічну напруженість, стан психічної пригніченості, емоційну напруженість та стрес.

Загальновідомо, що «психологічний профіль» та суб'єктивна оцінка інтенсивності (наприклад, рейтинг випробовуваного зусилля) змінюються під час інтенсивних тренувань, а також у період сильного стомлення. Для характеристики психологічного стану курсантів у різні періоди тренувальної та змагальної діяльності (в обраному виді спорту) використовують різні показники, наприклад профіль стану настрою.

Загальним результатом подібних оцінок є погіршення профілю курсантів від відносно позитивного психологічного здоров'я на початку семестру, або в період невисоких тренувальних навантажень (в обраному виді спорту) до порушеного – у період інтенсивної тренувальної діяльності. Подібне погіршення профілю можливо усунути, знизивши загальне тренувальне навантаження, особливо виключивши надмірно інтенсивні елементи та знизивши загальний обсяг тренувань. Моніторинг психологічного стану курсантів доцільно здійснювати шляхом періодичного проведення спеціалізованих психологічних опитувань.

На психологічний стан курсантів впливають і стрес-фактори, які не мають прямого відношення до навчально-тренувального процесу. Тому дуже важливо передбачати в програмі підготовки спеціальні періоди, які сприяють відновленню курсантів та контролюють наявність негативних факторів. У свою чергу, психологічні засоби досить різноманітні (психорегуляторні, аутогенні, релаксуючі, гіпнотичні та інш.).

Медико – біологічні засоби можуть сприяти підвищенню резистентності організму курсантів до навантажень, швидшому зняттю гострих форм загального та локального стомлення, ефективному заповненню енергетичних ресурсів, прискоренню адаптаційних процесів, підвищенню стійкості до специфічних і неспецифічних стресових впливів. У групі медико – біологічних засобів слід розрізняти: гігієнічні засоби, фізичні засоби, харчування та фармакологічні засоби. У свою чергу, під час проведення класифікації фізичних навантажень в системі бойової та спеціальної підготовки чи спеціальних фізичних навантажень під час тренувань з обраного виду спорту (за об'ємом), доцільно орієнтуватися на динаміку функціональної активності організму курсантів. У цій послідовності, на нашу думку, можна виділити 5 етапів процесу розвитку навантаження: тренувальне навантаження, перенапруга, значні тренувальні навантаження, надвелика напруга, перетренованість.

Крім цього, діагностика стомлення дуже важлива для раціонального планування різних структурних утворень навчально-тренувального процесу з основних предметів бойової та спеціальної підготовки, спеціальної фізичної підготовки та обраного виду спорту. Слід зазначити, що визначення явного стомлення не представляє складності, завдяки чіткому та об'єктивному критерію її прояву – працездатності, і навпаки, оцінити приховане стомлення значно складніше.

Додаткове опитування спрямоване на виявлення ознак та причин втоми рекомендується проводити за такою (приблизною) схемою:

- загальний стан курсантів (слабкість, недомагання, відсутність почуття бадьорості, млявість, схуднення, набряки);

- стан серцево-судинної системи (серцебиття, болі та неприємні відчуття в районі серця, задишка);

- стан дихальної системи (дихання носом, кашель, задишка);

- стан травної системи (апетит, відрижка, печія, нудота та блювота, здуття живота, характер стільця);

- стан видільної системи (потовиділення, сечовиділення та характер сечі);

- стан нервової системи: (головний біль, запаморочення, безсоння, зір, слух, нюх, смак, загальна нервозність, стійкість настрою).

Також необхідно виявити основні нервові процеси, які характеризують функціональний стан нервової системи, та побічні – загальний стан організму (силу, врівноваженість та рухливість збуджувального і гальмівного процесів).

Перевтома – це сукупність стійких функціональних порушень в організмі людини, які виникають в результаті надмірного стомлення, що багаторазово повторюється, не зникаючих за годину відпочинку і таких, що є несприятливими для здоров'я людини. Тривала перевтома є однією із причин Гострі та хронічні форми стомлення можуть бути обумовлені самими різними причинами, які можна звести до п'яти основних груп, – фізіологічні, психологічні, медичні, матеріально-технічні і спортивно-педагогічні.

З метою отримання інформації про ставлення фахівців фізичної підготовки НАНГУ до проблеми особливостей відновлення курсантів та встановлення значущості енергозабезпечення під час фізичної підготовки (практичних занять з бойової та спеціальної підготовки) курсантів старших курсів, ми провели анкетування. На думку вище зазначених фахівців, які прийняли участь в анкетуванні, 75,6% з-них обізнані із роллю систем енергозабезпечення в системі фізичної підготовки курсантів; 68,3 % вважають за доцільне урахування принципу індивідуалізації за типами енергозабезпечення під час підготовки курсантів НАНГУ та військовослужбовців НГУ в цілому. Низка питань була поставлена фахівцям галузі фізичного виховання різних верств населення (фізичної підготовки військовослужбовців НГУ), у напрямі диференціювання вправ за особливістю анаеробного енергозабезпечення м'язових зусиль (лактатного чи алактатного). На думку фахівців, такі вправи, як «підтягування на перекладині», «човниковий біг 10x10 м», «Загально-контрольна вправа на єдиній смузі перешкод», «акробатичні вправи», «заходи фізичного впливу» - являються вправами алактатного спрямування. Водночас такі вправи, як «Тест на визначення спеціальної витривалості» та «Тест на відновлення», слід вважати вправами лактатного спрямування.

У відповідності до вищезазначеного відпрацьовані практичні рекомендації, які стосуються процесу відновлення, а саме:

- доцільно підтримувати достатній індивідуальний рівень (базовий) здоров'я;

- необхідно забезпечувати особисте збалансоване харчування та підтримувати режим гідратації;

– постійно звертати увагу на відновлення запасів енергії та води (до та після навчально-тренувальної діяльності, практичних занять з бойової та спеціальної підготовки);

– під час занять з бойової підготовки (практичних), спеціальної фізичної підготовки періодично поповнювати організм питною водою;

– приймати додатково дозволені фармакологічні засоби відновлення;

– суворо дотримуватись режиму фізичного навантаження у поєднанні із збалансованим відпочинком;

– один раз на тиждень проводити пасивне відновлення;

– наприкінці 3 тижня доцільно організовувати більш тривалий період відновлення (2 – 3 дні, включаючи пасивне відновлення);

– доцільно вести щоденник обсягу тренувальних навантажень;

– обмежувати інтенсивні тренувальні заняття з елементами одноборств до 2 – 3 на тиждень.

Висновки. Таким чином, в результаті дослідження виявлені об'єктивні фактори та чинники, які впливають на підвищення фізичної працездатності та функціональний стан курсантів НАНГУ під час процесу службово-бойової підготовки, фізичної підготовки та тренування в секції з обраного виду спорту. Крім цього, проведено моніторинг науково-методичної літератури та Інтернет-джерел з проблематики підвищення працездатності та функціонального стану військовослужбовців НГУ, а також досліджено функціональний стан серцево-судинної системи та фізичної працездатності курсантів старших років навчання.

Основними причинами, що затримують розвиток знань про процеси втоми являються: відсутність єдиної уяви про процеси, які відбуваються в організмі людини під час різних видів прояви втоми; відсутність методики, яка надає можливість виміряти ступінь відхилення функції стомленого органу від прийнятої норми.

Список використаних джерел:

1. Ананченко К.В. Специфіка дії комплексу засобів відновлення на функціональні показники організму ветеранів-єдиноборців / К.В. Ананченко // Materiały X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [«Наука і інновація – 2014»] (07-15 października 2014) po sekcjach: Medycyna. Nauk biologicznych. Fizyczna kultura i sport [Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції «Наука і інновації – 2014» (7-15 жовтня 2014 р., Польща, м. Перемишль)]. – Volume 8. Medycyna. Nauk biologicznych. Fizyczna kultura i sport. – Przemysł : Nauka i studia, 2014. – S. 61-64.
2. Анохин П.К. Принципиальные вопросы общей теории функциональных систем. М.: Медицина, 1971. – 143 с.
3. Арзютов Г.Н. Структура тренировочно-соревновательной деятельности и спортивного результата в единоборствах / Г.Н. Арзютов // Педагогіка, психологічні проблеми фіз. виховання і спорту : зб. наук. праць. — X., 1999. — № 17. — С. 13 – 27.
4. Гуска М. Б. Підвищення спеціальної працездатності та функціонального стану курсантів у процесі річної підготовки : автореф. дис ... канд. наук з фіз. вихов.

та спорту : 24.00.01 / Михайло Богданович Гуска; В.о. Харків. держ. акад. фіз. культури. – Харків : Б.в., 2011. – 20 с.

5. Кольев И.В. Взаимосвязь тренировочных нагрузок и восстановительных средств в единоборствах / И. Кольев // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : міжнар. наук.- практ. конф. – Вінниця, 1994. – Ч. 2. – С. 289 – 290.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЙДОТЕХНІКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ТЕХНІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Петренко Тетяна Володимирівна

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Україна*

Організовуючі навчальний процес, викладач технічного коледжу ретельно готує структуру заняття: шляхом формулювання його мети, завдання, взаємозв'язку з іншими дисциплінами, професійних компетентностей майбутнього молодшого бакалавра та включаючи ейдотехнологію як спосіб систематизації знань, умінь та навичок.

Ейдетизм (з грец. «ейдос» - вигляд, образ) – це психічне явище, сутність якого полягає у здатності відтворювати яскравий наочний образ через тривалий час. Характерною для ейдетизму є емоційна забарвленість образів [1].

Ейдотехніка – це технологія з обробки, зберігання та відтворення інформації, що набула широкого використання під час проведення навчального процесу, в основі практичної частини, лежить об'єднання набутих знань на лекційному занятті як найбільш ефективному способі передачі теоретичної інформації та перевірених протягом багатьох років прийомів запам'ятовування, заснованих на максимальному використанні образного типу інформації, які демонструються на семінарських, практичних, лабораторних заняттях. Завдяки активному залученню уяви та образного мислення засвоюються великі обсяги інформації.

За Є. Антошком технологія ейдетики ґрунтується на восьми правилах ефективного запам'ятовування будь-якої інформації:

1. Вивчаючи будь-що, налаштувати себе на уявлення, а не на запам'ятовування.

2. Вправно користуватись нічого негативного, тільки кумедне, веселе, незвичайне.

3. Зовсім не обов'язково, щоб усе вийшло з першого разу.

4. Довіряти собі, проганяючи сумніви щодо своїх можливостей.

5. Не перебувати у стані очікування результату, бо таке очікування може призвести до напруження, а будь-яке напруження руйнує уяву.

6. Не зазубрювати.

7. Не напружуватися під час пригадування.

8. Не повторювати багато разів [2].

У процесі впровадження ейдотехніки викладач технічного коледжу прагне створити усі необхідні умови для студента працювати самостійно, здійснювати правильний вибір під час прийняття рішення, систематизувати теоретичні знання та практичні навички для оновлення творчого потенціалу, набуття професійно-особистісного досвіду.

Отже, ейдотехніка спрямована на вдосконалення процесу навчання незалежно від виду навчального заняття; допомагає об'єднати усі види сприйняття та фіксації інформації як візуально, так і в свідомості; розвитку професійної компетентності; можливості користуватись знаннями набутими колись через згадування, самоконтроль, індивідуальні особливості запам'ятовування.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська газета для вчителів початкових класів «Початкова освіта» № 13 (733), липень 2014.
2. Антошук Є. Знайомтеся: ейдетика (техніка запам'ятовування). *Шкільний світ*. 2000. № 8. С. 9.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Кіпоренко Світлана Сергіївна

*Вінницький національний аграрний університет
Україна*

Модернізація суспільства, зростання темпів створення інновацій, глобальна інформатизація зумовлюють необхідність змін в освіті відповідно до вимог інформаційного суспільства.

Усе, що відбувається в суспільстві, природі, розвитку людської культури, так чи інакше впливає на формування та здійснення освітньої політики, функціонування системи освіти в цілому. Саме освіта й наука належать до тих галузей, додаткове вкладання засобів у які забезпечує синергетичний ефект [1].

В сучасних умовах, практично в усіх сферах людської діяльності використовуються інформаційні системи, що ґрунтуються на використанні найновіших інформаційних технологій. Технологія «хмарних обчислень» – це новація інформаційної галузі, яка може стати у нагоді для створення інформаційної інфраструктури.

Хмарні технології забезпечують користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання його програмного забезпечення в онлайн режимі.

В умовах стрімкого розвитку сучасних інформаційних технологій та мережі Інтернет організації відходять від використання власного обладнання і програмного забезпечення в бік сервіс-орієнтованих технологій.

Але в галузі освіти та соціальной сфері ця технологія ще не достатньо використовується,

Тому доцільно розглянути можливості використання інформаційних систем на основі хмарних технологій в організації роботи різних установ: освіти, культури, охорони здоров'я та соціального забезпечення [4].

Університетська освіта цілого ряду країн, в тому числі й України, характеризується посиленням наукових досліджень та постійним оновленням інформаційних технологій як основи для побудови освітньої діяльності. Ці процеси впливають на різке збільшення витрат на освітні послуги і вимагають пошуку адекватних рішень проблеми фінансового менеджменту діяльності вузів.

Хмарні технології є одним із таких рішень для навчальних закладів, які в умовах бюджетного дефіциту прагнуть ефективно керувати своїми інформаційними системами, не витрачаючи власний капітал на комп'ютери, сервери та мережеві пристрої [6].

Останнім часом впровадження хмарних технологій стрімко зростає, завдяки цьому освіта стає ще доступнішою, адже, вчитися можна скрізь: у приміщенні та на відкритій місцевості [4].

Хмара – це деякий центр, сервер або їх мережа, де зберігаються дані та програми, що з'єднуються з користувачами через Інтернет [5].

Загальною перевагою для всіх користувачів хмарних технологій є те, що отримати доступ до «хмари» можна не лише з ПК чи ноутбука, але також з нетбука, смартфона, планшета, тому що головною вимогою для доступу є наявність Інтернету, а для роботи програмного забезпечення «хмари» використовуються потужності віддаленого серверу; споживачі використовують програми без їх установки. Слід зазначити, що доступ до хмари можуть мати одночасно тисячі людей, що мають права доступу.

За допомогою хмарних технологій можна створити віртуальне навчальне середовище, в якому студент не лише отримує доступ до навчальних матеріалів, але може відразу почати роботу над завданням. При цьому викладач виконує консультативно-контролюючу функцію [3].

Існує кілька полярних підходів до способів надання освіти за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних ресурсів. З одного боку – навчальні заклади з віртуальним навчальним середовищем VLE, а з іншого – персональне навчальне середовище, створене з Web 2.0 сайтів та кероване учнями. Але варто звернути увагу на нову модель, що може зруйнувати обидва наявні підходи. Сервіси «Google Apps для навчальних закладів» та «Microsoft Live@edu» включають в себе широкий набір інструментів, які можна налаштувати згідно потреб користувача. Описувані системи розміщуються в так званій «обчислювальній хмарі» або просто «хмарі».

Використання хмарних технологій дає ряд переваг перед традиційними технологіями ІТ:

- організація може більш ефективно управляти використанням обчислювальних ресурсів;
- підвищується керованість ІТ – інфраструктурою;

– спрощується управління безперебійністю роботи організації, завдяки закладеним в концепцію системам резервного копіювання і міграції віртуальних машин;

– скорочення витрат на ІТ – інфраструктуру, таких як зміст парку обчислювальних ресурсів, електроенергію, а також персоналу, обслуговуючого цю інфраструктуру.

– не потрібні потужні комп'ютери;

– менше витрат на закупівлю програмного забезпечення і його систематичне оновлення;

– необмежений обсяг збереження даних;

– доступність з різних пристроїв і відсутня прив'язка до робочого місця;

– забезпечення захисту даних від втрат та виконання багатьох видів навчальної діяльності, контролю і оцінювання, тестування он-лайн, відкритості освітнього середовища;

– економія коштів на утримання технічних фахівців [4].

Разом з тим використання хмарних технологій пов'язане з рядом проблем. А саме:

– потрібен постійний доступ до мережі Internet, в іншому разі робота з «хмарними технологіями» неможлива;

– жоден сервіс хмарних технологій не може забезпечити повну конфіденційність циркулюючих в мережі повідомлень і даних;

– немає змоги відновити втрачені дані у випадку зупинення постачання послуг з боку провайдера з певних причин;

– що стосується програмного забезпечення, то можливість використання лише тих програм, які заздалегідь встановлені;

– якщо захист даних не налаштовано на досить високому рівні, то в разі спроби проникнення зловмисника, йому буде доступна велика частина опрацьовуваних матеріалів [2].

Та не зважаючи на всі недоліки, можна впевнено стверджувати, що головні концептуальні засади стратегії подальшої інформатизації освіти і науки України мають базуватися на концепції хмарної освіти. Різноманіття хмарних технологій відкриває нові можливості для освітніх закладів: підвищення ефективності організації освітнього процесу у закладах освіти, зниження матеріальних, часових і трудових витрат на купівлю, встановлення, налаштування, обслуговування, програмного забезпечення і захист інформації, так як все це забезпечується сервісом хмари.

Для освітніх закладів використання хмарних технологій відкриває велику кількість інтеграційних та організаційних функціональних можливостей оптимального здійснення і супроводу єдиного інформаційного середовища в рамках існуючої освітньої системи, доповнюючи необхідними компонентами основні засоби для її організації та функціональної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Гончарук І.В., Юрчук Н.П. Організація єдиного електронного науково-освітнього простору сучасного університету / І.В. Гончарук, Н.П. Юрчук // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №12. С. 54-66.

2. Коноваленко С. М. Хмарні сервіси в освітньому процесі студентів технологічних коледжів / С. М. Коноваленко // Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 58, вип. 2. С. 88-97.
3. Лотюк Ю.Г. Хмарні технології у навчальному процесі внз / Ю.Г. Лотюк // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. 2013. Вип. 1. С. 61-67.
4. Сабліна М. А. Можливості використання хмарних технологій в освітній та соціальній сферах / М. А. Сабліна // Освітологічний дискурс. 2014. № 3. С. 191-200.
5. Хмарні технології [Електронний ресурс]. – URL: <http://j.parus.ua/ua/358>. (дата звернення: 29.04.2019).
6. Шаховська Н. Використання хмарних технологій в вищих навчальних закладах / Н. Шаховська, Я. Кісь, А. Барна // Інформація, комунікація, суспільство 2017: матеріали 6-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2017, 18–20 травня 2017 року, Україна, Славське / Національний університет "Львівська політехніка", Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 69–70.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КОЛЕКЦІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анічкіна Олена Василівна

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
Україна*

Актуальним завданням сучасної педагогічної науки стає розробка та впровадження новітніх методик викладання навчальних дисциплін, які становлять основу професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Вимогами практично всіх стандартів вищої освіти є широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій фахівцями в професійній діяльності. Адже саме інформаційно-комунікаційні технології виступають синтезом форм, методів, засобів пошуку, обробки, зберігання, трансформації, транспортування, презентації різноманітних даних (інформації) із допомогою сучасних ІТ-пристроїв (гаджетів), а використання таких технологій виступає засобом підвищення ефективності найрізноманітніших видів діяльності, в тому числі навчальної.

Таким чином, вимогою держави до підготовки висококваліфікованих фахівців, зокрема й хімічної галузі, є формування здатності використовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності. Оволодіння ж такими компетентностями можливе лише в процесі широкого застосування зазначених технологій в навчальному процесі закладів вищої освіти. Тобто, формування компетентностей майбутнього хіміка застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності можливе лише за умови використання таких технологій у процесі його фахової підготовки в закладі вищої освіти.

Тому, поділяючи думку Т.І. Носенко, вважаємо «одним з головних завдань сучасної освіти – пошук нових форм та інструментів освоєння знань» [3, с. 6]. А процес такого пошуку повинен відбуватися в тісному поєднанні досягнень класичної педагогічної науки та педагогічної інноватики, забезпечуючи об'єднання академічної та електронної систем освіти, еволюційний перехід від традиційної до електронної педагогіки (е-педагогіки). На думку В. Ю. Бикова «основні проблеми е-педагогіки у своїй основі схожі з проблемами традиційної педагогіки. Їх постановка не суперечить, а навпаки базується на здобутках традиційної освітньої науки і практики. Проте, ці проблеми мають свої особливості, які відрізняють їх від традиційних і обумовлені та акцентують увагу на специфічних аспектах будови і особливостях педагогічної діяльності в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі, у відкритих педагогічних системах [2, с. 12].

Сучасний етап розвитку електронного навчання хімії в Україні потребує створення сучасного інформативного контенту державною мовою, впровадження різноманітних електронних засобів навчання та електронних навчальних посібників створених власноруч як викладачами (носіями знань і вмінь), так і здобувачами освіти (акцепторами знань і вмінь) у процесі навчання. Спільне використання педагогічних і інформаційно-комунікаційних технологій призводить до зміни цілей навчання, оптимізації змісту освіти, створює умови для набуття професійних компетентностей шляхом руху за індивідуальною освітньою траєкторією.

Існує велика кількість класифікацій електронних навчальних посібників. Їх поділяють за: функціональними ознаками (відповідно до значення та місця в навчальному процесі); структурою; організацією тексту; характером інформації; формою викладу; цільовою аудиторією; технологією розповсюдження; характером взаємодії користувач – посібник; наявністю друкованого еквіваленту; природою основної інформації [1]. Особливий інтерес для нашого дослідження становила класифікація електронних посібників за природою основної інформації, а їх поділяють на текстові, зображувальні, звукові, програмні, мультимедійні. І саме зображувальні електронні посібники стануть у нагоді на початковому етапі навчання в закладі вищої освіти, оскільки мають значний вплив на емоційну сферу студентів і без зайвих літературних описів дозволять, навіть достатньо абстрактний матеріал, перетворити в зорові образи та уявлення пам'яті.

Вивчення хімічних дисциплін у закладах вищої освіти супроводжується стійким протиріччям між знаннями студентів-першокурсників здобутими в закладах загальної середньої освіти та необхідним рівнем знань для успішного засвоєння навчальної інформації в ході викладання хімічних дисциплін в закладі вищої освіти. Так, програма з хімії для 7-9 класів закладів загальної середньої освіти та 10-11 класів рівня стандарту, при достатній матеріальній базі школи, в ідеальних умовах, передбачає спостереження учнями зовнішнього вигляду, вивчення фізичних і деяких хімічних властивостей приблизно 70 неорганічних і органічних речовин, із них сполук Нітрогену 5-6. А, наприклад, вивчення теми «Нітроген і його сполуки» з навчальної дисципліни «Неорганічна хімія» в закладі вищої освіти вимагає знань про властивості та зовнішні ознаки більш ніж 20 сполук саме Нітрогену. Таким чином, продовження навчання в закладі вищої освіти вимагає від випускника закладу загальної середньої освіти різкого збільшення обсягу

знань про фізичні властивості різноманітних речовин, зокрема їх зовнішній вигляд, за незначний час. Адже, володіння знаннями про основні фізичні властивості речовин виступає підґрунтям формування вмінь ідентифікувати та розпізнавати речовини.

Допомогти вирішити проблему недостатньої інформації про фізичні властивості речовин може зображувальний електронний посібник, який містить електронні зображення об'єктів. Таких посібників достатня кількість у інтернет-середовищі, але більшість їх не може бути використана в навчальному процесі з різних причин. Нами було проведено порівняльний аналіз 16 найбільш розповсюджених і найбільш популярних посібників, які презентують фізичні властивості достатньої кількості неорганічних та органічних речовин і знаходяться в вільному доступі в мережі інтернет. Аналіз було проведено за наступними показниками: україномовний інтерфейс (для забезпечення навчання державною мовою), україномовний короткий опис властивостей речовин, повнота представлення різноманіття речовин, висока якість зображення, достовірність представленої інформації. В ході дослідження були отримані наступні результати: надзвичайно мала кількість електронних посібників мають україномовний інтерфейс (18,75%), найчастіше вони англо- та російськомовні; відповідно, і україномовний опис властивостей речовин мають усього 12,50 %; представлено достатню кількість речовин із описами їх властивостей лише в 31,25% посібників; високоякісний зображувальний матеріал містять тільки 50,00% посібників; більше половини (62,50%) посібників відображають цілком достовірну інформацію.

Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що існує нагальна проблема створення достовірного україномовного контенту для представлення фізичних властивостей великої кількості неорганічних і органічних речовин із високоякісним зображенням зовнішнього вигляду в різних станах (твердому, розчиненому, газоподібному). Адже існує потреба в відтворенні зовнішнього вигляду не лише твердих речовин, а й їх розчинів; різних алотропних модифікацій речовин; типу та вигляду осадів (кристалічний, аморфний, драглистий, сирнистий); порошкоподібних, гранульованих і шматкових металів. Отже, можна говорити про необхідність створення електронної колекції зображень зовнішніх ознак неорганічних і органічних речовин.

Нами створюється електронна колекція простих речовин, яка представлена в вигляді періодичної системи Д. І. Менделєєва. Натиск на клітинку з символом певного хімічного елементу розгортає коротку інформаційну довідку про сам елемент і утворені ним прості речовини, їх алотропні модифікації з високоякісними зображеннями кожної. Для твердих речовин зовнішній вигляд відображається в декількох станах – шматком і порошком, для порівняння забарвлення.

Складні речовини пропонуються в вигляді таблиці розчинності кислот, основ, солей. При натисканні на клітинку таблиці, яка відповідає певній речовині, розгортається короткий опис фізичних властивостей і яскраві високоякісні зображення речовин у вигляді шматку, порошку та розчину для твердих речовин, які розчинні в воді. Речовини, які в воді нерозчинні, показані в вигляді утвореного осаду в рідині та, за можливості, в твердому порошкоподібному стані.

Також, значні переваги надає створення електронної колекції хімічного посуду, яка не тільки міститиме опис конкретної посудини, її зображення, але й короткий відеофрагмент із правилами безпечного поводження з нею. Адже, в закладі загальної середньої освіти учні використовують не більше 10 видів посуду, а у закладі вищої освіти студенти мають володіти вміннями поводитися, як мінімум, із 50 посудинами.

Використання електронних колекцій дозволить збагатити знання студентів про фізичні властивості та зовнішній вигляд неорганічних і органічних речовин незалежно від матеріальної бази закладу освіти та створить передумови використання електронного (віртуального, мультимедійного) хімічного експерименту, розробки моделей хімічних явищ, тобто дозволить перейти від академічної системи освіти до смарт-освіти.

Список використаних джерел:

1. Вымятин В.М., Демкин В.П., Можяева Г.В., Руденко Т.В. Мультимедиа-курсы: методология и технология разработки [Электронный ресурс] // Томск: ТГУ, 2003. Режим доступа: <http://www.ict.edu.ru/ft/003622//3.html>
2. Кремень В.Г., Биков В.Ю. Інноваційні завдання сучасного етапу інформатизації освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: 36. наук. праць. – Випуск 37. / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2014. – С. 3-15.
3. Носенко Т.І. Інформаційні технології навчання: навчальний посібник. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2011. – 184 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ – ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

викладач Бурмак Тетяна Олександрівна

*Криворізького державного комерційно-економічного технікуму
Україна*

Одним з пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої і вищої школи визнане дистанційне навчання. В сучасних умовах існує потреба отримання вищої освіти дистанційно, що викликано необхідністю навчатися без відриву від виробництва, отримання освіти людьми з обмеженими можливостями та тими, що перебувають за кордоном або у місцях позбавлення волі. Таку можливість надає дистанційне навчання, яке здійснюється завдяки інформаційно-освітнім технологіям і системам комунікації [1].

Дистанційна форма навчання має ряд беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, звичному оточення та у відносно автономному темпі. Варто врахувати також і нижчу вартість такого навчання, оскільки відпадає потреба в оренді приміщень, оплаті значної кількості персоналу та економію часу [2]. Проте, система

дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший.

Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернетзв'язку. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом [3]. При тривалому дистанційному навчанні студент перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення. Разом з тим, така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти. Можливість навчатися у зручний час може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійну прокрастинацію цього виду діяльності. Саме тому дистанційна форма потребує особливої самоорганізованості та вміння розрахувати свій час. За умови дистанційного навчання активна роль викладача не зменшується, оскільки він має визначити рівень знань здобувача, та прийняти рішення щодо коригування програми навчання з тим, щоб домогтися найкращого засвоєння пройденого матеріалу. За потреби студент може отримати консультативну допомогу викладача, спілкуючись з ним в онлайн режимі, безпосередньо використовуючи інтернет як засіб зв'язку (web-чат, IRC, ICQ, інтерактивне TV, web-телефонію, Telnet). Для успішного проведення дистанційного навчання успішно використовується система MOODLE. 13 Досвід використання дистанційної форми навчання виявив іще одну особливість, а саме – велике навантаження на зір у зв'язку з необхідністю тривалий час перебувати за комп'ютером.

Тому, застосовуючи дистанційну форму навчання потрібно урізноманітнювати її види. Найбільш поширеними є наступні види дистанційних технологій:

- чат-заняття, які проводяться синхронно, коли всі учасники мають одночасний доступ до чату;
- веб-заняття, або дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету;
- телеконференції, що проводяться, на основі списків розсилки з використанням електронної пошти.

Для навчальних телеконференцій характерно досягнення освітніх завдань. Також існують форми дистанційного навчання, при якому навчальні матеріали висилаються поштою в регіони. Однак не всі знання можна отримати дистанційно. Так, наприклад, навчитися самостійно деяким видам творчої діяльності, при відсутності прямого контакту студента і викладача, практично неможливо.

Одна з головних проблем запровадження інноваційних форм навчання є вибір оптимального співвідношення найкращих традицій наявної освітньої системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-

комунікаційних технологій. Як свідчить практика і деякі дослідження, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання (blended learning) як процесу, котрий створює комфортне інформаційне освітнє середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію [4]. Елементи дистанційного навчання все більше застосовуються в навчальних курсах дисциплін.

Отже, на сьогоднішній день дистанційна освіта розвивається, удосконалюється та охоплює різні групи населення, адже для сучасної економіки – «економіки знань» притаманна парадигма – навчатися протягом всього життя.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
2. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2015. – С. 77–140.
3. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. – 2012. – № 4 (46). – С. 38-41.
4. Відділ дослідження і проектування навчального середовища ІТЗН АПН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ime.eduua.net/nauk.html>.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ЗМІСТ ПІДРУЧНИКІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 1921-1930 РОКІВ

Березенко Наталія Олегівна¹, Завітренко Артем Миколайович²

*¹Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

*²Донецький медичний національний університет
Україна*

Актуальність дослідження. Аналіз змісту підручників не лише розкриває зміст і структуру їх та виявляє їхні позитивні сторони і недоліки, а й лежить в основі періодизації шкільної освіти, бо зміст підручників відповідає навчальним програмам. А перелік навчального матеріалу в програмах залежить від шкільної освіти в країні й різниться у різні історико-педагогічні періоди.

Історико-педагогічні дослідження дають змогу глибше розуміти закономірності поступового розвитку педагогічних явищ, встановлювати їхні чинники і зв'язки та оцінювати сучасний стан педагогічного процесу і виявляти напрями його подальшого реформування. Зокрема, аналіз

географічного змісту підручників для початкових класів періоду побудови української радянської системи освіти (1920-1931 роки) допоможе у створенні й перевиданні підручників з географії у період переходу школи на 12-річний термін навчання.

Аналіз актуальних наукових досліджень та публікацій. Розгляду підручників ХХ ст. присвячені праці співробітників лабораторії історії педагогіки Інституту педагогіки АПН України, серед яких Дічек Н.П. та інші, а також дисертаційні роботи Кодлюк Я.П., Пометун О.І., Розлуцької Г.М. та інших.

У працях В.П. Корнєєва й О.В. Корнєєва та дисертаційних дослідженнях Л.І. Мельничук й І.М. Шоробури проаналізовано сучасні й колишні підручники з географії, у тому числі й для початкової школи 1920-1931 років.

Мета статті – проаналізувати підручники з географії для початкових класів періоду побудови української радянської системи освіти (1920-1931 роки).

Виклад основного матеріалу. На початку 1920-х рр. Україна увійшла до складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік (надалі СРСР). З цього часу і до 1930-х рр. тривав період побудови української радянської системи освіти.

Цей період характеризувався незначним впливом Москви на шкільну освітню та ін. політики Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР).

У 1920-1930 роках найголовнішими ознаками шкільної освітньої політики в УРСР були: 1) встановлення національної (української) 7-річної трудової школи з двома ступенями: чотирирічної (початкової) і трирічної; 2) створення загальної, обов'язкової і безплатної початкової освіти; 3) введення нових методів навчання.

Згідно з новими методами (комплексним, лабораторно-бригадним) навчальний матеріал об'єднувався не за предметами (вони були ліквідовані), а за темами. В кожній темі об'єднано знання, уміння і навички з усіх навчальних предметів. Назви і зміст тем були присвячені сезонним явищам або революційним святкам, наприклад, «Зимові роботи на селі», «Паризька комуна» [10].

Нові методи навчання заперечували існування стабільних підручників. Їх заміняли «журналами-підручниками», «бюлетенями», «газетами-підручниками», «розсипними підручниками», «робочими книгами» та ін. Причому в кожному куточку країни створювали свою краєзнавчу літературу.

За даними П. Г. Терехова нові підручники активізували пізнавальну діяльність учнів, але не були спрямовані на передавання систематизованих знань з основ наук [11, с. 43–45]. Тобто, в них було обмаль наукового матеріалу. Проте багато місця займали інструкції, наприклад, як боротися з мухами, доглядати курей тощо. В нових підручниках не завжди враховували і вікові особливості учнів. Вони не забезпечували функцію систематизації й контролю. Якість і поліграфічне оформлення їх часто були низькими.

У період побудови української радянської системи освіти нові методи навчання використовували не у всіх початкових школах. Як зазначав Н. К. Гончаров, у ці роки «одна школа працювала за комплексним методом, інша – за лабораторно-бригадним, третя використовувала стару систему

уроків по 45 хвилин» [2, с. 260]. Тобто, існували початкові школи, в яких навчання проводилося за предметами і користувалися стабільними підручниками. За стабільними підручниками навчалися і на початку 1920-х років, бо лише з 1923 року нові методи навчання було введено у початкові школи України.

У 1920-1930-х роках переважна більшість стабільних підручників були україномовними. В цей період у навчальних закладах України викладали українською мовою. Але більшовицький уряд дозволяв користуватися у початкових школах: а) перевиданими українською мовою російськими підручниками, наприклад, підручниками з географії для початкових класів Г. І. Іванова; б) створеними у цей період новими україномовними й російськомовними підручниками, серед яких – «Основи географії» В. Гериновича, «Географія» О. А. Івановського, «Первая ступень географии и краеведения» Г. І. Іванова і Г. Г. Іванова, «Початкова географія і елементи краєзнавства» П. Постоєва і Ф. Федюченка.

«Початковий курс географії» Г. І. Іванова у трьох частинах [3; 4] майже нічим не відрізнявся від «Начального курса географии» [6; 7]. Так, жодних змін не зазнали друга і третя частини підручника.

Перша частина «Початкового курсу географії» [3], на відміну від російськомовного видання, містила інформацію про Україну. Ця інформація розміщувалася в а) розділах з фізичної і математичної географії світу і «Короткому огляді України»; б) ілюстративному матеріалі; в) апараті організації засвоєння. Наприклад, у розділах з фізичної і математичної географії світу розповідалося про українські річки, низовини тощо: «Мало чи не вся Україна лежить на рівнині [3, с. 8]», «Дніпро утворює пороги на своїй середній течії...» [3, с. 13]. Хоча в підручнику поняття з фізичної і математичної географії світу пояснювали переважно на прикладах географічних об'єктів Європейської Росії.

Розділ «Короткий огляд України» було розміщено в кінці книжки. В ньому були описи природи (поверхні, клімату, річок, ґрунтів, рослин, тварин), населення і його праці, господарства України. Географічні об'єкти України (план Києва, ілюстрація української природи, два малюнки українських міст і чотири – праці українців) зображувалися на 8% малюнків (8 з 93) підручника. Взагалі в книжці було 93 малюнка, серед яких – 19 малюнків-креслень об'єктів математичної географії (глобуса, опуклості моря тощо), 21 – об'єкт фізичної географії (будови гори, вулкана та ін.), 43 – ілюстрації природи та 10 – населення.

У «Початковому курсі географії: Частина 1» Г. І. Іванова містилася єдина карта – Фізична мапа України, які склав і накреслив П. Тимошок. Ця карта мала градусну сітку. На ній було:

- а) нанесено державні й етнографічні межі України;
- б) позначено і підписано найбільші населені пункти і найголовніші річки України;
- в) за допомогою шкали висот і глибин зображено форми рельєфу суходолу і морів.

Апарат організації засвоєння підручника був представлений запитаннями і завданнями для учнів. Вони були спрямовані на пізнання учнем рідного краю (приміром: «зміряйте», «накресліть», «запишіть», «пригадайте») та на роботу

з картою, наприклад: «Показати Дніпро. На якій височині він починається і в яке море вливається?» [3, с. 12]. Розміщено апарат організації засвоєння у текстах підручника і після кожної теми.

Загалом «Початковий курс географії: Частина 1» Г. І. Іванова [3] як і «Начальный курс географии: Часть 1» [6], побудовано за методичними принципами: «від близького до далекого» і «від простого до складного».

У першій частині «Початкового курсу географії» вміщено додаткові географічні оповідання. Вони доповнювали і розширювали зміст основних текстів підручника, показували, що географічна інформація може бути і в літературних творах. У книжці додаткові географічні оповідання об'єднано у розділ «Оповідання з географії» [3, с. 89–119], який подано в кінці підручника. В основних текстах містилися посилання на певне оповідання цього розділу.

Друга і третя частини підручника «Початковий курс географії» [4] Г. І. Іванова, на відміну від першої частини, були типово «краєзнавчими».

Багатий ілюстративний матеріал другої і третьої частин «Початкового курсу географії» [4] допомагав засвоювати зміст основних текстів. Так, наприклад, у другій частині містилося 22 ілюстрації природи частин світу, 12 – їх рослин, 19 – тварин, 88 – населення і його заняття, 7 – міст та 12 чорно-білих карт: розподілу опадів, рослинності, населення, тварин тієї чи іншої частини світу. У третій частині вміщено три чорно-білі фізичні карти (Європи, Франції й Скандинавії) та дві кольорові карти (фізична карта Європи і карта політичного огляду Європи).

Апарат організації засвоєння другої і третьої частин підручника являв собою запитання і завдання для учнів репродуктивного і творчого характеру. Наприклад, «Повінь починається влітку (чому?)» [4, с. 8], «Пригадайте, в яких зонах лежить Азія, Африка, Америка, Австралія» [4, с. 12], «Пофарбуйте на цих мапах море й суходіл» [4, с. 5]. Розміщувався він у текстах книжки та після параграфів.

У «Початковому курсі географії: Частина 3» вміщено розділ «Додаткові таблиці до роботи» [4, с. 173–179], який складався з 24 таблиць. Кожна таблиця містила цифрові дані, наприклад, щодо площі й чисельності населення країн та завдань до них, наприклад: «накресліть діаграму...», «порівняйте...» тощо. За допомогою цих таблиць відбувалося порівняння площі країн, чисельності населення їх тощо, що значно полегшувало засвоєння матеріалу.

Отже, перекладений українською мовою підручник з географії у трьох частинах Г. І. Іванова був пристосований до українських початкових шкіл. Так, зазнала певних змін перша частина підручника. Зокрема, в ній було додано матеріал про природу, населення і господарство в Україні.

У «Початковій географії і елементах краєзнавства» П. Постоева й Ф. Федюченка [9], як і в першій частині «Початкового курсу географії» Г. І. Іванова [3], на останніх сторінках підручника вміщено розділ «Короткий огляд Української СРР». Цей розділ давав інформацію про географічні об'єкти УРСР, а саме: поверхню, вітри, води, річки, рослини, тварини, населення, промисловість, транспорт, політичний устрій та адміністративний поділ.

На початку підручника П. Постоева і Ф. Федюченка вміщено розділи з курсу фізичної і математичної географії світу («Земля, на якій ми живемо.

Про форму Землі»; «Поверхня Землі. Поверхневі води. Життя моря. Підземні води»; «Атмосфера»; «Короткий огляд земної кулі по карті півкуль»; «Люди»).

Підручник «Початкова географія і елементи краєзнавства» містив також:

а) додатковий текст;

б) ілюстративний матеріал;

в) апарат організації засвоєння. Додатковий текст книжки становили оповідання. Вони доповнювали і розширювали зміст тем. Розміщувалися вони майже в кожній темі.

Ілюстративний матеріал підручника був представлений чорно-білими малюнками і картами. На малюнках зображено об'єкти математичної географії (план, глобус тощо) та природи, рослини, тварини, населення і його працю, міста світу і України. Жоден малюнок підручника не мав підписів. Але, в основних текстах автори книжки робили посилання на ту чи іншу ілюстрацію, наприклад, «Іншу картину уявляє берег низький (див. мал. 39)» [1, с. 66].

У «Початковій географії і елементах краєзнавства» П. Постосва й Ф. Федюченка було дві карти: чорно-біла карта «Сенчанського району на Полтавщині» в тексті [9, с. 13] та кольорова карта півкуль у додатку. За допомогою карти «Сенчанського району на Полтавщині» відбувалося знайомство молодших школярів з картою та її умовними знаками. Так, на ній були позначені й підписані річка Сула, хутори, станція, повіті і волості. Біля карти подано завдання для учнів, наприклад, «Через які села протікає р. Сула?» [9, с. 13]. На кольоровій карті півкуль був зображений рельєф суходолу і океанів (за допомогою шкали висот і глибин) та підписано океани, моря, частини світу, острови, півострови, річки, озера та ін. Ця карта нічим не відрізняється від нинішніх карт.

На наш погляд, «Початкова географія і елементи краєзнавства» був би цікавішим і кориснішим для молодшого школяра, якби в ньому була карта УРСР.

Апарат організації засвоєння підручника – запитання і завдання для учнів творчого і репродуктивного характеру: «Скільки паралелей можна провести між екватором і полюсом на таких віддаленнях одна від одної: на 10...?» [9, с. 18]. У книжці він об'єднаний у рубрики: «Запитання», «Запитання, спостереження», «Запитання, спостереження, вправи», які вміщено майже після кожного параграфа.

В основу створення підручника «Основи географії» В. Гериновича [1], як і першої частини «Початкового курсу географії» Г. І. Іванова [3], було покладено методичні принципи: «від простого до складного» і «від близького до далекого».

Інформація про горизонт і його сторони, план, поверхню, населення і його заняття тощо містилася на початку підручника; про Землю і про Всесвіт – в кінці. У підручнику подано матеріал про географічні об'єкти України, наприклад, про її ґрунти [1, с. 9].

В «Основах географії» В. Геринович використав цікавий методичний підхід щодо назв географічних об'єктів. Автор не тільки перелічив їх назви, а й подав інформацію про те, де вони розташовані на карті [1, с. 34]. Методичний підхід допомагав школярам запам'ятати розміщення географічного об'єкта на карті.

В «Основах географії» апарат організації засвоєння вміщено після кожного параграфа. Він являв собою запитання і завдання для учнів репродуктивного і творчого характеру: «Які вітри віють на Україні?» [1, с. 24], «Відшукай місце Одеси, Полтави, Харкова, Катеринослава і Львова на земній кулі» [1, с. 53].

З сучасного погляду, великим недоліком підручника «Основи географії» В. Гериновича є відсутність ілюстративного матеріалу.

Підручник «Первая ступень географии и краеведения» Г.І. Іванова і Г. Іванова [8], як і «Основи географії» В. Гериновича [1], було створено за допомогою методичних принципів «від простого до складного» і «від близького до далекого». Але в ньому, на відміну від «Основа географії», розповідалося тільки про географічні об'єкти СРСР, а саме про рельєф, води суходолу, клімат, рослинність і тваринний світ, населення і господарство в СРСР.

Зміст підручника майже повністю складався з робіт, які були представлені завданнями для учнів. Наприклад, «Знайдіть в околицях села (міста) оголення, тобто не покриті ґрунтом місця і зберіть зразки гірських порід» [8, с. 25], «Креслення плану села» [8, с. 185]. Деякі роботи автори книжки поставили у розділі: «Роботи, які вимагають безпосереднього керівництва викладача» [8, с. 185] і «Роботи на шкільній ділянці» [8, с. 192]. Кожне завдання складалося з опису, в якому учням пояснювали як його треба виконувати [8, с. 59].

Майже до кожного завдання автори книжки додавали ілюстрацію, представлену малюнком, картосхемою або картою. В підручнику налічувалось 16 чорно-білих карт. На картах Азіатської і Європейської частин СРСР і півкуль були позначені кордони країв та підписані найголовніші моря, океани, річки тощо.

Підручник «Первая ступень географии и краеведения» містив передмову і параграф «Довідкові книжки по сільському господарству» [8, с. 202]. В передмові Г. І. Іванов й Г. Г. Іванов давали вчителі географії вказівки щодо змісту книжки та розроблення того чи іншого параграфа [8, с. 3-5].

Матеріал підручника «Географія» О. А. Івановського [5] був повністю присвячений курсу фізичної географії. У ньому розповідалося про океани, моря, материки, острови, півострови, форми земної поверхні, води суходолу тощо. Інформації про Україну та СРСР в ньому не було.

У підручнику О. А. Івановського вміщено багато таблиць та ілюстрацій. Таблиці (поділу частин світу за величиною [5, с. 6], площі півостровів [5, с. 13], найбільших островів [5, с. 12-13], найдовших річок світу та їх басейнів [5, с. 44-45]) допомагали у порівнянні розмірів частин світу, островів, річок тощо. Ілюстративний матеріал книжки – чорно-білі малюнки природи («Фйорд в Норвегії» [5, с. 81], «Гренландський льодовик» [5, с. 40] та ін.) та дві карти (карта суходільної і водної півкуль [5, с. 5] та карта західної і східної півкуль [5, с. 125]). На карті суходільної і водної півкуль зображено північну і південну півкулі та підписано частини світу і океани; на карті західної і східної півкуль – відповідно, західна і східна півкулі з позначеними і підписаними океанами, найбільшими морями, частинами світу, найбільшими і найголовнішими горами, річками, півостровами і країнами (Китаєм, Арабією, Персією) без виділення їхніх кордонів. На наш погляд, малий розмір карти

західної і східної півкуль (масштаб карти 1:120 000 000), внаслідок якого підписи на карті – дуже дрібні й погано читаються, суттєво зменшував їх практичне використання і значення.

З сучасного погляду, підручник «Географія» О. А. Івановського містив ряд недоліків, серед яких:

- 1) відсутність апарату організації засвоєння;
- 2) подання великої кількості назв географічних об'єктів [5, с. 28].

Отже, у 1920-1930-х роках у підручниках з географії для початкових шкіл України розповідалося про географічні об'єкти України, СРСР і світу. Але в деяких підручниках – лише про СРСР («Первая ступень географии и краеведения» Г. І. Іванова і Г. Г. Іванова та Г. І. Іванова, Г. Г. Іванова і Б. Г. Іванова) або світ («Географія» О. А. Івановського). Зміст підручників був побудований за методичними принципами «від близького до далекого» і «від простого до складного». Ілюстративний матеріал підручників з географії, представлений малюнками, картосхемами і картами, допомагав у засвоєнні географічної інформації, а апарат побудови засвоєння перевіряв знання, уміння і навички учнів та вчив їх користуватися картою, спостерігати за явищами і об'єктами природи тощо.

Висновки. У період побудови української радянської системи освіти (1920-1931 роки) географія була однією з основних навчальних предметів у початкових школах України. Зокрема, на її уроках вивчали географічні об'єкти рідного краю, України, СРСР, світу і Всесвіту.

Викладання у школах проводили українською мовою. Тому в цей період не лише створювали україномовні підручники з географії, а й перевидавали українською мовою російські підручники.

Список використаних джерел:

1. Геринович В. Основи географії (для ужитку 3 і 4 класи). – Кам'янець на Поділлі: Друкарня т-ва «Дністер», 1920. – 83 с.
2. Гончаров Н. К. Очерки по истории советской педагогике. – К.: Изд-во «Радянська школа», 1970. – 363 с.
3. Іванов Г. І. Початковий курс географії. – Частина перша / Переробив для українського видання проф. В. П. Буданов. – К.: Державне видавництво України, 1924. – 120 с.
4. Іванов Г. І. Початковий курс географії. – Частина третя: Європа. – К.: Державне видавництво України, 1929. – 184 с.
5. Івановський О. А. Географія / За ред. проф. О. С. Федоровського. – Харків: «Молодий більшовик», 1931. – 128 с.
6. Іванов Г. І. Начальный курс географии. – Часть 1-я. – 9-е изд. – СПб.: Издание Г. И. Иванова, 1912. – 160 с.
7. Іванов Г. І. Начальный курс географии. – Часть 2-я: Азия, Африка, Америка, Австралия. – СПб.: Издание А. П. Сланского, 1906. – 132 с.
8. Іванов Г. І., Іванов Г. Г. Первая ступень географии и краеведения. – 7-е изд. – М.-Ленинград: Государственное издательство, 1928. – 209 с.
9. Постоев П., Федюченко Ф. Початкова географія і елементи краєзнавства. – К.: Всеукраїнський кооперативний книговидав. союз «Книгоспілка», 1925. – 152 с.

10. Програми першого концентру сільських трудових шкіл. – Житомир, 1926. – 61 с.
11. Терехов П. Г. Работа Учпедгиза по изданию географической литературы // География в школе. – 1947. – № 4. – С. 43–45.

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Андрющенко Яна Едуардівна

*Миколаївський національний аграрний університет
Україна*

У зв'язку з реформуванням освіти виникла необхідність істотних змін в підготовці майбутніх фахівців, в методах навчання та змісті освіти. Підтвердженням цього є спрямованість на гуманізацію і гуманітаризацію освіти. У зв'язку з цим змінюється роль і зміст дисциплін соціально-гуманітарного циклу. Говорячи про особливості сучасного підходу до освіти, слід відзначити, що зараз в Україні з'явилася можливість використовувати різноманіття поглядів у розвитку багатьох наук. У закладах вищої освіти почали вивчати спецкурси, що базуються на досягненнях світової і вітчизняної науки.

Закон України «Про освіту» [1] визначає що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Гуманітаризація освіти допомагає формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості та планетарне мислення [2]. Гуманітаризація освіти – це процес переорієнтації освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу, пов'язаний з посиленням впливу гуманітарних наук на всі види пізнання; переміщення акцентів з «природи і суспільства» на «людину в природі і суспільстві», звернення уваги на самоцінність особи [3].

Гуманітаризація передбачає передусім залучення здобувача вищої освіти до гуманітарної культури людства. Тобто, гуманітаризація зазвичай розглядається як додатковий і необхідний компонент професійної освіти. Гуманітаризація освіти має на меті: подолати «одновимірність молодого фахівця, що задається професійною підготовкою; закласти у здобувача вищої освіти філологічних спеціальностей основи гуманістичного світогляду. Тобто, гуманітаризація розглядається як спосіб залучення майбутнього фахівця до духовних цінностей цивілізованого світу, як його окультурення в широкому значенні слова, що зовсім не зводиться до вузької професіоналізація.

Як справедливо зазначає А.С. Кравець [4], хоча необхідність гуманітаризації зараз ніким не оспорується, гострі зіткнення спостерігаються

саме в питанні гармонізації гуманітаризації і професіоналізації, в їх збалансованому співвідношенні у рамках освітнього процесу. Без якісної професіоналізації не може бути сформований фахівець, професіонал у своїй справі. Професія допомагає людині функціонально влитися в соціум, в складну систему суспільної діяльності з боку його навичок і умінь.

Гуманітаризація передбачає суттєві зміни у змісті і процесах підготовки майбутніх фахівців-філологів. Одним із практичних напрямів гуманітаризації освіти в Україні є збільшення питомої ваги в структурі навчання предметів гуманітарного циклу, підвищення їх ролі. Гуманітаризація освіти передбачає також синтез гуманітарних, природничих та технічних знань, їх органічне поєднання, що є основою формування цілісної картини світу; вивчення гуманітарних, суспільно гуманітарних предметів, а також ефективне використання гуманітарного потенціалу предметів природничо-математичного циклу [5].

Гуманітаризація освіти передбачає переорієнтацію освіти з предметно-змістовного принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу й насамперед культури, на формування в майбутніх філологів гуманітарного й системного мислення. Гуманітаризація освіти здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей спрямована на подолання утилітарно-економічного, технічного підходу до освіти як системи підготовки кадрів і робочої сили з його нехтуванням людиною і духовними цінностями [7]. Одним із найважливіших практичних напрямів гуманітаризації освіти є перегляд змісту навчання, відображення у ньому в доступній формі світової філософської й загальнокультурної спадщини, філософських і етичних концепцій, історії науки. Гуманітаризація освіти передбачає також підвищення в навчальному процесі статусу гуманітарних дисциплін при радикальному їх оновленні [6].

У сформульованому С. У. Гончаренком та Ю. І. Мальованим визначенні головна увага звертається саме на вдосконалення задатків та здібностей людини, які допомагатимуть їй у подальшому фаховому зростанні. Але вони не зазначають про роль особистості у змінах навколишнього світу та про входження її у соціум. Гуманітаризацію освіти вчені розуміють як «забезпечення ґрунтового загальнокультурного розвитку, формування гармонійної, цілісної особистості, що розглядається як важлива передумова і суттєвий фактор її професійного становлення і самореалізації» [8].

Ще одне трактування гуманітаризації освіти запропонував О. Сидоренко. Зміст цього принципу вчений розуміє в акумуляції знань, які надає освітня система та які «сприяють забезпеченню майбутнього існування людини в біосфері, розумінню її ролі в подальшому розвитку цивілізації» [9].

У межах вирішення проблем гуманітаризації освіти важливе місце посідає оновлення змісту вищої освіти. В даному аспекті відображаються основні складові культури, що є необхідні для формування особистості. Процес гуманітаризації змісту вищої освіти передбачає підвищення статусу і перегляд змістового наповнення навчальних дисциплін.

Гуманітаризація змісту освіти повинна забезпечити засвоєння наукових знань, в процесі формування особистості майбутнього філолога. Модна стверджувати, що гуманітаризація вищої освіти – це засіб глобальної гуманізації суспільства, який є необхідним для подолання негативних тенденцій у розвитку техногенної цивілізації. Тенденція гуманітаризації вищої

освіти є важливим засобом розвитку духовності майбутніх фахівців, які здатні вирішувати не тільки вузькопрофільні задачі, але й ті, які вміють правильно оцінювати соціальні наслідки своєї діяльності [10].

Впровадження нових інформаційних технологій в освітній процес дає можливість посилити зв'язок змісту навчання з повсякденним життям, надати результатам навчання практичної значимості, їх вміння застосовувати для розв'язування професійних проблем і потреб, що є одним із аспектів гуманітаризації навчання.

Особливу актуальність набуває проблема розвитку комунікативної та мовної культури майбутніх філологів. Під гуманітарним середовищем розуміється сукупність організаційних структур, педагогічних технологій та традицій закладу вищої освіти, які направлені на формування та розвиток стійкого гуманітарного інтересу й морально-етичних, творчих характеристик здобувачів вищої освіти. Створення телекомунікаційної інфраструктури, забезпечення закладів вищої освіти комп'ютерною технікою, впровадження масових курсів навчання є невід'ємною складовою реалізації загальнонаціональної програми інформатизації освітнього процесу.

Суспільство знаходиться на порозі інформаційної цивілізації і тому важливо сформулювати визначення та основні специфічні риси інформаційного світогляду. Важливою складовою всіх сторін духовного світу майбутнього фахівця з філології повинна стати моральна свідомість. Моральну свідомість і необхідно розглядати як основний критерій сформованості гуманістичного аспекту інформаційно-комунікативної культури. Оволодіння моральними засадами професії допоможе встановити необхідну рівновагу у стосунках здобувача вищої освіти філологічних спеціальностей з інформаційно-комунікаційним середовищем. Сучасний високий рівень інформаційного та комунікаційного розвитку суспільства передбачає такий же високий рівень культури.

Таким чином, концепції гуманізації та гуманітаризації вищої освіти, які склалися за останні роки, роблять величезні внески у формування гуманістично-орієнтованої інформаційно-комунікативної культури здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей та являються одними з актуальних проблем, що потребують вирішення в умовах компетентісно орієнтованого комп'ютерного середовища. Гуманітаризація сприяє створенню умов для самореалізації, безперервного розвитку здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей та являються одними з актуальних проблем, що потребують вирішення уміння та потреби здійснювати свою професійну діяльність в інтересах соціуму. У сучасному світі надзвичайно важливо, щоб майбутні філологи поповнювали, осучаснювали, оновлювали, конкретизували свої знання, компетентності, пов'язані з професійною діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Верховна рада України – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pedrada.com.ua/article/1484-znayomtesya-zakon-ukrani-pro-svtu-2017>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993р. № 896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI Століття»)), <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

3. Стешенко Н.Л. Особливості гуманітарної підготовки студентів на дисциплінах вільного вибору у технічному виші / Н.Л. Стешенко // Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції ["Якість освіти –управління, сертифікація, визнання"], (Краматорськ, 31 жовтня –2 листопада 2011 р.) – Краматорськ: ДДМА, 2011, –С.457 –462.
4. Кравец А. С. Гуманізація і гуманітаризація вищого образования // Вестник Воронежского государственного университета: Проблемы высшего образования. Воронеж:ВГУ, 29-36.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. - К.: Юрінком Інтер, 2008 - С. 157
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. - К.: Юрінком Інтер, 2008 - С. 157
7. Чистовська І.П. Гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу у вищих технічних навчальних закладах / І.П. Чистовська // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2008. – №1. – С. 191-195.
8. Гуманітаризація загальної середньої освіти: проект концепції / авт. С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований. – К., 1994. – 36 с.(С.5)
9. Сидоренко О. Л. Проблеми гуманізації та гуманітаризації в освітній реформі в Україні / О. Сидоренко// Вища освіта України. – 2001. – № 2. –С. 63–67.
10. Бахтін М. Гуманізм як принцип виховання сучасної молоді / М. Бахтін //Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 117-120.

ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Шарук Владислав Вікторович

Науковий керівник: д-р. пед. наук, професор Тернопільська В.І.
Київського університету імені Бориса Грінченка
 Україна

На основі міжнародного права і досвіду передових і цій галузі країн твориться українська нормативно-правова база, що відображає у собі основні засади освітньої політики у галузі інклюзивної освіти. Основний закон української держави Конституція України статтею 54 говорить про те, що усі громадяни мають гарантоване право на освіту. Закон України «Про освіту» [1] (чинна редакція від 19.01.2019 року) визначає засади державної політики у освіті, та принципи освітньої діяльності, в тому числі розвиток інклюзивної освіти. Згідно цього закону заклади освіти, якщо є потреба, можуть утворити інклюзивні чи спеціальні групи для навчання осіб з особливим освітніми потребами та зобов'язані забезпечити відповідний до програм освітній рівень. Сприяння розвитку інклюзивної також виражається у створенні інклюзивно-ресурсних центрів. Їх формування і функції керуються Постановою Кабінета Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». Така установа надає комплексну допомогу дітям з особливими освітніми потребами.

Важливим документом, що розкриває основні цілі та пріоритети є

«Оперативний план міністерства освіти і науки України на 2019 рік» впровадженій наказом Міністерства освіти і науки України від 25.01.2019 р. № 61. У цьому документі наведені наступні стратегічні напрями [2]:

1) Додатково створено 50 інклюзивно-ресурсних центрів (далі - ІРЦ)
2) Дооснащено діючі інклюзивно-ресурсні центри
3) Учні з ООП отримують освіту в інклюзивних класах наближено до місця проживання

4) Створення сприятливих умов для навчання дітей з ООП в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів дошкільної та загальної середньої освіти

5) Отримання логопедичної послуги наближено до місця проживання дитини з ООП

6) Особи з ООП отримують підтримку під час здобуття професійної (професійно-технічної) та вищої освіти

7) Діти з ООП отримують якісну сучасну освіту в спеціальних закладах освіти, що відповідає їхнім потребам, в умовах наближених до сімейних.

Законом України «Про охорону дитинства» (чинна редакція від 01.01.2019 року) дітям з особливими освітніми потребами надається безоплатна медична, психологічна, дефектологічна допомога, гарантується доступ до вищої освіти, у тому числі дистанційно. Постанова Кабінету Міністрів України (від 12 жовтня 2000 р. N 1545) «Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів» виражає необхідність зміни парадигми розвитку спеціальної освіти з закритої, на соціально орієнтовану: «Міжнародна і вітчизняна практика свідчить, що на зміну ізольованому інтернатному вихованню дітей-інвалідів повинно прийти інтегроване навчання та виховання. Реабілітаційні заходи стосовно дітей інвалідів мають розширюватись за рахунок розвитку сфери соціальної реабілітації...». Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні (чинна редакція від 20.01.2018) забезпечує права на освіту дітям з особливими освітніми потребами положеннями статей 21 та 35: «Дошкільне виховання, навчання осіб з інвалідністю здійснюється в загальних або спеціальних дошкільних та навчальних закладах...», «...навчальні заклади надають освітні послуги особам з інвалідністю нарівні з іншими громадянами, у тому числі шляхом створення належного кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби особи з інвалідністю...», «Особи з інвалідністю забезпечуються засобами спілкування, що полегшують їх взаємодію між собою та з іншими категоріями населення».

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 19.01.2019 р. № 2145-VIII. URL: дата звернення 03.05.2019).
2. Оперативний план Міністерства освіти і науки України на 2019 рік: наказ Міністерства освіти і науки України від 25.01.2019 р. №61. URL: дата звернення 03.05.2019).

SCIENTIFIC PUBLICATION

ΛΟΓΟΣ

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH MATERIALS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**«PROBLEMS AND ACHIEVEMENTS
OF MODERN SCIENCE»**

May 6, 2019 • Cork, Ireland

VOLUME 3

Ukrainian, German and English

Materials are published in author's edition

Authors are responsible for the accuracy of the material

Organizing committee didn't always agree with the point of view of authors

Signed for publication 06.05.2019. Format 60×84/16.

Offset Paper. The headset is Arial. Digital printing.

Conventionally printed sheets 6,51.

Printed from the finished original layout.

Contact details of the organizing committee:

21037, Ukraine, Vinnytsia, Zochykh str. 18, office 81

NGO «European Scientific Platform»

Tel.: +38 098 1948380; +38 098 1956755

E-mail: info@ukrlogos.in.ua

www.ukrlogos.in.ua

Publisher of printed materials: Sole proprietorship - Gulyaeva V.M

08700, Ukraine, Obuhiv, Malyshka str. 5. E-mail: info@drukaryk.com

Certificate of the subject of the publishing business: ДК № 3909 of 02.11.2010.